

**TURUN
YLIOPISTO**

Sosiaalinen kontrolli ja nuorisorikollisuus

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys rikolliseen käyttäytymiseen suomalaisilla 15–16-vuotiailla nuorilla.

Sosiologian
pro gradu -tutkielma

Laatija(t):
Jenina Rajajärvi

28.3.2023
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiologia

Tekijä(t): Jenina Rajajärvi

Otsikko: Sosiaalinen kontrolli ja nuorisorikollisuus. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys rikolliseen käyttäytymiseen suomalaisilla 15–16-vuotiailla nuorilla.

Ohjaaja(t): sosiologian professori, VTT Mikko Niemelä

Sivumäärä: 78 sivua, 7 liitesivua

Päivämäärä: 28.3.2023

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten sosiaalisten verkostojen luoman sosiaalisen pääoman tuottama epävirallinen sosiaalinen kontrolli on yhteydessä nuorten rikollisuuteen ja sen eri tyypeihin Suomessa. Sosiaalista kontrollia on mitattu vanhempien kontrollin, yhteenkuuluvuuden ja seurustelun kautta. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan sukupuolen roolia nuorisorikollisuudessa. Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu epävirallisen sosiaalisen kontrollin, erityisesti Travis Hirschin (1969) teorian ja sen sovellusten ympärille. Epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin kytkeytyvät tiiviisti myös sosiaalisen pääoman teoriat ja teoreetikot, nuorten kohdalla erityisesti James Coleman (1988). Tutkielman aineistona käytetään vuoden 2016 nuorisorikollisuuskyselyä, jossa kartoitettiin 15–16-vuotiaiden rikokäyttäytymistä ja uhrikokemuksia Suomessa. Menetelminä tutkimuksessa hyödynnetään lineaarista ja logistista regressioanalyysia.

Tulokset osoittavat, että epävirallinen sosiaalinen kontrolli on selkeästi yhteydessä 15–16-vuotiaiden nuorten tekemään rikollisuuteen Suomessa. Yhteydet nuorisorikollisuuteen ovat pääpiirteittäin samankaltaisia riippumatta siitä, onko kyseessä rikollisuuden kasautuminen, väkivalta, varkaudet, ilkivalta, alkoholin humalajuominen vai huumeiden käyttö.

Selkeintä ja vahvinta yhteys on vanhempien kontrollin sekä kumppanien lukumäärän kohdalla: vanhempien korkeampi kontrolli vähentää systemaattisesti nuorten todennäköisyyttä osallistua rikoksiin, kun taas yhden tai useampien seurustelukumppanin omaaminen kasvattaa todennäköisyyttä siihen, että nuori on tehnyt rikoksen. Myös vakituisen kumppanin olemassaolo on jossain määrin yhteydessä korkeampaan todennäköisyyteen tehdä rikoksia: nuoret, joilla on vakituinen kumppani, ovat syyllistyneet todennäköisemmin rikoksiin. Yhteyden voimakkuus vaihtelee rikostyypeittäin jonkin verran, ja on vahvinta nuorten humalajuomisen kohdalla.

Yhteenkuuluvuuden kytkökset nuorten rikoksiin ovat kaikkien rikostyyppien kohdalla samansuuntaisia: yhteenkuuluvuuden tunteet vähentävät todennäköisyyttä syyllistyä rikolliseen toimintaan. Yhteyden vahvuus kuitenkin vaihtelee hieman rikostyypeittäin. Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on vahvimmin yhteydessä rikollisuuden kasautuneisuuteen, kun taas erityisesti humalajuomiseen tai huumeiden käyttöön koulussa tunnetulla yhteenkuuluvuudella ei ole vahvaa yhteyttä. Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on vahvemmin yhteydessä rikollisuuteen kuin asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus, joka on tilastollisesti yhteydessä vain väkivaltarikoksiin.

Tulokset osoittavat, että nuorisorikollisuus on sukupuolittunutta, mutta erot jäävät varsin maltillisiksi. Vahvin yhteys sukupuolella on väkivaltarikollisuuteen, johon nuoret miehet syyllistyvät huomattavasti naisia todennäköisemmin. Heikoin yhteys sukupuolella on nuorten huumeiden käyttöön, varkauksiin ja humalajuomiseen.

Avainsanat: Nuorisorikollisuus, epävirallinen sosiaalinen kontrolli, sosiaalinen pääoma, lineaarinen regressio, logistinen regressio

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	NUORISORIKOLLISUUS SUOMESSA	5
2.1	Nuorisori­kollisuuden määrittely ja rakenne	5
2.2	Rikollisuuden sukupuolittunut luonne	8
2.3	Rikollisuus ja taloudellinen asema	9
2.4	Rikollisuuden alueellinen jakautuminen	10
3	SOSIAALINEN PÄÄOMA	12
3.1	Sosiaalisen pääoman määrittelyä	12
3.2	Sosiaalisen pääoman osa-alueet	14
3.2.1	Suhteet ja verkostot	15
3.2.2	Yhteiskunnan normit ja sosiaaliset toimintasäännöt sekä luottamus	17
4	EPÄVIRALLINEN KONTROLLI JA NUORISORIKOLLISUUS	20
4.1	Kontrolliteoreettinen lähestymistapa rikollisuuden selittämiseen	20
4.2	Nuoren ja vanhempien välisten suhteiden yhteys nuorisori­kollisuuteen	22
4.3	Seurustelusuh­teiden yhteys nuorisori­kollisuuteen	23
4.4	Yhteenkuuluvuuden tunteen yhteys nuorisori­kollisuuteen	25
4.5	Epävirallisen sosiaalisen kontrollin sukupuolittunut luonne	26
5	TUTKIMUSASETELMA	29
5.1	Tutkimuksen tavoitteet ja hypoteesit	29
5.2	Tutkimusaineisto	31
5.3	Muuttujat ja tutkimus­metodit	32
5.3.1	Selitettävät muuttujat	32
5.3.2	Selittävät muuttujat ja kontrollimuuttujat	34
5.3.3	Tutkimusmenetelmät	37
5.4	Tutkimuseettiset näkökohdat	39
6	TULOKSET	41
6.1	Rikoskäyttäytymisen kasautuneisuus	41
6.2	Väkivaltari­kollisuus	45
6.3	Varkausri­kollisuus	50
6.4	Ilkivalta	53
6.5	Alkoholi	56
6.6	Huumeet	60
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	64
	LÄHTEET	72

LIITTEET	79
Liitetaulukko 1. Rikollisuuden kasautuminen, luokittelematon muuttuja	79
Liitetaulukko 2. Rikollisuuden kasautuminen	80
Liitetaulukko 3. Väkivaltarikollisuus	81
Liitetaulukko 4. Varkausrikollisuus	82
Liitetaulukko 5. Ilkivalta	83
Liitetaulukko 6. Alkoholien humalajuominen	84
Liitetaulukko 7. Huumeiden käyttö	85

1 JOHDANTO

Lokakuussa 2022 Helsingin poliisilaitos perusti uuden koordinaatioryhmän nuorten ”katujengi-ilmiön” kitkemiseksi (Yle 2022a). Joulukuussa 2022 oppositio jätti hallitukselle välikysymyksen nuoriso- ja katujengirikollisuuden torjumisesta (Yle 2022b). Aiemmin samana vuonna Hämeen poliisi kertoi havainneensa parinkymmenen ikävuoden kynnyksellä olevien, muun muassa erilaisiin ryöstöihin, pahoinpitelyihin ja huumausainerikoksiin syyllistyvien henkilöiden asenteiden muuttuneen aiempaa välinpitämättömimmiksi (Yle 2022c). Laaja mediajulkisuus viestii nuorisorikollisuuden – kuten muunkin rikollisuuden – olevan ongelma, jolla on merkittävää yhteiskunnallista painoarvoa.

Rikollisuus on ilmiö, joka elää yhteiskunnan muutosten mukana. Uusia rikokseksi määriteltyjä tekoja syntyy jatkuvasti, viimeisimpänä muun muassa globalisaation sekä teknologiatekniikan myötä (Näsi & Kaakinen 2021; Näsi 2022). Rikollisen toiminnan ehkäisyn tehostamiseksi on tärkeää, että saatavilla on ajantasaista tietoa rikollisuuden piirteistä ja kehityksestä. Tutkin tässä pro gradu -tutkielmassa, miten sosiaalisen pääoman aikaansaama epävirallinen sosiaalinen kontrolli on yhteydessä nuorten tekemään rikollisuuteen. Viittaan tutkielmassani yleisesti rikollisuudella ja rikoksella tekoihin, jotka täyttävät Suomen rikoslaisissa tai muussa Suomen laissa määritellyn rikoksen tunnusmerkit.

Tutkielman teoreettinen kehys koostuu nuorisorikollisuuden rakenteesta ja sosiaalista kontrollia (Hirschi 1969) sekä sosiaalista pääomaa avaavista teorioista (Bourdieu 1986; Coleman 1988; Putnam 1993) ja niiden myöhemmistä tulkinnoista (esim. Kajanoja 1998; Korkiamäki 2013; Julien 2015). Pyrin selittämään tutkielmassa yksilöllistä rikollista käyttäytymistä sosiaaliseen rakenteeseen ja ympäristöön liittyvillä tekijöillä. Sosiologisesta näkökulmasta kyse on (rikos)käyttäytymisen uppoutumisesta (embeddedness, Granovetter 1992) sosiaalisiin rakenteisiin ja ihmisten välisiin suhdeverkostoihin.

Sosiaalisen kontrollin teoriaan kuuluva epävirallinen sosiaalinen kontrolli ja sosiaalisen pääoman lähestymistapa painottavat sosiaalisia suhteita ja yhteiskunnallista kuuluvuutta osana hyvää yhteiskunnan jäsenyyttä (esim. Hirschi 1969; Coleman 1988). Kontrolliteoria perustuu ajatuksen ihmisestä perusluonteeltaan antisosiaalisena olentona. Teorian mukaan kaikki ihmiset ovat potentiaalisia rikollisia, mutta ulkoa tuleva kontrolli estää heitä osallistumasta rikolliseen

toimintaan. (Hirschi 1969.) Rikoksia tekevät teorian mukaan sellaiset henkilöt, joilla ei ole riittävän vankkoja yhteyksiä kontrollia luoviin sosiaalisiin yhteisöihin tai instituutioihin, kuten kouluun, perheeseen tai työyhteisöön (Laitinen & Aromaa 2005, 64–66; Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018).

Tässä tutkielmassa keskityn sosiaalisen pääoman synnyttämään epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin. Sosiaalinen kontrolli voidaan jakaa epäviralliseen ja viralliseen kontrolliin, ja epävirallinen sosiaalinen kontrolli viittaa muun muassa perheen ja yhteenkuuluvuuden tunteen synnyttämään kontrolliin (ks. Hirschi 1969; Kivivuori ym. 2018). Virallinen sosiaalinen kontrolli, joka muodostuu julkisen vallan harjoittamasta, muun muassa poliisin ja muiden viranomaistahojen valvonnan, uudistusten ja lakien kautta järjestetystä kontrollista (Honkatukia 1998, 18–20; Mackenzie & De Li 2016; Kivivuori ym. 2018), jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkielman oletuksena on, että epävirallinen sosiaalinen kontrolli on pääasiassa yhteydessä vähäisempään nuorisrikollisuuteen: niin kutsuttuun sosiaalisen pääoman produktiiviseen puoleen. On otettava kuitenkin huomioon, että epävirallinen sosiaalinen kontrolli voi joissakin tilanteissa olla myös yhteydessä jopa rikoskäyttämisen lisääntymiseen. Tätä sosiaalisen pääoman puolta kutsutaan kieroutuneeksi sosiaalseksi pääomaksi (perverse social capital). (Ks. Portes 1998; Goodhand, Hulme & Lewer 2000; Moore & Recker 2016.) Esimerkiksi jos nuoren vertaiset (usein ystävät) hyväksyvät rikollisen käyttämisen tai syyllistyvät rikolliseen käyttämiseen, myös nuori itse osallistuu todennäköisemmin rikoksiin (Strohschein & Matthew 2015). Myös organisoitunut rikollisuus perustuu epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin ja yksilön verkostosuhteisiin (Ilmonen 2000).

Sosiaalisella pääomalla viitataan laajasti ihmisten sosiaalisiin voimavaroihin ja resursseihin, jotka syntyvät ja kertyvät sosiaalisessa kanssakäymisessä. Yhteiskunnalliset normit ja verkostot sekä niiden pohjalta muodostuva luottamus sisältyvät monen sosiaalisen pääoman perusteoreetikon käsitteeseen sosiaalisesta pääomasta. (Bourdieu 1986; Coleman 1988; Putnam 1993.) Sosiaalinen pääoma ei ole käsitteenä yksiselitteinen, eikä sille ole olemassa yhtä tarkkaa määritelmää. Käsitteiden teoriaosuudessa tarkemmin sosiaalisen pääoman monimuotoista luonnetta.

Lähes kaikki tekevät elämänsä aikana jonkin rikoksen (Elonheimo 2010, 15). Kun rikoskäyttäytyminen suhteutetaan ikäryhmien kokoon, rikolliseen toimintaan osallistuminen on aktiivi-

simmillaan nuoruudessa. Vaikka absoluuttisesti tarkasteltuna aikuiset tekevät rikoksista suurimman osan, muihin ikäryhmiin verrattuna nuorista suhteellisesti suurempi osuus osallistuu rikolliseen toimintaan. (Kivivuori 2006, 36; Kaakinen & Näsi 2021a, 181–186.) Lievätkö rikoskäyttäytyminen lapsuudessa ja nuoruudessa on normaalia ja useimmiten kyseessä on väliaikainen vaihe nuoruuteen kuuluvassa kasvu- ja sosiaalistumisprosessissa (Marttunen 2008, 13). Vaikka useimpien kohdalla antisosiaalinen ja rikollinen käytös on väliaikaista ja tilannesidonnaista, vähemmistön kohdalla kyse on pysyvämmästä käyttäytymisestä. Kun antisosiaalinen ja rikollinen käyttäytyminen muodostuu pysyvämmäksi, se muodostaa suurempia yhteiskunnallisia ongelmia. (Ks. Moffitt 1993, 674–679.)

Nuorten rikollisuus koostuu suurelta osin niin sanotuista ”perinteisistä” rikoksista: väkivallasta, varkauksista ja vahingonteoista (Kivivuori 2006). Keskityn tässä tutkielmassa nimenomaan ”perinteiseen” nuorisoriikollisuuteen ja päihteiden käyttöön. Nuoruus on aikaa, jolloin sekä syyllistyy eniten väkivaltaisiin tekoihin että joudutaan yleisimmin väkivallan uhriksi. Todennäköisimmin väkivaltarikoksiin kuten pahoinpitelyihin syyllistyvät ja sen uhreiksi joutuvat 18–20-vuotiaat nuoret. (Kääriäinen, Lehti, Danielsson & Aaltonen 2017, 64.) Esimerkiksi pahoinpitelyissä ikäryhmään suhteutettu huippu ajoittuu aikaan juuri ennen täysi-ikäisyyttä ja pariin vuoteen sen jälkeen, kun taas muun muassa ympäristö- ja talousrikollisuudessa ikäryhmän kokoon suhteutettu huippu esiintyy myöhäisessä aikuisuudessa (Kivivuori 2006, 15–16). Myös erilaiset omaisuusrikokset ovat suhteellisesti yleisempiä nuoruuden aikana muihin ikäryhmiin verrattuna (Koltola & Danielsson 2021, 107).

Luvuissa 2–4 syvennyn nuorisoriikollisuuteen, sen historiaan ja rakenteeseen ilmiönä, tuon esille sosiaalisen pääoman käsitteen monimuotoisuutta tarkentaen sitä erityisesti nuorten näkökulmasta ja avaan teoriaa sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen epävirallisen sosiaalisen kontrollin taustalla. Erittelen rikollisuuden sekä sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen pääoman sukupuolittuneisuutta ja avaan sosioekonomisen aseman sekä alueellisten erojen mahdollisia merkityksiä nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Syvennyn myös eri sosiaalisten verkostojen rooliin nuorten elämässä. Aineisto- ja menetelmäosuudessa (luku 5) avaan tarkemmin käyttämäni aineiston teemoja ja rakennetta. Käytän tutkimuksen aineistona Suomessa vuonna 2016 toteutettua nuorisoriikollisuuskyselyä (Kivivuori & Näsi 2016), jossa tutkimuksen kohteena ovat 15–16-vuotiaat nuoret. Avaan myös valitsemani menetelmät, perustelen aineisto- ja menetelmävalintani, pohdin tutkielmaan liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä sekä erittelen valitsemani muuttujat ja avaan tutkimuskysymykseni tarkemmin.

Raportoin lineaarisella ja logistisella regressioanalyysillä saamiani tuloksia epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyksistä nuorisorikollisuuteen luvussa 6. Tuon esille myös ilmiön sukupuolittuneisuutta ja pohdin kontrollimuuttujien eli kaupunkimaisuusasteen ja koetun taloudellisen aseman yhteyksiä rikollisuuteen. Johtopäätöksissä (luku 7) sidon tulokseni teoreettiseen viitekehykseeni ja pohdin, tukevatko tulokset hypoteesejani ja aiempaa kirjallisuutta. Lopuksi teen joitakin ehdotuksia mahdollisista jatkotutkimusideoista.

2 NUORISORIKOLLISUUS SUOMESSA

2.1 Nuorisorikollisuuden määrittely ja rakenne

Nuorisorikollisuuteen ja sen yhteyksiin sosiaaliseen pääomaan, sosiaalisiin verkostoihin ja niiden tuottamaan epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin on 2000-luvullakin perehdytty sekä kansainvälisellä kentällä (esim. Lederman, Loyaza & Menéndez 2002; Beyerlein & Hipp 2005; Wong, Slotboom & Bijleveld 2010; Harris-McKoy & Cui 2013; Haynie, Doogan & Soller 2014) että Suomessa (esim. Kääriäinen, Rostila, Ellonen, Kivivuori & Korkiamäki 2005; Ellonen, Rostila, Korkiamäki, Kääriäinen, Kivivuori & Salmi 2008; Elonheimo 2010; Danska-Honkala & Poteri 2011; Van Aerscht & Salminen 2018). Nuorisorikollisuus ja nuoret ikäryhmänä määritellään eri tavoin eri konteksteissa. Lisäksi antisosiaalinen käyttäytyminen nähdään eri ikävaiheissa eri asteisesti vakavana toimintana. Esimerkiksi muutaman vuoden ikäistä lasta ei pidetä rikollisena tämän osoittaessa tietynlaista väkivaltaa (kuten puremista) toista ihmistä kohtaan. (Elonheimo 2010.) Suomen nuorisolaissa nuoriksi määritellään kaikki alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016) ja nuoriksi rikoksentekijöiksi luokitellaan henkilöt, jotka ovat rikoksentekohetkellä 15–20-vuotiaita (Laki nuorista rikoksentekijöistä 262/1940).

Termit antisosiaalinen käytös, käytöshäiriöt, norminrikkominen, lainrikkominen ja rikollinen käyttäytyminen, muodostavatkin yhdessä laajan ja liukuvan kokonaisuuden. Rikos voidaan kriminologiassa määritellä joskus jopa yksinkertaisesti epätasa-arvoksi, toisen alistamiseksi tai epäkunnioitukseksi. (Elonheimo 2010.) Lain nojalla käyttäytyminen on rikollista, kun toiminta on laissa kielletty ja rangaistava teko (Kivivuori ym. 2018). Nuorisorikollisuutta rikollisuus on silloin, kun se tapahtuu tietyssä iässä (Elonheimo 2010).

Poliisin ja muiden viranomaisten tietoon asti tullut rikollisuus (tilastoitu rikollisuus) ei tarjoa kattavaa kokonaiskuvaa rikollisuuden rakenteesta. Kokonaisrikollisuus tarkoittaa kaikkea tehtyä rikollisuutta ja koostuu sekä ilmirikollisuudesta että piilorikollisuudesta. Ilmirikollisuus viittaa rikollisuustilastoissa näkyvään rikollisuuteen, joka on saatettu poliisin tietoon. Piilorikollisuudella tarkoitetaan kaikkia niitä rikoksen kriteerit täyttäviä tekoja, jotka jäävät viranomaistilastojen ulkopuolelle. (Laitinen & Aromaa 1993; Kivivuori 2006.) Rikollisuustilastoja ja piilorikollisuuteen liittyviä lukuja vertaillen on tullut lopputuloksiin, että enimmilläänkin vain noin viidesosa nuorison tekemästä rikollisuudesta päätyy poliisiviranomaisten tietoon

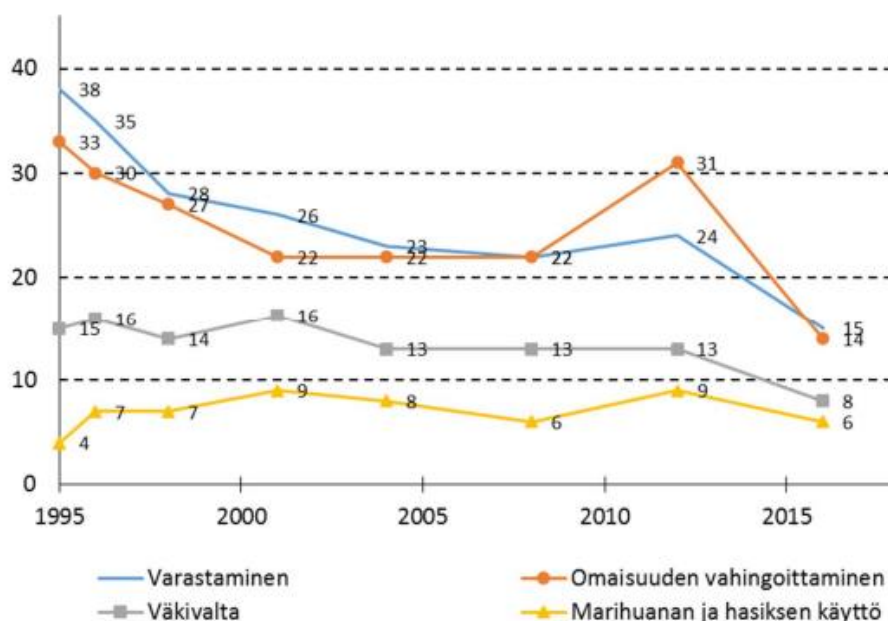
(Marttunen 2006). Piilorikollisuutta on mahdollista arvioida muun muassa itse täytettävien kyselyjen avulla. Tämä tarkoittaa, että nuorilta itseltään kysytään erilaisia kysymyksiä rikollisuudesta ja rikoksista. (Elonheimo 2010, 13–14.)

Nuorten rikollisuus muodostuu suurelta osin niin kutsutuista ”perinteisistä” rikoksista, kuten väkivallasta, varkauksista ja vahingonteosta. Omaisuus- ja väkivaltarikollisuus on yleisimmillään nuoruudessa, kun sitä verrataan elämänkaaren muihin vaiheisiin. (Kivivuori 2006.) Internetissä tapahtuvat rikokset, muun muassa seksuaalinen häirintä, muu häirintä tai mittakaavaltaan pienemmät identiteettivarkaudet, laajentavat osaltaan rikosten skaalaa. Etenkin pienemmän mittakaavan internetissä tapahtuvat rikokset jäävät erityisen herkästi piiloon. (Näsi & Kaakinen 2021.) Tällöin rikokset eivät myöskään näy viranomaistien ylläpitämässä tilastoissa. Jäottelu ilmi- ja piilorikollisuuden välillä on tärkeää ymmärtää, jotta nuorisoriikollisuutta ja sen muutoksia voidaan tarkastella kriittisesti ja kokonaisvaltaisesti.

1990-luvun lopulla väkivaltarikokset jopa lisääntyivät nuorten ikäryhmissä, minkä jälkeen niiden määrä kuitenkin vakiintui ja kääntyi jopa lievään laskuun jo ennen vuotta 2006. Nuorten tekemien henkirikosten määrässä tapahtui hetkellinen piikkimäinen kasvu vuosien 1998 ja 2002 välillä. Tarkkaa syytä tälle henkirikospiikille ei tiedetä. Omaisuusrikosten osalta varastaminen vähentyi erityisesti 15–17-vuotiaiden kohdalla vuoteen 2006 mennessä, ja myös nuorten tekemät vahingonteot sekä ryöstöt vähenivät 2000-luvun aikana. Erityisesti nuorten tekemien omaisuusrikosten määrän väheneminen on suuri syy sille, että kokonaiskuvaa tarkasteltaessa nuorisoriikollisuus väheni 1990-luvun lopusta 2000-luvun alkuun mennessä. (Kivivuori 2006.)

Tässä tutkielmassa aineistona käyttämäni, vuonna 2016 julkaistu 15–16-vuotiaiden nuorten rikollista käytöstä ja uhrikokemuksia selvittävä kyselytutkimus osoittaa suunnan jatkuneen samankaltaisena. Kyselystä julkaistun raportin mukaan 15–16-vuotiaiden (itse ilmoitettu) rikollisuus väheni vuonna 2016 aiempiin vuosiin verrattuna. Nuorisoriikollisuuskyselyä on toteutettu suhteellisen tasaisin välivajoin vuodesta 1995 lähtien, ja tuloksia vertailtaessa voidaan havaita 15–16-vuotiaiden nuorten rikollisuuden vähentyneen 1990-luvun loppupuolelta aina vuoteen 2004 asti. Vuosien 2004 ja 2012 välillä nuorisoriikollisuuden määrä pysyi suhteellisen vakaana, kasvaen hieman tiettyjen rikosten kohdalla. Vuoden 2012 jälkeen nuorten tekemä rikollisuus kääntyi katsausten mukaan takaisin laskuun vuoteen 2016 mennessä. 15- ja 16-vuotiaiden nuorten tyypillisimpiä rikoksia ovat kyselyjen mukaan muun muassa humalajuominen ja koulusta

varastaminen. ”Rankemmista” ja harvinaisemmista rikoksista tyypillisiä ovat esimerkiksi pahoinpitelyt. (Näsi 2016.)

Kuvio 1. Kuluneen vuoden aikana tekotyyppeihin osallistuneita (15–16-vuotiaat, %). Lähde: Näsi 2016 / Nuorisirikollisuuskyselyt vuosilta 1995–2016.

Uusin, vuoden 2020 kyselystä julkaistu raportti tukee vuoden 2016 havaintoja. Suurin osa tutkituista teoista ja uhrikokemuksista on pysynyt samalla tasolla vuoteen 2016 verrattuna, joitakin muutoksia lukuun ottamatta. Luvattomat poissaolot koulusta, vahingonteot sekä koulukiisaaminen ovat vuoden 2020 kyselyn mukaan vähentyneet entisestään vuodesta 2016. Nuorten tekemä väkivalta oli vuoden 2020 kyselyssä puolestaan pysynyt samalla tasolla verrattuna neljän vuoden takaiseen, ja noin neljä prosenttia nuorista kertoi pahoinpidelleensä toisen henkilön viimeisen 12 kuukauden aikana. Väkivallanteoista kuitenkin aiempaa suurempi osa aiheutti vahinkoa sekä lääkäriä tai sairaalahoitoa vaativia vammoja uhrille. Vuonna 2016 yhdeksän prosenttia nuorten tekemistä pahoinpitelyistä vaati lääkäri- tai sairaalahoitoa, kun taas vuonna 2020 luku nousi 15 prosenttiin. (Kaakinen & Näsi 2021b.)

Vuoden 2020 kyselyn perusteella nuorten tekemästä väkivallasta ja vahingonteoista aiempaa suurempi osa tulee nykyisin poliisin tietoon verrattuna vuoteen 2016. Kyse on silti edelleen vain murto-osasta rikoksista. Väkivallasta noin 14 prosenttia, vahingonteoista kymmenesosa ja myymälävarkauksista viidesosa saavuttaa poliisiin. Mielenkiintoinen havainto on myös, että

vuoden 2020 kyselyssä nuorten asenteet koskien nuorisorikollisuutta vaikuttavat muuttuneen osittain hyväksyvämmiksi verrattuna aiempaan. (Kaakinen & Näsi 2021b.)

2.2 Rikollisuuden sukupuolittunut luonne

Väestötasolla tarkasteltuna naisten ja miesten rikollisuudessa on eroja, ja rikollisuus on vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Naiset tekevät sekä Suomessa että kansainvälisesti tarkasteltuna (esim. Yhdysvallat ja Eurooppa) vähemmän rikoksia kuin miehet. Naisten rikokset ovat usein vähemmän vakavia ja he myös uusivat rikoksiaan miehiä harvemmin. (Wong ym. 2010; Harris-McKoy & Cui 2012; Laine 2014.) Kaiken kaikkiaan suomalaiset naiset tekevät noin viidesosan rikoksista (Haapakangas 2018). Erityisen voimakkaasti sukupuolittuneita myös nuorten keskuudessa vaikuttaisivat olevan äärimmäisen vakavat rikokset, kuten henkirikokset. 2000-luvun alussa vain 10 prosenttia alle 21-vuotiaista henkirikoksen tekijöistä oli naisia. (Lehti 2006.)

Tilastojen mukaan muun muassa pahoinpitelyihin syyllistyvät henkilöt ovat yleensä miehiä. Naiset tekevät pahoinpitelyrikoksia noin kymmenen kertaa miehiä harvemmin. Myös ryöstö-, vahingonteko- ja varkausrikokset ovat vahvasti sukupuolittuneita, miesten syyllistyyessä niihin rikoksiin naisia useammin. (Kivivuori 2006.) Rikollisuuden lisäksi yleisesti antisosiaalista käytöstä havaitaan useammin miehillä kuin naisilla (Jokela 2006).

Siitä huolimatta, että miehet tekevät huomattavasti enemmän rikoksia verrattuna naisiin, rikosten määrän lasku- ja nousujohteisuudet näyttävät osuvan sukupuolten välillä ajallisesti suhteellisen hyvin yhteen. Miesten ja naisten rikosten määrä on siis liikkunut ajallisesti katsoen melko samaan suuntaan niin sanotun ”perinteisen” rikollisuuden kentällä. Poikkeuksena ajalliseen yhdenmukaisuuteen miesten tekemät varkausrikokset olivat laskussa vuosina 1996–2005, kun samaan aikaan naisten tekemät varkaudet lisääntyivät. Lisäksi naisten syyllistyminen pahoinpitelyrikoksiin kasvoi 1990- ja 2000-lukujen taitteessa jonkin verran miesten pahoinpitelyrikollisuutta nopeammin. (Kivivuori 2006, 37–44.)

Honkatukian, Nyqvistin ja Pösön (2006) mukaan nuoret kuvaavat usein väkivaltaa tavanomaisena ja arkipäiväisenä asiana, ja väkivallan merkitykset näyttävät hyvin kontekstisidonnaisina. Monissa tilanteissa väkivalta nähdään jopa sallittuna ja etenkin poikien väkivallan nähdään olevan ryhmään kuulumisen ehto, joka pitää yllä sosiaalista järjestystä. Honkatukian (1998) tutkimuksessa tyttöjen rikollisuuden nähdään rajoittuvan suurelta osin perinteisen ”naisroolin” vuoksi: tytöt ja naiset nähdään (myös tyttöjen itsensä taholta) monesti heikompiina,

heille sysätään enemmän vastuuta muista huolehtimisesta, eikä rikosten tekemistä yleisesti pidetä ”naisellisena” asiana. Tyttöjen kohdalla väkivalta saatetaan siis nähdä ristiriitaisena naiseuden ajatuksen kanssa, ja väkivaltaisista tyttöjä voidaan pitää jopa pelottavina. Honkatukian kanssa saman ilmiön on havainnut myös Lattu (2016) tutkiessaan naisten tekemää väkivaltaa. Poikien tulkinnoissa korostuu puolestaan se, että väkivallasta kieltäytyminen voi johtaa ryhmän ulkopuolelle jäämiseen. Hallitsematon ja ”päämäärätön” väkivallan käyttö nähdään Honkatukian ja muiden (2006) mukaan usein kuitenkin poikienkin taholta tuomittavana toimintana.

Nuorten tekemien henkirikosten kohdalla alkoholilla näyttää olevan usein merkittävä rooli riippumatta iästä tai sukupuolesta (Lehti 2006). Nuoret vaikuttavat lisäksi syyllistyvän rikolliseen toimintaan pikemminkin yhdessä muiden kanssa sen sijaan, että osallistuisivat rikolliseen toimintaan yksin (Kääriäinen 1994, 45). Rikollisuuden lisäksi yleisesti antisosiaalista käytöstä havaitaan useammin miehillä kuin naisilla (Jokela 2006). Kokonaisuudessaan aiemmat tutkimustulokset tuovat esiin nuorisirikollisuuden monimuotoisuuden ja vahvan sukupuolittuneisuuden, jotka on syytä ottaa huomioon nuorten rikollista käyttäytymistä tutkittaessa.

2.3 Rikollisuus ja taloudellinen asema

Taloudellisella tilanteella on merkitystä rikollisuuden kannalta. Köyhyys on yhteydessä väestöryhmien välisiin rikollisuustason eroihin. Esimerkiksi asuinalueilla, joissa asuu enemmän köyhiä ja tulotaso on matalampi, myös rikollisuus on korkeammalla tasolla. (Lehti, Salmi, Aaltonen, Danielsson, Hinkkanen, Niemi, Sirén & Suonpää 2014.) Rikollisuuden pelko on korkeampaa maissa, joissa esiintyy enemmän köyhyyttä ja tuloerot ovat suuret, ja myös köyhien ihmisten rikollisuuden pelko on suurempaa verrattuna rikkaisiin (Kujala, Kallio & Niemelä 2019). Sosioekonomiseen asemaan kytkeytyvä köyhyys vaikuttaisi olevan riskitekijä monen tyyppiseen rikollisuuteen syyllistymisessä (Haapasalo 2006). Sosioekonominen asema viittaa henkilön asemaan yhteiskunnassa, ja esimerkiksi tutkimuksessa henkilön sosioekonominen asema muodostetaan usein viimeaikaisen (viimeiset 12 kuukautta) pääasiallisen toiminnan, ammatin, työn luonteen ja elämänvaiheen mukaan. Usein henkilöt jaotellaan karkeimmillaan ammatissa toimiviin ja ammatissa toimimattomiin. (Tilastokeskus 2023.)

Suomalainen henkirikollisuus on vahvasti jakautunut taloudellista tilannetta myötäilevän sosioekonomisen aseman mukaan. Esimerkiksi vain 6 prosenttia henkirikoksen tekijöistä on toimihenkilöitä, kun taas 33 prosenttia on sosiaaliselta asemaltaan tuntemattomia, 18 prosenttia eläk-

keellä ja 20 prosenttia muuten työvoiman ulkopuolella olevia henkilöitä (esim. pitkäaikaistyöttömiä). (Suonpää & Raeste 2022.) Pahoinpitelyjen kohdalla rikosten taso on samalla tavoin matalin ylemmillä toimihenkilöillä, kun taas korkein rikosten taso on niillä, joiden sosiaalinen asema on joko tuntematon tai jotka ovat muuten työvoiman ulkopuolella (Näsi & Koltola 2022). Jakauma näyttää samalta myös seksuaalirikoksissa (Malin, Vauhkonen & Latvala 2022) sekä omaisuusrikoksissa (Koltola & Anning 2022), joissa rikokset ovat huomattavasti yleisempiä matalan sosioekonomisen aseman ryhmissä. Talousrikoksista epäillyt ovat puolestaan keskimäärin vanhempia ja sosioekonomiselta asemaltaan korkeammalla verrattuna muista rikoksista epäiltyihin (Laitinen & Aromaa 1993; 2005), ja rikoksista epäiltyinä korostuvat tarkemmin määrittämättömien sosioekonomisten ryhmien ohella selkeästi yrittäjät (Näsi 2022).

2.4 Rikollisuuden alueellinen jakautuminen

Rikollisuus on aiemman tutkimuksen perusteella Suomessa myös alueellisesti jakautunutta (esim. Kivivuori ym. 2018; Näsi & Koltola 2022; Suonpää & Raeste 2022), ja alueellinen vaihtelu liittyy kiinteästi ennen kaikkea kaupungistumiseen. Nuoruudessa tyypillisten rikosten, kuten varkauksien, ryöstöjen sekä väkivaltarikollisuuden taso vaihtelee huomattavasti kaupunkialueiden, maaseutumaisien kuntien sekä taajaan asuttujen kuntien välillä. Alueellisia eroja voivat selittää muun muassa valikoiva muuttoliike, naapuruston sosioekonominen ja väestöllinen rakenne sekä asuinalueen yhteisöllinen rakenne. Yksi selittävä tekijä alueellisten erojen kohdalla on myös rikollisuudelle otollisten paikkojen (mm. yökerhot ja erilaiset kaupalliset tilat) alueellinen keskittyminen. (Kivivuori ym. 2018.) Lisäksi köyhyys ja rikollisuuden alueellinen jakautuminen linkittyvät toisiinsa (ks. luku 2.3).

Väkivaltarikosten kohdalla rikollisuuden taso on korkeinta pääkaupunkiseudulla ja matalinta puolestaan maaseutumaisissa kunnissa (Näsi & Koltola 2022). Erityisesti Helsingin keskustan väkivaltarikostaso on hyvin korkea (Kivivuori ym. 2018). Koltola ja Näsi (2022) tuovat katsauksessaan esille maantieteellisiä eroja väkivallan esiintyvyydessä viimeisten vuosien aikana. Heidän mukaansa poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyrikollisuus on vuosien 2018–2021 aikana ollut selkeästi korkeinta Helsingissä: 8,6 pahoinpitelyrikosta 1 000 asukasta kohti. Vähiten pahoinpitelyrikoksia vuosina 2018 ja 2021 välillä on poliisin tietoon tulleen rikollisuuden perusteella ollut Kaakkois-Suomen, Länsi-Uudenmaan, Hämeen ja Pohjanmaan poliisilaitosalueilla: 5,3 rikoksesta 5,6 rikokseen 1 000 asukasta kohden.

Myös varkausrikokset ovat jakautuneet huomattavasti kuntatyyppin mukaan. Pääkaupunkiseutu sekä muut kaupunkimaiset kunnat erottuvat varkausrikosten tasoltaan selvästi muiden kuntien joukosta. Pääkaupunkiseudun varkausrikosten määrä on nelinkertainen maaseutumaisiin kuntiin verrattuna ja melkein kolminkertainen myös taajaan asuttuihin kuntiin verrattuna. Muut kaupunkimaiset kunnat asettuvat varkausrikosten tasolla pääkaupunkiseudun ja muiden kuntatyyppien väliin. (Koltola & Anning 2022.) Varkaudet ja väkivaltarikollisuus ovat nimenomaan nuorille tyypillisiä rikoksia, joten alueelliset erot saattavat ainakin osittain selittyä myös väestön ikärakenteen alueellisilla vaihteluilla (Kivivuori 2006; Kivivuori ym. 2018).

3 SOSIAALINEN PÄÄOMA

3.1 Sosiaalisen pääoman määrittelyä

Sosiaaliselle pääomalle ei ole olemassa yksimielisen tarkkaa määritelmää. Yksi näkökulma asiaan on sosiaalisen pääoman määrittely osaksi inhimillisiä voimavaroja yhdessä inhimillisen pääoman kanssa. Kyseisessä jaottelussa inhimillinen pääoma viittaa kärjistetyksi yksilön ominaisuuksiin, kun taas sosiaalinen pääoma tarkoittaa yksilön voimavarojen yhteisöllistä ulottuvuutta. (Putnam 1995; Kajanoja 1998; Portes 2000.) Sosiaalisen pääoman käsite on kuitenkin merkitykseltään moninainen, eikä luokittelua voi käytännössä useinkaan tehdä näin kaksijakoisesti. Toisen näkemyksen mukaan sosiaalinen pääoma voidaan jakaa käsitteellisesti normiperusteiseen ja instrumentaaliseen. Normiperusteinen tulkinta näkee sosiaalisen pääoman ensin yhteisöllisenä käsitteenä, yksilöllisen puolen jäädessä toissijaiseksi (esim. Putnam 1993; 1995; 2000). Instrumentaalisisessa näkemyksessä sosiaalisessa pääomassa ensisijaista on päinvastoin yksilöperustaisuus ja se nähdään henkilökohtaisten sosiaalisten suhteiden verkostoon perustuvana yksilöllisenä resurssina (Bourdieu 1986; Coleman 1988; Johanson & Uusikylä 1998; Portes 1998). Lisäksi sosiaalinen pääoma voidaan jaotella yksilö- ja organisaatiotason sosiaaliseen pääomaan (Coleman 1990).

Sosiaalisen pääoman määrittely on kontekstiriippuvaista ja yksittäinen määritelmä on usein hyvin rajoittunut, eikä yksi sosiaalisen pääoman teoria tai näkökulma vastaa kaikkiin ilmiön muotoihin ja kysymyksiin (Korkiamäki 2013). Tunnettuja sosiaalisen pääoman teoreetikkoja ovat esimerkiksi Pierre Bourdieu (1986), Robert Putnam (1993) ja James Coleman (1988). Heidän näkemyksensä sosiaalisen pääoman määritelmästä ja sisällöstä toimivat käsitteelle vahvana pohjana sosiaalitieteissä. Korkiamäki (2013) on tiivistänyt kyseisten kolmen teoretikon ajatuksia yhteen luoden niiden välisen jaottelun. Tämän jaottelun mukaan Colemanin (1988) teoria sosiaalisesta pääomasta painottaa enemmän yksilön näkökulmaa ja näkee sosiaalisen pääoman yksilöllisissä sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa syntyvinä resursseina, kun taas Putnam (1993) näkee sosiaalisen pääoman ensisijaisesti yhteisön resurssina. Bourdieu (1986) täydentää Korkiamäen (2013) tulkinnan mukaan sosiaalisen pääoman teorioiden kenttää tuomalla esiin valta-asetelmat ja erilaiset eronteot. Bourdieu (1986) näkee sosiaalisen pääoman muista erotautumisen keinona taloudellisen ja kulttuurisen pääoman tavoin (Korkiamäki 2013; Julien 2015).

Korkiamäen (2013) tulkinnan mukaan Putnam (1993) sivuuttaa nuoret lähes kokonaan teoriasaan sosiaalisesta pääomasta, joten Colemanin (1988) näkemys käsitteestä on tältä osin monipuolisempi ja soveltuu paremmin nuorten tutkimiseen. Coleman tarkastelee Korkiamäen (2013) mukaan tarkemmin niin kutsuttuja mikrotason suhteita, kuten esimerkiksi perherakennetta ja aikuisten ja lasten välisiä suhteita, kun taas Putnam (1993) keskittyy yhteiskuntaan enemmän yleistasolla. Sosiaalista pääomaa painotetaan Bourdieun (1986) teoriassa Korkiamäen (2013) tulkinnan mukaan pikemminkin eriarvoisuutta ja poissulkemista luovana resurssina osallisuuden ja yhteisöllisyyden sijasta.

Koska sosiaalisen pääoman perusteoreetikotkin näkevät käsitteen toisistaan poikkeavin tavoin, myös empiirinen tutkimus ilmiön ympärillä on ainakin jonkin verran eriytynyttä. Loppujen lopuksi määritelmässä on kuitenkin myös paljon yhteistä, eivätkä teoriat toimi toisistaan täysin erillisinä kokonaisuuksina näkemyseroista huolimatta. (Ellonen 2008.) Tavoitteeni on tarkemmin ottaen ymmärtää sosiaalisen pääoman luoman epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyksiä nuorisorikollisuuteen, ja hypoteesini on, että sosiaalinen kontrolli on pääasiassa yhteydessä vähäisempään rikosten tekemiseen, minkä takia erityisesti Colemanin (1988) tulkinta sosiaalisesta pääomasta soveltuu tutkielman tueksi. On tietysti muistettava, ettei yksittäinen teoria ole aukoton ja sitä on täydennettävä muilla teoreettisilla näkemyksillä kattavan kokonaiskuvan saamiseksi.

Colemanin (1988) artikkelin ”Social Capital in the Creation of Human Capital” mukaan sosiaalinen pääoma määrittyy sen funktion (tarkoituksen tai toiminnan) perusteella, eikä sosiaalista pääomaa voi luokitella vain yhdeksi ilmiöksi tai asiaksi. Sosiaalinen pääoma on Colemanin mukaan joukko erilaisia ilmiöitä tai asioita, joita yhdistää kaksi elementtiä: 1) niissä kaikissa on joitakin sosiaalisten rakenteiden ulottuvuuksia, ja 2) ne kaikki helpottavat jollakin tavalla toimijoiden (yksilöiden tai instituutioiden) toimintaa. Sosiaalinen pääoma on Colemanin mukaan muiden pääomien tavoin produktiivista, mahdollistaen sellaisia saavutuksia, jotka eivät ilman sosiaalista pääomaa olisi mahdollisia saavuttaa.

Colemanin (1988) teoriassa painottuvat toimijoiden väliset ja sisäiset suhteet. Sosiaalinen pääoma muodostuu ihmisten välisissä suhteissa, ja muutokset näissä suhteissa luovat muutoksia toimintaan ja sosiaaliseen pääomaan. Coleman jaottelee sosiaalisen pääoman kolmeen pääasialliseen ulottuvuuteen, jotka ovat 1) odotukset ja velvoitteet (obligations and expectations), 2) informaatiokanavat (information channels) ja 3) sosiaaliset normit (social norms). Odotukset ja

velvoitteet rakentuvat kahden komponentin päälle, jotka ovat luotettavuus sekä sosiaalinen ympäristö. Luotettavuus viittaa oletukseen siitä, että velvoitteet tullaan korvaamaan vastavuoroisesti, ja sosiaalinen ympäristö viittaa yleisesti olemassa olevien velvollisuuksien määrään. Informaatiokanavilla Coleman viittaa nimenomaan sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa syntyvän ja niiden kautta hankitun informaation tärkeyteen. Sosiaalisten suhteiden ja verkostojen kautta ihmiset saavat informaatiota, jota he eivät muuten välttämättä saisi. Sosiaalisiin normeihin sisältyvät yhteiskunnan toimintasäännöt ja niitä tukevat ulkoiset ja sisäiset seuraamukset tai rangaistukset.

Coleman (1988) tutkii sosiaalisen pääoman määrittelyn ohella artikkelissaan erityisesti perhe-suhteissa syntyvää sosiaalista pääomaa. Coleman mittaa sosiaalisen pääoman yhteyttä koulupudokkuuteen amerikkalaisten lukionuorten keskuudessa ja osoittaa, että perheissä, joissa sosiaalista pääomaa ilmeni enemmän, todennäköisyys lapsen koulupudokkuuteen oli pienempi. Lisäksi Colemanin mukaan perheen ulkopuolisella sosiaalisella pääomalla on oma merkityksensä koulupudokkuudelle. Coleman ei tutkimuksessaan tuo esiin käsitettä sosiaalisesta kontrollista, vaan kytkee suoraan sosiaalisen pääoman ja koulupudokkuuden toisiinsa.

3.2 Sosiaalisen pääoman osa-alueet

Sosiaalisen pääomaan liittyvistä näkemyseroista huolimatta käsitteeseen voidaan usein sisällyttää näkökulmasta riippumatta kolme eri osa-aluetta tai komponenttia, jotka yhdessä muodostavat sosiaalisen pääoman (Kajanoja 1998). Nämä komponentit ovat sosiaaliset verkostot, yhteiskunnan normit ja toimintasäännöt, sekä näistä verkostoista ja säännöistä kumpuava yleistynyt luottamus (esim. Siisiäinen 2003; Ellonen 2008; Tripp, Payne & Diorodus 2009). Komponentit löytyvät myös Colemanin (1988) teoriasta (ks. luku 3.1).

Seuraavaksi avaan nämä sosiaaliseen pääomaan kuuluvat komponentit ja kytken ne eritoten nuorten sosiaaliseen pääomaan. Vaikka tutkielmani keskittyy suorimmin sosiaalisten siteiden ja verkostojen merkitykseen nuorisoriikollisuudessa, myös sosiaaliset normit ja luottamuksen rooli on oleellista käydä läpi jossain määrin. Kuten luottamusta ja normeja koskevassa alaluvussa tulen avaamaan, sosiaaliset suhteet eivät toimi ilman kahta muuta komponenttia – ne ikään kuin ”sisältyvät” yksilöiden toimiviin sosiaalisiin suhteisiin ja verkostoihin.

3.2.1 Suhteet ja verkostot

Sosiaaliset verkostot koostuvat toimijoiden eli yksilöiden, yritysten tai jopa valtioiden muodostamista suhteista (Coleman 1988). Verkostoja syntyy, kun useampi sosiaalinen side linkittyy toisiinsa toimijoiden välillä. Verkoston toimijoiden väliset suhteet sekä verkostoissa tapahtuvat vuorovaikutuksen muodot vaihtelevat verkostojen sisällä ja välillä. Eri toimijoiden erilaiset suhteet välittyvät usein tittelien avulla: muun muassa vanhempi, lapsi, työntekijä tai esimies käsitteinä välittävät tietoa toimijoiden välisistä suhteista verkostoissa. Vuorovaikutuksen muotoja verkostoissa voivat olla esimerkiksi keskustelut, kaupanteko tai välirikot. Sosiaaliset suhteet ja niistä koostuvat verkostot voivat synnyttää sosiaalista pääomaa niihin kuuluville osapuolille esimerkiksi sosiaalisen tuen kautta. (Kankainen & Salminen 2020.)

Granovetter (1973) jaottelee sosiaaliset siteet ja verkostot niin sanottuihin ”heikkoihin” ja ”vahvoihin”. ”Vahvat” sosiaaliset siteet sitovat henkilöitä lujasti osaksi sosiaalisia verkostoja, kun taas ”heikot” sosiaaliset siteet antavat yksilöille enemmän liikkumatilaa eivätkä sido heitä samalla tavalla osaksi yhteisöjä. Granovetter arvioi siteiden vahvuutta tai heikkoutta sen pohjalta, miten paljon tunteita, aikaa, molemminpuolista läheisyyttä ja vastavuoroisuutta yksilöt kohdistavat siteeseen. Joustavien, mutta suhteellisen vahvojen siteiden kautta eri instituutioihin henkilö kiinnittyy osaksi eri yhteisöjä ja hänen suhdeverkostonsa monipuolistuu, mikä kasvattaa yksilön sosiaalista pääomaa.

Colemanin (1988) näkemys on päinvastainen verrattuna Granovetterin (1973) näkemykseen. Coleman (1988) näkee tiheät ja suljetut verkostot sosiaalisen pääoman kannalta kaikkein hyödyllisimpinä ja tuotteliaimpina, Granovetterin (1973) korostaessa verkostojen avoimuuden ja joustavuuden tärkeyttä. Putnam (2000) esitteli osittain Granovetterin (1973) työhön pohjaavan näkemyksen jaosta sitovaan (bonding) ja silloittavaan (bridging) sosiaaliseen pääomaan. Sitova pääoma viittaa tiiviissä yhteisöissä muodostuvaan, koheesiota lisäävään verkostoitumiseen, kun taas silloittava pääoma muodostuu avoimempien ja joustavien verkostojen välityksellä (Putnam 2000), ja molemmilla on oma tarkoituksensa. Sekä tiiviit että avoimemmat sosiaaliset verkostot ja suhteet ovat oleellisia sosiaalisen pääoman rakentumisessa ja se, millainen verkosto toimii parhaiten tavoitteiden saavuttamiseksi, on konteksti- ja tilanneriippuvaista (Lin 1999).

Beyerlein ja Hipp (2005) tulivat tutkimuksessaan Granovetterin jaottelua tukeviin tuloksiin, sillä heidän mukaansa amerikkalaisten uskonnollisten yhteisöjen keskuudessa äärimmäisen tiiviit ja suljetut siteet voivat jopa lisätä rikollisuutta. Samankaltaisiin tuloksiin päätyvät myös Lederman ja kumppanit (2002), jotka mainitsevat esimerkkeinä jengirikollisuuden ja tiiviisti sulkeutuneissa etnisissä ryhmittymissä esiintyvän rikollisuuden. Beyerleinin ja Hippin (2005) sekä Ledermanin ja kumppaneiden (2002) tutkimuksissa on kuitenkin kyse ääripään ilmiöistä, jolloin sosiaalinen pääoma muodostuu todella yksipuolisesti ja muut siteet yhteiskuntaan puuttuvat lähes kokonaan tai täysin. Tässä tutkielmassa tarkastelen sosiaalisia suhteita nimenomaan holistisemmän näkökulman kautta, keskittyen epävirallisen sosiaalisen kontrollin ja rikollisuuden välisiin yhteyksiin yleisellä tasolla (ks. Hirschi 1969), enkä siksi näe vahvoja tai heikkoja siteitä mustavalkoisesti hyvinä tai huonoina.

Ymmärtääkseen nuorisirikollisuuden yhteyksiä sosiaalisen pääoman synnyttämään epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin, on syvennyttävä siihen, millaisia verkostoja nuorille muodostuu suhteessa yhteisöihin ja maailmaan. Nuorten verkostot koostuvat pääosin koulun, perheen ja asuinympäristön muodostamista suhteiden kokonaisuuksista. Siihen, millaisia verkostoja nuorelle kehittyy, vaikuttavat muun muassa nuoren ystävyyssuhteet, harrastukset, vanhemmat ja muut aikuiset ja sukulaiset. (Korkiamäki 2013, 110–113.) 2000-luvulla esille ovat nousseet myös verkostojen ja suhteiden mahdolliset negatiiviset vaikutukset yksilön käytökseen (esim. Lederman ym. 2002; Beyerlein & Hipp 2005; Van Aerschot & Salminen 2018), mutta tässä tutkimuksessa pääpaino on Hirschin (1969) tulkinnassa sosiaalisesta kontrollista – eli sosiaalisten siteiden yhteyksissä vähäisempään rikollisuuteen.

Yksi näkökulma nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja verkostoihin on, että nuorilla ei loppujen lopuksi ole kovinkaan paljon vaikutusmahdollisuuksia sosiaalisen pääoman luonteen tai määrän hankkimisen suhteen. Kyseisen näkökulman mukaan nuorten sosiaalinen pääoma voidaan nähdä olevan ensisijaisesti riippuvainen siitä, mitä aikuiset tekevät. Käytännössä tämä tarkoittaa, että nuorten sosiaalinen pääoma riippuu muun muassa vanhempien ja opettajien antamasta tuesta ja kontrollista, sekä tuen ja kontrollin antajien keskinäisestä kommunikaatiosta nuoren hyväksi tai häntä vastaan. Myös nuoren asuinpaikka, perheen koko ja taloudellinen tilanne ovat tekijöitä, joiden nähdään vaikuttavan sosiaaliseen pääomaan, ja jotka riippuvat suurelta osin vanhemmista. (Korkiamäki 2013, 110–111.) Myös Coleman (1988) painottaa perheen merki-

tystä lasten ja nuorten sosiaalisen pääoman lähteenä, ja hänen mukaansa merkitystä on nimenomaan sillä, ovatko suhteet tarpeeksi vahvoja. Vahvat sosiaaliset siteet vanhempien ja lasten välillä lisäävät lasten sosiaalista pääomaa.

Edellä esille tuotu näkökulma soveltuu yhtäältä erityisen hyvin tutkielman kohteena oleviin 15–16-vuotiaisiin nuoriin, sillä kyseisessä ikävaiheessa vanhemmat ja muut auktoriteetit vaikuttavat vielä erityisen vahvasti nuoren elämään ja nuorelle kertyvään sosiaaliseen pääomaan alaikäisyyden vuoksi (ks. Morrow 1999). Nuoret on kuitenkin osassa kyseiseen näkökulmaan keskittyvissä tutkimuksissa saatettu nähdä jopa esineen omaisesti aikuisten kontrollin ja tuen passiivisina vastaanottajina, olosuhteiden armoilla olevina objekteina. Kyseisissä tutkimuksissa nuorten välisissä vertaissuhteissa muodostuva sosiaalinen pääoma on usein leimattu vanhempien ja muiden auktoriteettien kontrollin puutteita korvaavaksi, joskus jopa haitalliseksi sosiaalisen pääoman muodoksi. (Korkiamäki 2013.) Kun asiaa tarkastellaan laajemmin, näkökulma vähättelee selkeästi nuorten omia, vertaissuhteissa muodostuvia sosiaalisia suhteita ja verkostoja, jotka voivat jopa kompensoida vanhempien tuen ja kontrollin puutteita (Morrow 1999).

Erityisesti uudemmissa tutkimuksissa nuorten väliset vertaissuhteet nähdään kuitenkin useimmiten nuorten tärkeänä sosiaalisena voimavarana ja resurssina. Joidenkin tutkijoiden näkemys on, että vertaissuhteilla on sosialisatiossa itse asiassa jopa merkittävämpi rooli verrattuna vanhempiin ja kouluun. (Ks. Harris 1995; Rubin, Bukowski & Parker 2006.) Korkiamäen (2013, 110–115) mukaan nykytutkimuksessa ymmärretään paremmin vertaissuhteiden moninaiset mahdollisuudet sosiaalisen pääoman kehitykselle. Kehityskulku on riippuvainen vertaissuhteiden luonteesta, ja esimerkiksi ystävyysuhteet voivat sekä edistää että haitata nuorten sosiaalisen pääoman muodostumista. Merkitystä on sillä, miten paljon ja millaisten vertaisten kanssa nuori aikaansa viettää. Vertaisilta saatu tuki eroaa aikuisilta, kuten vanhemmilta saadusta tuesta ja näin ollen täydentää osaltaan nuoren sosiaalisen pääoman lähteitä (Morrow 1999; Korkiamäki 2013).

3.2.2 Yhteiskunnan normit ja sosiaaliset toimintasäännöt sekä luottamus

Tiiviitä ja ”suljettuja” suhdeverkostoja painottava Coleman (1988) toteaa muun muassa, että toisiinsa luottava ryhmä kykenee saavuttamaan paljon enemmän verrattuna ryhmään, jossa henkilöt eivät luota toisiinsa. Luottamuksen myötä jäsenet myös sitoutuvat yhteisöön enemmän, ja kaikkien sitoutuessa jokainen myös osallistuu yhteisön tai ryhmän toimintaan ja ylläpitoon, eikä esimerkiksi rikollinen toiminta yhteisön sisällä ole kannattavaa (Lederman ym. 2002, 509–

511). Suhdeverkotot eivät toimisi myöskään ilman toimijoiden välistä luottamusta, ja siksi luottamus on tärkeä sosiaalisen pääoman komponentti. Ihmisten ja muiden toimijoiden välinen toiminta sisältää useimmiten oletuksen vastavuoroisuudesta, ja oletuksen toteutumiseen uskomi-
miseksi toimijoiden on luotettava toisiinsa uskoen vastapalveluksen realistiseen mahdollisuu-
teen. (Johanson & Uusikylä 1998.)

Luottamus ja sosiaaliset suhteet luovat kehämäisen mallin, jossa luottamus on sosiaalisten suh-
teiden ja verkostojen tuotos, mutta samaan aikaan näitä suhteita käynnissä pitävä komponentti.
Luottamus voidaan suunnata muihin ihmisiin sekä yhteiskunnan eri instituutioihin. (Ilmonen
2000, 9–12; Friedman, Mateu-Gelabert, Curtis, Maslow, Bolyard, Sandoval & Flom 2007.) So-
siaalisen pääoman ”perusteoreetikoista” etenkin Putnam (1993) korostaa niin kutsutun yleisty-
neen luottamuksen merkittävyyttä sosiaalisen pääoman komponenttina (ks. Siisiäinen 2003).
Vahvat sosiaaliset verkostot saavat aikaan sisäistä painetta luoden jäsenilleen yhteisiä sosiaali-
sia normeja, joiden kautta syntyy myös luottamusta verkostojen sisällä (Johanson & Uusikylä
1998).

Nuorten tapauksessa luottamus liitetään useimmiten vertaisten välisiin suhteisiin, jotka koostu-
vat suurelta osin vastavuoroisesta luottamuksesta ja molemminpuolisesta tuesta. Vankka luot-
tamus vertaisiin voi saada aikaan sosiaalisen pääoman kasvua, mikä puolestaan auttaa nuoria
pysymään kiinni yhteiskunnassa ja sen säännöissä silloinkin, kun olosuhteet ovat muilta osin
vähemmän optimaalisia. (Korkiamäki 2013, 43–46.) Tätä tukee Ledermanin ja kumppanien
(2002) tutkimustulos siitä, että yleistynyt luottamus vähentää muun muassa nuorten rikolli-
suutta. Luottamuksen puute taas voi aiheuttaa yhteisymmärryksen ja yhteenkuuluvuuden ra-
pautumista, mikä puolestaan vähentää epävirallista kontrollia ja voi olla syynä esimerkiksi ri-
kolliselle toiminnalle (Friedman ym. 2007).

Sosiaalisten suhteiden ja luottamuksen ”kehämalliin” voidaan lisätä myös sosiaaliset normit,
sillä nimenomaan nämä yhteiset pelisäännöt ja moraaliset arvot rakentavat luottamusta yksilöi-
den ja toimijoiden välille (Seligman 2000, 46–47). Säännöt (tai normit) luovat yhteisöön tie-
tynlaisen ilmapiirin, joka säätelee yksilöiden käyttäytymistä. Normit määrittävät, millaisesta
toiminnasta tai teoista saattaa seurata rangaistus. Kyse ei välttämättä ole niin sanotusta viralli-
sesta rangaistuksesta, vaan enemmänkin sosiaalisesta rangaistuksesta, kuten ryhmän ulkopuo-
lille joutumisesta. (Korkiamäki 2013.) Nuorten kohdalla normit saattavat joissakin tilanteissa

ohjata myös rikoskäyttäytymiseen: esimerkiksi päihteiden käyttö tai käyttämättömyys voi tilanteesta ja yhteisöstä riippuen johtaa ryhmän ulkopuolelle jäämiseen. (Ks. Ojajärvi 2009; Korkiamäki 2013.)

Koulu ja perhe ovat nuorten elämässä keskeisiä sääntöjä ja normeja määrittäviä verkostoja. Kotona ja koulussa määritetyt normit ja pelisäännöt ohjaavat nuoria lapsuudesta asti, ja kehittynyt normipohja ohjaa yksilön toimintaa ja kehitystä myös myöhemmin. (Korkiamäki 2013.) Iän karttuessa nuorilla on jatkuvasti enemmän mahdollisuuksia liikkua itsenäisesti eri yhteisöjen välillä (Ellonen 2008, 42). Olennaista normien ja toimintasääntöjen kohdalla on, että nämä säännöt ja sosiaaliset normit sekä niiden myötä syntyvä luottamus kulkevat koko yhteiskunnan läpi laajasti, eivätkä rajoitu vain ryhmien sisäiseen luottamukseen (Beyerlein & Hipp 2005).

4 EPÄVIRALLINEN KONTROLLI JA NUORISORIKOLLISUUS

4.1 Kontrolliteoreettinen lähestymistapa rikollisuuden selittämiseen

Rikollisuus on moniulotteinen ilmiö, jonka yhteyksiä muihin yhteiskunnan ilmiöihin on vaikeaa, ellei mahdotonta selittää yhdellä teorialla. Kriminologinen tutkimus sisältää useita teorioita, joiden avulla rikollisuutta pyritään ymmärtämään. (Honkatukia 1998; Laine 2014.) Kriminologiassa käytettyjä, sosiologian kannalta mielenkiintoisia teorioita ovat muun muassa teoria rikollisuudesta opittuna toimintana (Burke, Zilberg, Amini, Salasnek & Forkin 1978), anomiateoria (Merton 1957), leimautumisteoria (Becker 1963), konfliktiteoriat (Sellin 1938; Vold 1958) ja kontrolliteoria (Hirschi 1969). Teorioiden monista eroista huolimatta jokaisessa mallissa huomio kohdistetaan rikoksentekijään, jonka rikollista käyttäytymistä pyritään tavalla tai toisella selittämään (ks. Laitinen & Aromaa 2005, 55–69; Kivivuori ym. 2018). Lähestyn tässä tutkielmassa nuorisorikollisuutta kontrolliteoreettisesta näkökulmasta.

Kontrolliteorian ydinidean, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat perusluonteeltaan antisosiaalisia ja tästä syystä myös potentiaalisia rikollisia, juuret ulottuvat Thomas Hobbesin ajatuksiin 1600-luvulla. Ulkoinen kontrolli on kontrolliteorian mukaan välttämätöntä, mikäli rikollisuutta halutaan ehkäistä. (Hirschi 1969; Kivivuori ym. 2018.) Laitinen ja Aromaa (2005) toteavat kontrolliteoreetikkojen keskittyneen erityisesti teorian varhaisissa vaiheissa paljon nimenomaan nuorten rikollisuuden selittämiseen, minkä vuoksi teoria soveltuu varsin hyvin tutkielmaani nuorten rikollisuudesta.

Kaikki ovat kontrolliteorian mukaan potentiaalisia rikollisia, mutta vain osa meistä syyllistyy elämänsä aikana rikoksiin. Teorian peruskysymyksenä onkin monesta teoriasta poiketen se, miksi kaikki eivät tee rikoksia (vrt. miksi ihmiset tekevät rikoksia). Vastaus löytyy kontrollista: rikolliseen toimintaan ajautuvat henkilöt, joilta puuttuvat siteet kontrollia luoviin konventionaalisiin instituutioihin, eli ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin yhteisöihin, kuten perheeseen, koulun, työyhteisöön ja naapurustoon. (Hirschi 1969; Laitinen & Aromaa 2005, 64.)

Sosiaalinen kontrolli voidaan nähdä sosiaalisen pääoman toisena ilmenemisen muotona yhdessä sosiaalisen tuen kanssa (Ellonen 2008, 46), ja käsite on mahdollista jaotella edelleen viralliseen ja epäviralliseen kontrolliin. Epävirallista kontrollia syntyy rakenteissa, jotka ovat lä-

hempänä yksilöä itseään: muun muassa perhe, vertaisryhmät ja naapurusto. Epävirallinen kontrolli on erityisessä asemassa esimerkiksi normien ja arvojen omaksumisessa. (Laine 2014.) Virallinen kontrolli, joka jää tämän tutkielman ulkopuolelle, viittaa yhteiskunnan kontrollijärjestelmiin, kuten poliisiin ja oikeus- sekä rangaistuslaitokseen (Honkatukia 1998, 18–20; Mackenzie & De Li 2016; Kivivuori ym. 2018). Junger-Tas (1992) on tutkinut sosiaalisen kontrollin teoriaa 12–18-vuotiaiden nuorten kohdalla. Hänen tutkimuksensa mukaan poliisin tai syyttäjän nuoriin kohdistamalla kontrollilla ei näyttänyt olevan vaikutusta myöhempään rikoskäyttäytymiseen, mutta epävirallisella kontrollilla (suhteiden ja sosiaalisen kanssakäymisen muutokset) vaikuttaisi olevan vahva yhteys rikoskäyttäytymiseen. Tutkimus tukee osaltaan Hirschin (1969) teoriaa epävirallisen kontrollin ehkäisevästä yhteydestä rikoskäyttäytymiseen.

Yksi tunnetuimmista, ellei jopa tunnetuin, kontrolliteoreetikko on Travis Hirschi. Hirschi (1969) olettaa tulkinnassaan, että jokaisella ihmisellä on silloin tällöin halu osallistua rikolliseen toimintaan, ja että jokainen meistä syyllistyisikin rikoksiin, jos vain uskaltaisimme. Hirschinkin edustama, niin sanottu klassinen sosiaalinen kontrolliteoreettinen näkökulma ei erottele toisistaan sukupuoli- tai ikäryhmätyypillisiä rikoksia, vaan tarkastelee sosiaalista kontrollia yleistasolla (Friedman & Rosenbaum 1988).

Hirschi (1969) nostaa teoriassaan esille neljä sosiaaliseen siteen ulottuvuutta, jotka ovat sidoksissa yksittäisen henkilön rikoskäyttäytymiseen, ja jotka kuvaavat sosiaalisen kontrollin eri puolia. Näiden neljän ulottuvuuden puuttuminen tai heikkeneminen lisää riskiä osallistua rikolliseen toimintaan. Hirschin listaamat sosiaalisen kontrollin eri puolet ovat Kivivuoren ja muiden (2018) mukaan suomennettuna 1) tunnepohjainen side, 2) motivoitunut sitoutuminen institutionaalisiin rakenteisiin, 3) ajan käyttäminen laillisiin toimintoihin ja 4) lain noudattamiseen liittyvät uskomukset. Hirschin (1969) tulokulmassa keskitytään lähinnä nimenomaan epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin eli sosiaalisiin siteisiin.

Hirschin (1969) määrittelemä tunnepohjainen side viittaa merkityksellisten ihmissuhteiden olemassaoloon. Mitä vahvempia tunnepohjaiset siteet ovat, sitä enemmän yksilöllä on menetettävää osallistuessaan rikolliseen toimintaan. Motivoituneella sitoutumisella institutionaalisiin rakenteisiin Hirschi tarkoittaa muun muassa sitoutumista perheeseen, työhön tai koulutukseen. Mitä vahvempia yksilön siteet yhteiskunnan eri instituutioihin ovat, sitä epätodennäköisempää

on, että yksilö osallistuu rikolliseen toimintaan. Tämä johtuu siitä, että yksilön on Hirschin mukaan otettava huomioon näiden institutionaalisten siteiden mahdollinen heikkeneminen rikolliseen toimintaan osallistuttaessa.

Kolmas Hirschin (1969) teorian sosiaalisten siteiden ulottuvuuksista – ajan käyttäminen laillisiin toimintoihin – viittaa erilaisten työaikojen, määräaikojen, koulutehtävien ja muiden vastavien tehtävien olemassaoloon (ks. myös Kivivuori ym. 2018). Yhteiskunnan ulkopuolelle pudonneilla nuorilla ei ole tällaisia määräaikoja koulun, työn tai muun elämän suhteen. Näin ollen heillä on enemmän toimetonta aikaa käsissään, mikä saattaa ennustaa rikollisuuden riskiä. Neljän ja viimeisen sosiaalisen siteen ulottuvuuden muodostavat Hirschin (1969) teorian mukaan lain noudattamiseen liittyvät uskomukset. Tausta-ajatuksena neljännessä sosiaalisessa siteessä on yhteiskunnan jäsenten yhteinen arvojärjestelmä, joka määrittelee, mitä yhteiskunnassa pidetään sallittuna ja hyväksyttävänä käytöksenä. Hirschi uskoo, että mikäli yksilön oma arvo maailma ei osu yksiin yhteiskunnan yhteisten arvojen kanssa, motivaatio noudattaa yhteiskunnan arvojärjestelmää vähenee ja riski rikollisuuteen kasvaa.

4.2 Nuoren ja vanhempien välisten suhteiden yhteys nuorisoriikollisuuteen

Perhe ja vanhemmat esiintyy nuoren elämässä merkittävänä sosiaalisen kontrollin ja sosiaalisen pääoman tuottajana (ks. Coleman 1988; Ellonen ym. 2008; Danska-Honkala & Poteri 2011; Haynie ym. 2014; Van Aerschot & Salminen 2018). Harris-McKoy ja Cui (2013) paneutuvat artikkelissaan vanhempien tuottamaan kontrollin ja sen mahdollisesti nuorisoriikollisuutta ehkäiseviin vaikutuksiin. Heidän mukaansa lapsuuden aikainen vanhempien kontrollin puute heijastuu myöhemmin rikollisuuden muodossa nuorten ja nuorten aikuisten käytökseen: vanhempien tehtävänä on kasvattaa nuorista ”kunnon kansalaisia”. Myös nuoret itse kokevat, että vanhempien rooli sosiaalisen kontrollin tuottaja on merkittävä (ks. Ellonen 2008).

Elonheimo (2010) tutkii väitöskirjansa pitkäaikaistutkimuksessa, mitkä lapsuudessa ja nuoruudessa mitatut psykososiaaliset tekijät ovat yhteydessä nuorisoriikollisuuden määrään ja muotoon (tutkimuksessa ovat edustettuina vain pojat). Tutkimuksessa nuorisoriikollisuutta itsenäisesti ennustavien, muista muuttujista riippumattomien tekijöiden joukossa näyttäytyi lapsuudessa muun muassa rikkinäinen perherakenne. Nuoruudessa Elonheimon tutkimuksen mukaan rikolliseen toimintaan syyllistymistä ennustaa itsenäisesti muun muassa vanhempien ero. Ongelmat perheessä saattavat vaikuttaa lapsen ja nuoren elämään kielteisesti. Yksinhuoltajuus voi luoda riskejä lapsen sosiaaliselle huono-osaisuudelle ja mielenterveysongelmille, vaikkakin riskin

suuruus on tapaus- ja perhekohtainen. (Ks. Terveyskirjasto 2021.) Esimerkiksi sosioekonomisen asema on puolestaan yhteydessä rikollisuuteen, ja useat ”perinteisen” rikollisuuden piiriin kuuluvat rikokset ovat yleisempiä alemmissä sosioekonomisessa luokissa eli huono-osaisten keskuudessa (ks. luku 2.2). Toisaalta eroperheiden lapset eivät tee rikoksia enempää verrattuna lapsiin, jotka tulevat kahden vanhemman riitaisista kodeista (Haapasalo 2006).

Low, Dugas, O’Loughlin, Rodriguez, Contreras, Chaiton ja O’Loughlin (2012) tutkivat yläkoululaisia ja erilaisten yleisten elämäntapahtumien aiheuttamaa stressiä. Myös Low’n ja kumppanien tutkimuksen mukaan perheen ongelmista aiheutuva stressi on yhteydessä muun muassa masennukseen, tupakointiin sekä marihuanan käyttöön. Rikolliseen ja epäsosiaaliseen kehitykseen yhteydessä ovat myös vanhempien nuori ikä, huoltajien vaihtuminen tai esimerkiksi toistuva asuinpaikan tai perherakenteen muutokset, vanhempien ongelmat rikollisuuteen tai mielenterveyteen ja päihteisiin liittyen, heikot kasvatuskäytännöt, lapsen kaltoinkohtelu ja väkivallan näkeminen perheessä. Rikolliselta käyttäytymiseltä vastaavasti voivat suojata muun muassa turvallinen ja pysyvä kiintymyssuhde vanhempiin, hyvät kasvatuskäytännöt ja yleisesti hyvä vanhemmuus. (Haapasalo 2006.)

Vanhempien kontrolli saattaa olla erilaista riippuen siitä, onko nuori tyttö vai poika. Haynie ja kumppanit (2014) toteavat tutkimusartikkelissaan, että vanhemmat kontrolloivat tyttöjä ja poikia eri tavoin: tytöt saavat osakseen poikia enemmän kontrollia. On mahdollista, että vanhemmat kohtelevat jopa tiedostamattaan monissa tilanteissa tyttö- ja poikalapsiaan toisistaan poikkeavin tavoin. Vanhempien kontrollilla on myös vaikutusta siihen, millaisiin nuoriin kasvava lapsi tulevaisuudessa samaistuu (Haynie ym. 2014; Van Aerschot & Salminen 2018).

4.3 Seurustelusuhteiden yhteys nuorisoriikollisuuteen

Perheoloihin liittyvien tekijöiden lisäksi Elonheimon (2010) tutkimuksessa nuorisoriikollisuuteen liittyvinä tekijöinä näyttäytyvät nuoruudessa pienellä paikkakunnalla asuminen, tupakointi, (viikoittainen) humalajuominen, itse ilmoitettu antisosiaalisuus ja hieman yllättäen myös seurustelu. Seurustelu on Elonheimon tutkimuksen mukaan yhteydessä lähinnä satunnaiseen rikosten tekemiseen, ja yhteys saattaa selittyä sillä, että seurustelu ja satunnainen rikosten tekeminen kertovat molemmat luultavasti suhteellisen normaalista aktiivisesta nuoruudesta, jolloin tietyn asteinen rajojen rikkominen ja uusien asioiden kokeilu on täysin normaalia (ks. myös Marttunen 2008, 13).

Elonheimo (2010) selittää seurustelun ja rikosten tekemisen välistä yhteyttä lisäksi sillä, että rikollisuuteen liittyy usein ihmissuhdeongelmia. Tällöin seurustelun ja rikollisuuden kytkökset voivat selittyä edellä mainitun ”normaalin” nuoruuden kokeilunhalun lisäksi tai sijasta sillä, että erityisesti aktiiviset uusintarikolliset näyttävät kärsivän ongelmista useilla elämäntilanteilla, myös parisuhteessa. Ongelmat parisuhteessa ja erityisesti suhteen loppuminen luo stressiä, joka on Low’n ja kumppanien (2012) mukaan yhteydessä masennukseen, tupakointiin, käytöshäiriöihin, humalahakuisen alkoholin juomiseen sekä marihuanan käyttöön.

Myös Kim (2013) on tutkinut seurustelun yhteyksiä nuorten rikolliseen toimintaan ja päihteiden käyttöön. Kimin tutkimuksen mukaan nuoren alkaessa seurustella todennäköisyys rikosten tekemiseen ja päihteiden käyttöön kasvaa. Havaittu yhteys väheni tutkimuksessa iän myötä, tapahtuen nopeammin nuorten naisten kuin miesten kohdalla. Seurustelun yhteys sekä rikollisuuteen että päihteiden käyttöön oli nuoremmassa ikävaiheessa (alle 15–16-vuotiaana) voimakkaampi nuorilla naisilla, minkä jälkeen yhteys kääntyi vahvemmaksi miehillä. Seurustelun yhteys rikollisuuteen kuitenkin hävisi Kimin tutkimuksessa lähes kokonaan molempien sukupuolten kohdalla ikävuosien 17 ja 18 aikana. Päihteiden käytön ja seurustelun välinen yhteys ei hävinnyt. Tutkimuksessa ei kontrolloitu ystävien mahdollista yhteyttä päihteiden käyttöön tai rikollisuuteen. Kimin tuloksin mukaan tutkimuksen tulokset voivat selittyä nuoruuden romanttisten suhteiden epävakaudella.

Kivivuori ja kumppanit (2018) tuovat esille vastakkaisen näkökulman parisuhteen – erityisesti avioliiton – yhteydestä vähäisempään rikollisuuteen. Kivivuori ja muut toteavat, että avioliiton olennainen rooli sosiaalisen kontrollin tuottajana ja yhteys vähäisempään rikollisuuteen liittyy erityisesti avioliiton vaikutuksiin miesten arkisiin rutiinotoimintoihin. Vakaa parisuhde ja erityisesti avioliitto usein ”korvaa” aiempia, mahdollisesti haitallisia suhteita ja verkostoja, jotka ovat edistäneet yksilön rikoskäyttäytymistä. Kivivuoren ja kumppanien mukaan avioliitto näyttäisi aiheesta tehtyjen pitkittäistutkimustenkin valossa ehkäisevän rikoskäyttäytymistä.

Kuten edellä toin ilmi, tutkimus on kuitenkin valottanut myös parisuhteen yhteyksiä mahdollisesti korkeampaan rikollisuuteen (esim. Elonheimo 2010; Kim 2013). Kivivuori ja kumppanit (2018) pohtivatkin kysymystä siitä, onko avioliitto lopulta rikollisuuden vähenemisen syy vai seuraus. Heidän mukaansa rikosten määrä vähenee monesti jo useita vuosia ennen avioliiton solmimista, mikä viittaa rikollisen käyttäytymisen vähenemiseen nimenomaan parisuhteen aikana, mutta ennen avioliittoa. Kivivuori ja muut keskittyvät enemmänkin aikuisten tekemään

rikollisuuteen (avioliittoja harvoin solmitaan 2000-luvun Suomessa alle 18-vuotiaana), mikä saattaa selittää parisuhteen päinvastaista vaikutusta verrattuna Elonheimon (2010) tutkimustuloksiin. Aikuisuuden ja nuoruuden parisuhteet saattavat olla luonteeltaan hyvinkin toisistaan poikkeavia, mikä voi puolestaan saada aikaan niiden erilaiset yhteydet rikollisuuteen. Kimin (2013) tutkimus tukee tätä näkökulmaa, sillä seurustelun ja rikollisuuden välinen yhteys väheni hänen tutkimuksessaan iän myötä, häviten jo 17–18-vuoden iässä lähes kokonaan.

4.4 Yhteenkuuluvuuden tunteen yhteys nuorisoriikollisuuteen

Kääriäisen ja kumppanien (2005) mukaan kouluyhteisön tuki ja kontrolli tukevat nuorten kasvamisesta osaksi yhteiskuntaa ja sen normeja. Oikeusministeriön (2023) sanoin ”rikoksia voidaan ehkäistä erilaisin lähestymistavoin, esimerkiksi rakennetun ympäristön paremmalla suunnitellulla, teknisillä välineillä, tukemalla lapsia ja perheitä, puuttamalla riskissä olevien nuorten tilanteeseen ja lisäämällä yhteisöllisyyttä ja naapuriapua”. Yhteenkuuluvuuden tunteella ja vertaisryhmillä sekä naapurustolla on oltava jonkinlaista painoarvoa rikollisuudessa, mikäli oikeusministeriökin kiinnittää asiaan huomiota.

Van Aerschot & Salminen (2018) nostavat suomalaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa tutkimuksessaan esille, miten lähiyhteisöt voivat antaa nuorille samaistumisen – toisin sanoen yhteenkuuluvuuden – mahdollisuuksia ja kokemuksia. Sekä Haynien ja kumppanien (2014) että Van Aerschotin ja Salmisen (2018) mukaan lapsuuden aikainen kasvatus ja ympärillä olevien aikuisten luomat normit ja kontrolli vaikuttavat siihen, millaisiin yhteisöihin nuori itsenäisyyden lisääntyessä kokee yhteenkuuluvuutta ja samaistuu (ks. myös luku 4.1.).

Nuorten vertaissuhteiden merkitys suhteessa rikollisuuteen vaikuttaa korostuvan muun muassa alkoholinkäytön yhteydessä. Sosiaalisten verkostojen vaikutus nuorten alkoholinkäyttöön voi olla huomattavan suuri, ja ilmiössä on havaittavissa kaksi eri suuntaista kehityskulkua. Ensimmäisessä vaihtoehdossa nuoren verkostot – monesti nimenomaan vertaisryhmät – kuluttavat alkoholia runsaasti yllyttäen myös nuorta käyttämään päihdeainetta, lisäten nuoren alkoholinkäyttöä. Toinen mahdollinen kehityskulku on päinvastainen, ja siinä sosiaaliset verkostot, muun muassa vertaiset, puolestaan ehkäisevät nuoren alkoholinkäyttöä paheksumalla alkoholia tai olemalla käyttämättä kyseistä päihdettä. (Demant & Järvinen 2011.) Alkoholi näyttelee nuorten rikollisuudessa hyvin merkittävää roolia (Lehti 2006), joten kytkökset sosiaalisten verkostojen ja yhteenkuuluvuuden tunteen sekä alkoholinkulutuksen välillä on tärkeä ymmärtää tutkittaessa nuorten rikollista toimintaa.

Kuten Demant ja Järvinen (2011) tuovat nuorten alkoholinkäyttöä ja vertaisryhmien roolia koskevassa tutkimuksessaan esille, sosiaalisten verkostojen suhde nuorisoriikollisuuteen ei ole yksiselitteinen. Verkostot voivat joissakin tapauksissa jopa lisätä rikollista käyttäytymistä, ainakin mikäli verkostot jäävät äärimmäisen yksipuolisiksi tai nuori samaistuu vain yhteen, kiinteästi suljettuun yhteisöön (ks. Lederman ym. 2002; Beyerlein & Hipp 2005; Strohschein & Matthew 2015). Nuoret eivät tyypillisesti tee rikoksia yksinään, vaan useimmiten rikoksia tehdään jonkun toisen kanssa (Kääriäinen 1994). Tällaisessa tilanteessa sosiaaliset verkostot näyttävätkin osaltaan rikollisen käytöksen korrelaateina. Tässä tutkimuksessa oletuksena on kuitenkin, että useimmiten sosiaalinen pääoma ja näin ollen sosiaaliset verkostot yhdistyvät vähäisempään rikollisuuteen, kuten myös Hirschi (1969) olettaa.

Suurin vaihtelu verkostojen yksi- tai monipuolisuudessa 15–16-vuotiaiden nuorten kohdalla on todennäköisesti vertaisista koostuvissa verkostoissa, sillä esimerkiksi perhettään harvoin voi tässä iässä valita. Sillä, millaisiin yhteisöihin nuori kiinnittyy ja tuntee yhteenkuuluvuutta, ja kenen kanssa hän viettää aikaa, on siis yhteiskunnallista merkitystä. Suomessa naapurien ja asuin ympäristön tuottama kontrolli koetaan itse suhteellisen vähäiseksi, jopa olemattomaksi (Ellonen ym. 2008, 289–290). On kuitenkin hyvin mahdollista, että sosiaalista kontrollia esiintyy näissä suhteissa nuorten sitä tiedostamatta (esim. Haynie ym. 2014). Voi olla, että nuoret mieltävät yhteenkuuluvuuden kautta, kuten vertaissuhteissa ja naapurustoissa syntyvän sosiaalisen kontrollin pelkäksi sosiaalseksi tueksi tiedostamatta tuen kontrolloivia vaikutuksia (Ellonen 2008, 291). Tästä syystä tutkin sekä koulussa että asuin ympäristössä tunnetun yhteenkuuluvuuden tunteen yhteyttä nuorisoriikollisuuteen.

4.5 Epävirallisen sosiaalisen kontrollin sukupuolittunut luonne

Näyttää siltä, että tietyissä tilanteissa nuorten muodostamat sosiaaliset suhteet ja verkostot vaikuttavat eri tavoin miehiin ja naisiin. Nuoret naiset muodostavat myös hieman erilaisia verkostoja ja suhteita kuin nuoret miehet, mikä muovaa osaltaan verkostojen ja suhteiden vaikutuksia niiden vaikutuspiirissä oleviin henkilöihin. (Haynie ym. 2014.) Sukupuolittaiset erot voivat johdeta useista asioista. Avaan seuraavaksi aiemmissä tutkimuksissa ja artikkeleissa käsiteltyjä näkökulmia aiheesta.

Ellonen, Rostila, Korkiamäki, Kääriäinen, Kivivuori ja Salmi (2008) ovat tutkineet koulun ja paikallisyhteisön merkitystä suomalaisten nuorten tukiverkostoina. Tutkimuksen mukaan perhe

ja koulu sekä ystävät ja muut vertaiset ovat sukupuolesta riippumatta nuorille tärkeitä paitsi sosiaalisen tuen, myös kontrollin tuottajia. Tutkimuksessa Ellonen ja muut tulivat tulokseen, että laajalti eri verkostoissa mukana oleminen ja erilaisiin yhteisöihin kuuluminen tuottaa nuorille sosiaalista pääomaa ja luo kontrollia, joka vähentää rikolliseen toimintaan osallistumisen todennäköisyyttä.

Danska-Honkala ja Poteri (2011) käsittelevät artikkelissaan nuorten sosiaalisia verkostoja sekä nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan nuorisotyön näkökulmasta. He viittaavat artikkelissaan Ruotsissa 2000-luvulla toteutettuun hankkeeseen, jonka tarkoitus on ollut ehkäistä nuorten syrjäytymistä, rikollista toimintaa sekä muuta häiriökäyttäytymistä ennalta. Danska-Honkalan ja Poterin tulkinta on, että ruotsalaishankkeessa esille tulleita, sukupuolesta riippumattomia, riskitekijöitä nuorten rikolliseen toimintaan osallistumiselle ja yhteiskunnan ulkopuolelle ajautumiselle ovat esimerkiksi koulunkäynnin laiminlyönti, päihteiden käyttö, kasvatusongelmat yleisesti, ajautuminen epäsosiaalisiin ryhmiin, alkoholiongelmat perheessä ja päihteiden helppo saatavuus.

Samankaltaisuuksien lisäksi nuorten naisten ja miesten välillä on kuitenkin eroja. Wongin ja muiden (2010) tutkimuksen perusteella perheeseen liittyen esimerkiksi äidin huono kasvatustyyli, vähäinen luottamus vanhempia kohtaan, vanhemmilta saadun tuen niukkuus sekä huono suhde äitiin vaikuttaisivat olevan riskitekijöitä rikolliselle käytökselle erityisesti nuorilla naisilla. Miesten tapauksessa erityisinä riskitekijöinä perhe- ja kotioloissa näyttäytyvät puolestaan äidin rikostausta ja yksinhuoltajavanhemman lapsena kasvaminen (ks. myös Coleman 1988). Samassa tutkimuksessa Wong ja muut (2010) havaitsivat, että naisilla riskitekijänä näyttäytyy myös heikko oppilas-opettajasuhde. Miesten kohdalla huono opettajan ja nuoren oppilaan välinen suhde ei näyttäytynyt riskitekijänä rikolliselle toiminnalle. Sen sijaan kouluun liittyvistä riskitekijöistä miesten kohdalla merkitystä oli erityisesti itse koulumenestyksellä.

Haynien ja kumppanien (2014) tutkimusartikkelissa todetaan, että nuoret naiset sitoutuvat sosiaalisiin suhteisiinsa monesti emotionaalisesti miehiä syvemmillä tasolla. Emotionaalinen sitoutuminen voi olla syynä sille, että tiettyjen sosiaalista kontrollia aikaan saavien tahojen vaikutus näyttäisi olevan intensiivisempi nuorten naisten kuin miesten kohdalla. Nuorten miesten keskinäiset verkostot muodostuvat Haynien ja muiden mukaan naisia useammin yhteisen toiminnan, esimerkiksi urheilun ympärille, kun taas naisten suhteet ovat usein intensiivisempiä ja sosiaalisiin verkostoihin kuuluvien henkilöiden määrä on pienempi.

Wongin ja muiden (2010) tutkimus tukee oletusta siitä, että epävirallista kontrollia tuottavien, muun muassa elämäntapahtumiin ja verkostoihin liittyvien tekijöiden yhteydet ovat vahvempia naisten kuin miesten kohdalla. On mahdollista, että sosiaaliset suhteet ja verkostot vaikuttavat nuoriin naisiin vahvemmin, koska sosiaalisiin suhteisiin panostetaan emotionaalisesti enemmän ja verkostoja on vähemmän verrattuna nuoriin miehiin. Sosiaalisen suhteen katkeaminen on yksilön kannalta sitä suurempi menetys, mitä vähemmän sosiaalisia suhteita ja verkostoja henkilöllä on.

Nuorisrikollisuuteen yhteydessä olevien sosiaalisten tekijöiden sukupuolittaisten erojen selittämiseksi on esitetty muitakin ajatuksia. Muun muassa Haynie ja kumppanit (2014) argumentoivat, että vanhemmat kontrolloivat naissukupuolisia lapsiaan ja näiden sosiaalisia suhteita miessukupuolisten lasten sosiaalisia suhteita enemmän (ks. luku 4.1). Haynie ja muut viittaavat myös rikosten tekemisen sosiaaliseen hyväksyttävyyteen. Heidän mukaansa nuorten naisten tekemää rikollisuutta paheksutaan nyky-yhteiskunnissa sosiaalisesti enemmän verrattuna nuorten miesten tekemiin rikoksiin. Rikosten tekemisen sosiaalisen hyväksyttävyyden sukupuolittuneisuus voi osaltaan selittää, miksi nuorisrikollisuus on yleisempää miehillä. Sosiaalisen hyväksyttävyyden sukupuolierot voivat olla yhteydessä myös siihen, miksi sosiaaliset suhteet tai verkostot eivät välttämättä ole yhteydessä miesten tekemään rikollisuuteen yhtä vahvasti kuin naisten tekemään rikollisuuteen.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja hypoteesit

Nuorisorikollisuutta ja sen yhteyttä sosiaaliseen pääomaan sekä epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin on tutkittu suhteellisen laajasti (ks. luvut 2–4). Aiempi kirjallisuus ja tutkimukset ovat usein keskittyneet johonkin tiettyyn kontrollia tuottavaan lähteeseen, kuten vanhempiin (esim. Harris-McKoy & Cui 2013), seurustelukumppaniin (esim. Kim 2013; Kivivuori ym. 2018) tai vertaisten ja muiden sidosryhmien tuottamaan yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja sen aikaansaamaan kontrolliin (esim. Lederman ym. 2002; Ellonen ym. 2008; Demant & Järvinen 2011). Sukupuoli on tuotu esille aiemmissä tutkimuksissa, mutta tällöin on monesti keskitytty nimenomaan rajatumpaan osaan sosiaalista kontrollia (esim. Ellonen ym. 2008; Wong ym. 2010) tai tutkimus on rajattu vain poikiin (Elonheimo 2010).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen aiempaa kattavammin nuorisorikollisuuden ja epävirallisen sosiaalisen kontrollin eri lähteiden välisiä yhteyksiä, unohtamatta ilmiön vahvaa sukupuolittuneisuutta sekä mahdollisia alueellisia eroja ja koetun taloudellisen aseman merkitystä. Olen rajannut tutkimuksen koskemaan väkivaltaa, varkausrikoksia, ilkivaltaa, huumeiden käyttöä ja kokeilua sekä alkoholin humalajuomista alaikäisenä, koska nuorten rikollisuus koostuu suurelta osin juuri kyseisistä rikoksista (esim. Kivivuori 2006). Tyypittelen rikokset aiemmasta tutkimuksesta poiketen useampaan ryhmään tutkiakseni, eroaako sosiaalisen kontrollin yhteys nuorisorikollisuuteen rikostyypeittäin.

Vastaan tutkielmassa kysymykseen:

Miten sosiaalisten suhteiden ja verkostojen muodostaman sosiaalisen pääoman tuottama epävirallinen sosiaalinen kontrolli on yhteydessä nuorisorikollisuuteen Suomessa?

Tähän kysymykseen pureudun vastaamalla seuraaviin alakysymyksiin:

1. *Onko epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys erilainen riippuen siitä, onko kyseessä väkivaltarikos, varkaus, ilkivalta, huumeiden käyttö vai alkoholin humalajuominen?*
2. *Millainen yhteys vanhempien lapsiinsa kohdistamalla kontrollilla on nuorisorikollisuuteen?*
3. *Millainen yhteys yhteenkuuluvuudella on nuorisorikollisuuteen?*

4. *Millainen yhteys seurustelulla ja seurustelukumppanien määrällä on nuorisoriikollisuuteen?*
5. *Millaisia eroja nuorten naisten ja miesten välillä esiintyy?*

Sen lisäksi, että tutkimuksessa tarkastellaan aiempaa kattavammin epävirallisen sosiaalisen kontrollin eri lähteiden yhteyttä nuorisoriikollisuuteen, tutkimuksen kontribuutiona on, että epävirallisen kontrollin yhteyksiä nuorisoriikollisuuteen tutkitaan sekä yleisellä tasolla että rikostyypeittäin. Kivivuoren ja muiden (2018, 121) mukaan on tyypillistä, että yhdenlaisen rikoksen tekeminen on riskitekijä myös toisenlaisten rikosten tekemiselle, eivätkä rikosaktiiviset ihmiset yleisesti ottaen erikoistu vain tiettyihin tekolajeihin. Tällä tutkimuksella osoitetaan, eroaako epävirallisen kontrollin yhteys rikolliseen käyttäytymiseen rikostyypeittäin, vai onko epävirallisen kontrollin yhteys samansuuntainen rikostyyppistä riippumatta.

Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että nuorisoriikollisuus ja erilaisten sosiaalisten verkostojen aikaansaama sosiaalinen pääoma ja sen tuottama epävirallinen sosiaalinen kontrolli ovat yhteydessä toisiinsa (esim. Hirschi 1969; Coleman 1988; Beyerlein & Hipp 2005; Ellonen ym. 2008; Elonheimo 2010; Haynie ym. 2014; Kivivuori ym. 2018). Käsittelen sosiaalista pääomaa tässä tutkimuksessa ensisijaisesti yksilöllisestä eli enemmän instrumentaalista tulkintaa korostavasta näkökulmasta (ks. luku 3). Näen sosiaalisen pääoman ja sen tuottaman kontrollin muun muassa Hirschin (1969) tavoin yksilön resurssina, jonka avulla tämä kiinnittyy yhteiskuntaan. Aiempi tutkimus viittaa vahvasti siihen, että eri yhteisöihin kiinnittyminen saa aikaan sosiaalista kontrollia, joka puolestaan on yhteydessä (nuoriso)rikollisuuteen.

Useissa tilanteissa yhteys näyttäytyy positiivisena tarkoittaen, että sosiaalinen kontrolli on yhteydessä vähäisempään rikollisuuteen (esim. Hirschi 1969). Käsittelenkin tässä tutkielmassa nimenomaan epävirallisen sosiaalisen kontrollin ja nuorisoriikollisuuden mahdollisia positiivisia yhteyksiä. Tuloksia havainnoidessa on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että kaikki sosiaaliset suhteet eivät välttämättä ole yhteydessä vähäisempään rikollisuuteen. Lisäksi sukupuolella on aiemman tutkimuksen perusteella tärkeä rooli, ja alueellisten erojen sekä taloudellisen aseman voidaan olettaa muokkaavan osaltaan ilmiötä. (Ks. luvut 2–4.)

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona hyödynnän Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin vuonna 2016 toteuttamaa nuorisorikollisuuskyselyä. Kyselyssä on selkeästi pyritty kattamaan epävirallisen sosiaalisen kontrollin mahdollisia yhteyksiä suurempaan rikollisuuteen eri kysymysten muodossa. Kyselyyn osallistui 6061 15–16-vuotiasta yhdeksännen luokan oppilasta keväällä 2016. Kyselyssä käytettiin strukturoitua lomaketta. Nuorisorikollisuuskyselyn tarkoitus on kartoittaa nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia. Vastaaminen tapahtui täysin luottamuksellisesti, eikä vastaajien nimi- tai osoitetietoja kerätty missään vaiheessa. (Kivivuori & Näsi 2016.)

Tutkimuksessa hyödynnetään itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää. Tämä tarkoittaa, että tulokset ovat riippuvaisia vastaajien rehellisyydestä, ja valehtelun tai huijaamisen mahdollisuus on huomioitava. Itse ilmoitettuun rikollisuuteen saattaa vaikuttaa myös muun muassa vastaajien muistin epäluotettavuus ja huolimattomuus vastatessa. Rikosten tekemiseen liittyy lisäksi suurempi riski olla poissa koulusta, jolloin vastaajakadossa saattavat painottua nimenomaan rikolliseen toimintaan osallistuvat nuoret. (Elonheimo 2010; Kivivuori & Näsi 2016.)

Nuorisorikollisuuskysely sisältää tietoja nuorten ja heidän perheidensä demografisista ja sosioekonomisia taustatekijöistä, vastaajien osallistumisesta erilaisiin kiellettyihin ja rikollisiin tekoihin sekä heidän rikosuhrikokemuksistaan. Nuorilta tiedustellaan kyselyssä myös muun muassa, ovatko vanhemmat ikinä rankaisseet heitä ruumiillisesti. Lisäksi kyselyssä kartoitetaan nuorten perhe- ja kotioloja, asuinympäristöä ja koulua, vapaa-ajan viettotapoja sekä huumeiden käytön, varastelun ja väkivaltaisuuden esiintymistä kaveripiirissä. Kysely sisältää tietoja vastaajien näkemyksistä omista luonteenpiirteistä ja reagoitintavoista, onnellisuudesta sekä ihailun ja arvostuksen kohteista. (Kivivuori & Näsi 2016.)

Hyödynnän tutkielmassa vuoden 2016 aineistoa. Vuoden 2020 data ei välttämättä sovellu parhaalla mahdollisella tavalla ”perinteisen” nuorisorikollisuuden ja epävirallisen kontrollin välisen suhteen tutkimiseksi. Vuonna 2020 alkanut pandemia-aika ja sen mukanaan tuomat rajoitustoimenpiteet ovat voineet merkittävästi vaikuttaa nuorten tekemään rikollisuuteen sekä nuoriin kohdistuvaan epäviralliseen kontrolliin. Rajoitustoimenpiteiden tuottamien mahdollisten vinoumien tai harhojen vuoksi päätin tulkita ilmiötä vuoden 2016 aineistolla.

5.3 Muuttujat ja tutkimusmenetelmät

5.3.1 Selitettävät muuttujat

Tutkimuksessa analysoidaan kuutta selitettävää muuttujaa, joista yksi mittaa rikollisen käyttäytymisen kasautumista ja viisi koskee eri rikostyyppisiä (Taulukko 1). **Rikollisen käyttäytymisen kasautumista** mittaava summamuuttuja on luotu 13 dikotomisesta (kyllä=1; ei = 0) rikollista käyttäytymistä mittaavasta muuttujasta. Summamuuttujan arvot vaihtelevat näin ollen välillä 0–13 (arvo 0 = vastaaja ei ole tehnyt yhtäkään summamuuttujaan sisältyvää rikosta, arvo 13 = vastaaja on tehnyt kaikki summamuuttujaan sisältyvät rikokset). Muuttujan jakauma ilman luokittelua on esitetty Liitetaulukossa 1. Luokittelemattomana jakauma on erittäin vino, ja esimerkiksi 31 prosenttia vastaajista on tehnyt 0 rikosta, yhden rikoksen on tehnyt 20 prosenttia ja 2 rikosta 13 prosenttia vastaajista, kun taas luokkien 10–13 rikosta välille sijoittuu yhteensäkin vain 1,68 prosenttia. Luokittelin rikollisuutta mittaavan summamuuttujan uudelleen viiteen luokkaan: 1) ei rikoksia, 2) yksi rikos, 3) 2–3 rikosta, 4) 4–5 rikosta ja 5) 6–13 rikosta.

Rikostyyppisiä koskevassa jaottelussa jaottelin muuttujat aluksi neljäksi eri summamuuttujaksi: 1) väkivaltarikokset, 2) varkausrikokset, 3) ilkivalta ja 4) päihteisiin liittyvät rikokset. Myöhemmin jaottelin päihteisiin liittyvät rikokset kahteen eri luokkaan niin, että alkoholi muodostaa yksittäisenä muuttujana oman mittarinsa ja marihuanan ja hasiksen sekä muiden huumeiden käyttö kuvaa huumeiden käyttörikollisuutta. Koin tämän mielekkääksi jaotteluksi, sillä alkoholin ja huumeiden asema Suomessa eroaa toisistaan: alkoholi on laillista yli 18-vuotiaille, huumeiden tuotannon, valmistuksen, tuonnin, viennin, kuljetuksen, kauttakuljetuksen, jakelun, kaupan, käsittelyn, hallussapidon ja käytön ollessa puolestaan laissa kiellettyä (THL 2022).

Lopullisia eri rikostyyppisiä mittaavia selitettäviä muuttujia on siten viisi: 1) **Väkivaltarikokset**, 2) **Varkaudet**, 3) **Ilkivalta**, 4) **Alkoholin humalajuominen** ja 5) **Huumeiden käyttöön liittyvät rikokset**. Väkivaltarikoksiin sisältyvät kysymykset tappeluun osallistumisesta, pahoinpitelystä ja aseella tai hakkaamisella uhkaamisesta varastamistarkoituksessa. Omaisuusrikokset jaan kahteen luokkaan, eli varkauksiin ja ilkivaltaan. Varkauksiin sisältyvät kysymykset kaupasta tai kioskista varastamisesta, koulusta varastamisesta, moottoriajoneuvon varastamisesta ja muusta varastamisesta. Ilkivaltaan sisältyy seiniin kirjoittelu ja piirtely, koulun omaisuuden vahingoittaminen sekä muu omaisuuden vahingoittaminen. Huumerikoksiin on sisällytetty kaksi muuttujaa, jotka ovat marihuanan tai hasiksen käyttö ja muiden huumeiden käyttö. Alkoholinkäyttö alaikäisenä -muuttujaan sisältyy ainoastaan alkoholin (humala)juominen.

Taulukko 1. Tutkimuksen selitettävät muuttujat.

	Cronbachin Alfa	Luokitellun muuttujan arvot	N	%
Rikoskäyttäytymisen kasautuminen Kaikki edellä luetellut muuttujat / rikostyyppit yhdessä muuttujassa.	0.7932	5 = 6-13 rikosta 4 = 4-5 rikosta 3 = 2-3 rikosta 2 = yksi rikos 1 = ei rikoksia	742 846 1421 1185 1867	12.24 13.96 23.44 19.55 30.80
Väkivaltarikokset Oletko koskaan elämäsi aikana hakannut jonkun? Oletko koskaan elämäsi aikana osallistunut tappeluun julkisella paikalla Oletko koskaan elämäsi aikana uhannut jotain ihmistä hakkaamisella tai aseella, jotta saisit häneltä rahaa tai jonkin arvokkaan esineen?	0.5999	1 = väh. 1 rikos 0 = ei rikoksia	1563 4498	25.79 74.21
Varkaudet Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin kaupasta tai kioskista? Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin koulusta? Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut moottoriajoneuvoa? Oletko koskaan tehnyt jonkun muun varkauksen, mitä edellä ei kysyty?	0.4851	1 = väh. 1 rikos 0 = ei rikoksia	2882 3179	47.55 52.45
Ilkivalta Oletko koskaan elämäsi aikana kirjoittanut tai maalannut kirjoituksia tai graffiteja luvattomasti? Oletko koskaan elämäsi aikana tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut koulun omaisuutta tai koulurakennusta? Oletko koskaan elämäsi aikana tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut muuta kuin koululle kuuluvaa omaisuutta?	0.7064	1 = väh. 1 rikos 0 = ei rikoksia	2388 3673	39.40 60.60
Alkoholin humalajuominen Oletko koskaan elämäsi aikana juonut alkoholia niin, että koit olevasi humalassa?		1 = väh. 1 rikos 0 = ei rikoksia	2405 3656	39.68 60.32
Huumeiden käyttörikokset Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt tai kokeillut marihuanaa tai hasista? Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt muita huumeita kuin marihuanaa tai hasista?	0.5264	1 = väh. 1 rikos 0 = ei rikoksia	500 5561	8.25 91.75

Eri rikostyyppinä mittaavista muuttujista neljä on muodostettu summamuuttujan avulla. Varkausrikoksissa muuttuja sai arvoja nolasta neljään, väkivalta- ja ilkivaltarikoksissa nolasta kolmeen, ja huumausainerikoksissa nolasta kahteen. Arvo 0 viittaa kaikissa muuttujissa siihen, että vastaaja ei ole tehnyt yhtään summamuuttujaan sisältyvistä rikoksista. Muuttujan korkein arvo (muuttujan mukaan 2, 3 tai 4) taas viittasi siihen, että vastaaja on tehnyt jokaisen summamuuttujaan sisältyvistä rikoksista. Viidentenä eri rikostyyppinä mittaavana selitettävänä muuttujana ja erillisenä rikostyyppinä tutkimuksessa oleva alkoholinkäyttö alaikäisenä on valmiiksi dikotominen eli kaksiluokkainen muuttuja. Analyysissä kaikkia rikostyyppinä käsitellään dikotomisina muuttujina hyödyntäen logistista regressiota (ks. luku 5.3.3). Lukumääräpohjainen muuttuja osoittautui tulkinnallisesti hankalaksi: mitä laadullista eroa lopulta on sen välillä, onko tehnyt esimerkiksi yhden vai kaksi kolmesta tai neljästä rikoksesta.

Summamuuttujien Cronbachin alfalla saadut arvot vaihtelivat 0.4851 ja 0.7064 välillä. Cronbachin alfa oli väkivaltarikoksissa 0.5999, varkausrikoksissa 0.4851, ilkivallassa 0.7064 ja huumerikollisuudessa (eli alkoholin erottamisen jälkeen) 0.5264. Varkausrikoksissa, joissa Cronbachin alfa jää kaikkein alhaisimmaksi, ajoneuvovarkauksien poistaminen olisi kasvattanut alfaa (ilman ajoneuvovarkautta alfa 0.5084). Päätin kuitenkin säilyttää ajoneuvovarkauden summamuuttujaan, sillä sen mukana pitäminen on sisällöllisesti ja tulkinnallisesti mielekästä. Kasautuneessa rikollisuudessa Cronbachin alfalla saatu arvo oli 0.7932. Tein muuttujista myös faktorianalyysin, jonka tuloksena oli vain yksi faktori (vrt. kasautunut rikollisuus). Yhden faktorin käyttö ei palvele tarkoitustani jaotella rikokset tyypeittäin, joten päätin hyödyntää rikostyyppien tutkimisen kohdalla Cronbachin alfan avulla testaamiani itse luokiteltuja summamuuttujia.

5.3.2 Selittävät muuttujat ja kontrollimuuttujat

Selittävät muuttujat

Sosiaalisen pääoman synnyttämää epävirallista sosiaalista kontrollia mitaan erilaisilla kysymyksillä nuorten sosiaalisten suhteiden laadusta ja määrästä (Taulukko 2). Kyselyaineistossa korostuu selvästi vanhempien erityinen merkitys 15–16-vuotiaiden nuorten elämässä (esim. Elonheimo 2010; Low ym. 2012; Harris-McKoy & Cui 2013). Mittaan vanhempien nuoriin kohdistaman epävirallisen kontrollin yhteyttä nuorten tekemään rikollisuuteen kolmesta muuttujasta luodulla summamuuttujalla. Koulussa ja omalla asuinalueella koettu yhteenkuuluvaisuuden tunne kertoo todennäköisesti samalla sosiaalisten suhteiden olemassaolosta (mm. Aro 2011, 38–44; Juutinen 2015; Kankainen & Salminen 2020). Tarkastelen kouluympäristön ja

asuinalueen luomaa yhteenkuuluvuuden tunnetta kahtena erillisenä muuttujana. Mittaan yhteenkuuluvuudella sitä, miten niiden ryhmien, joihin nuori samaistuu, aikaansaama epävirallinen sosiaalinen kontrolli on yhteydessä nuorten tekemään rikollisuuteen.

Taulukko 2. Tutkimuksen selittävät muuttujat.

	Cronbachin Alfa	Muuttujan arvot	N	%
Vanhempien kontrolli (summamuuttuja) Vanhempani valvovat, että menen ajoissa nukkumaan (ei koskaan / harvoin / joskus / usein / aina) Lähtiessäni illalla ulos kerron vanhemmilleni, mihin olen menossa (ei koskaan - - aina) Syömme perheen kanssa yhdessä (ei koskaan - - aina)	0.6035	3 = korkea 2 = keskimääräinen 1 = matala	1648 2854 1522	27.36 47.38 25.27
Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvaisuutta		5 = aina 4 = usein 3 = joskus 2 = harvoin 1 = ei koskaan	352 1920 2500 939 283	5.87 32.03 41.71 15.67 4.72
Asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvaisuutta		5 = aina 4 = usein 3 = joskus 2 = harvoin 1 = ei koskaan	548 1612 2121 1177 558	9.11 26.80 35.26 19.56 9.28
Vakituinen tyttö-/poikaystävä Onko sinulla tällä hetkellä vakituista poika/tyttöystävää?		1 = Kyllä 0 = Ei	1112 4870	18.59 81.41
Seurustelukumppanien lukumäärä Kuinka monta seurustelukumppania sinulla on ollut?		5 = 4 tai yli 4 = 3 3 = 2 2 = 1 1 = 0	697 432 846 1261 2750	11.64 7.22 14.13 21.07 45.94
Sukupuoli		1 = mies 0 = nainen	2972 3089	49.03 50.97

Tyttö- tai poikaystävänsä merkitys yksilön sosiaalisen pääoman tuottajana kasvaa nuoruudessa (ks. Elonheimo 2010; Kim 2013). Parisuhteen ja kumppanin vaikutukset ovat tutkimuksissa olleet kahdenlaisia, riippuen yksilön iästä ja esimerkiksi suhteen vakavuudesta tai pysyvyydestä

(ks. luku 4.2). Tämän takia tarkastelen myös seurustelukumppanin olemassaolon ja seurustelukumppanien määrän yhteyksiä nuorten tekemiin rikoksiin, mutta vahvoja ennako-oletuksia seurustelun yhteyksistä rikolliseen käyttäytymiseen ei ole mahdollista tehdä etukäteen. Lisäksi rikollisuus on vahvasti sukupuolittunut ilmiö (esim. Wong ym. 2010; Laine 2014; Haapakangas 2018), minkä takia tarkastelen tulososiossa myös epävirallisen sosiaalisen kontrollin sukupuolittaisia vaikutuksia ja sitä, onko sukupuolten välillä merkittäviä eroja saaduissa tuloksissa. Ilmiön vahva sukupuolittuneisuus on syy sille, että päätin ottaa sukupuolen yhdeksi selittäväksi muuttujaksi sen sijaan, että käyttäisin sitä vain kontrollimuuttujana.

Selittävästä muuttujista suurin osa toimii itsenäisinä muuttujinaan (yhteenkuuluvuuden tunne koulussa, yhteenkuuluvuuden tunne asuinalueella, vakituisen kumppanin olemassaolo, seurustelukumppanien määrä ja sukupuoli). Vanhempien lapsiin kohdistamasta kontrollista on kuitenkin mielekästä tehdä summamuuttuja, joka sisältää kolme erillistä muuttujaa. Testasin summamuuttujan Cronbachin alfan, jonka arvoksi tuli 0.6035. Vanhempien lapsiinsa kohdistamasta kontrollista luotu summamuuttuja sai tässä vaiheessa arvoja 3–15, arvon 3 viitattaessa siihen, että vastaaja on vastannut jokaiseen kohtaan ”Ei koskaan” ja arvon 15 siihen, että vastaaja on vastannut kaikkiin yksittäisiin muuttujiin ”aina”. Myöhemmin luokittelin vanhempien kontrolliin keskittyvän summamuuttujan uudelleen kolmiluokkaiseksi, jotta sitä on mielekkäämpää tarkastella. Uudelleenluokittelun pohjalta muodostetut luokat ovat: 1) matala kontrolli (arvot 3–9), 2) keskimääräinen kontrolli (arvot 10–12) ja 3) korkea kontrolli (arvot 13–15). Tämän kaltaisella jaottelulla tapausten lukumäärä jakautuu tasaisesti molemmissa ääripäissä, jolloin muuttujaa on mielekkäämpää tarkastella.

Kontrollimuuttujat

Kontrollimuuttujia tutkimuksessa ovat kaupunkimaisuusaste ja perheen taloudellinen tilanne verrattuna muihin perheisiin nuoren itsensä arvioimana. Perheen taloudellinen tilanne saattaa olla yhteydessä vähintään epäsuorasti lasten rikolliseen kehitykseen, mikäli taloudelliset vaikeudet heijastuvat vanhemmuuteen tai vanhempien väliseen suhteeseen (esim. Haapasalo 2006, 123–125). Kaupunkimaisuusasteen on myös osoitettu olevan yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen ja sen yleisyyteen (ks. Kolttola & Näsi 2022).

5.3.3 Tutkimusmenetelmät

Analysoin nuorisorikollisuuden ja epävirallisen sosiaalisen kontrollin välisiä yhteyksiä lineaarisen sekä logistisen regression avulla. Regressioanalyysi on yksi monikäyttöisimmistä tilastollisista menetelmistä, jonka avulla on mahdollista laatia monitahoisia muuttujien välisiä lineaarisia riippuvuussuhteita kuvaavia malleja (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020). Regressioanalyysia voidaan hyödyntää kuvattujen satunnaisilmiöiden ennustamiseksi tulevaisuudessa tai toisissa vastaavissa aineistoissa (Nummenmaa, 2021). Regressioanalyysissa selittäviä muuttujia voi olla useampia, mutta selitettäviä muuttujia on tyypillisesti vain yksi. Regressiosuoralla kuvataan selittävän tai selittävien sekä selitettävän muuttujan yhteyksien voimakkuutta ja suuntaa: yhteys voi olla positiivinen, negatiivinen tai olematon. Regressiokerroin kuvaa voimakkuuden suuruutta: mitä suurempi regressiokerroin on, sitä voimakkaampi on havaittu yhteys selitettävän ja selittävän muuttujan välillä. (Tähtinen ym. 2020.)

Logistinen regressioanalyysi pyrkii ennustamaan, millä todennäköisyydellä tutkimuksen kohteena oleva asia tapahtuu tai ei tapahdu. Binaarista eli dikotomista logistista regressioanalyysiä hyödynnetään, kun selitettävä muuttuja on dikotominen. Tämä tarkoittaa, että muuttuja voi lineaarisesta regressiomallista poiketen saada vain kaksi arvoa, jotka ovat 0 ja 1. (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant 2013, 1–2.) Alkoholin humalajuominen sai alun perinkin vain kaksi arvoa (arvot 0 ja 1), jolloin logistinen regressioanalyysi sopii kyseisen muuttujan tutkimiseen. Muodostin harkinnan jälkeen lopulta myös muista rikostyypeistä kaksiluokkaiset muuttujat (arvot 0 ja 1) ja tutkin niitä logistisen regressioanalyysin avulla (ks. luku 5.3.1). Linearisessa regressiossa (rikollisuuden kasautuminen) raportoin myös vakiotermit, mutta logistisessa regressiossa raportoin keskimääräiset marginaaliefektit (average marginal effect, AME), jolloin vakiotermejä ei raportoida.

Keskimääräiset marginaaliefektit (AME) auttavat ratkomaan logististen regressiomallien vertailuun kytkeytyviä ongelmia: niiden avulla voidaan tutkia, miten paljon pienempi tai suurempi todennäköisyys tiettyyn selittävän muuttujan luokkaan kuuluvalla (tässä tapauksessa nuorella) on kuulua myös selitettävän muuttujan luokkaan 1 (tässä tapauksessa viittaa siihen, että nuori on tehnyt jonkin rikostyyppiin kuuluvan rikoksen), kun sitä verrataan selittävän muuttujan referenssiluokkaan kuuluvaan (nuoreen). Keskimääräisten marginaaliefektien raportoinnissa mahdolliset muutokset ilmoitetaan prosenttiyksikköinä. On otettava huomioon, että kyseinen

tutkimusmenetelmä ei kerro mitään muuttujien välisistä kausaalisuhteista, vaan osoittaa yksinkertaisesti sen, että ilmiöt esiintyvät samanaikaisesti. (Ks. Mood 2009.)

Aloitin analyysin tutustumalla aineistoon tutkimalla muuttujien jakaumia sekä alustavasti muuttujien kahdenvälisiä yhteyksiä ristiintaulukointien avulla. Ristiintaulukointi on hyvä tapa tutustua tutkittujen muuttujien välisiin suhteisiin ja selvittää niiden välisiä yhteyksiä sekä yhteyksien välisiä tilastollisia merkitsevyyksiä. Ristiintaulukointien tulokset osoittautuivat lupaaviksi: lähes kaikkien selittävien ja selitettävien muuttujien välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p < 0.01$). Kontrollimuuttujista taloudellisen tilanteen ja kaikkien selitettävien muuttujien välillä näyttäisi olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p < 0.01$), kaupunkimaisuusasteen osalta tulokset eivät ole yhtä yksiselitteisiä.

Yhteyksien tilastollista merkitsevyyttä tutkitaan ristiintaulukoinnissa khiin neliö -testin avulla (ks. Tähtinen ym. 2020). Ainoa poikkeus merkitsevyydessä selittävien ja selitettävien muuttujien kahdenvälisissä kuvailevissa yhteyksissä oli sukupuolen ja sen välillä, onko henkilö juonut koskaan elämänsä aikana alkoholia niin, että on kokenut olevansa humalassa ($p = 0.863$). Kontrollimuuttujista kaupunkimaisuusasteella ei ristiintaulukoinnin ja khiin neliö -testin mukaan ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä väkivaltarikollisuuteen ($p = 0.899$) tai varkausrikoksiin ($p = 0.138$), mutta muihin rikoksiin (ilkivalta, huumerikokset ja alkoholin humalajuominen alakäisenä) sillä oli merkitsevä yhteys ($p < 0.01$).

Lopulliset tulokset raportoin luvussa 6 niin, että käsittelen kaikkia rikostyyppisiä dikotomisina muuttujina ja analysoin niitä logistisen regressioanalyysin avulla. Valinta logistisen regressioanalyysin puolesta perustui siihen, että lukumäärään pohjautuva jatkuva muuttuja osoittautui tulkinnallisesti hankalaksi. Lineaarisen regression kohdalla olisi avattava, mitä laadullista eroa siinä lopulta on, onko henkilö tehnyt esimerkiksi yhden vai kaksi kolmesta tai neljästä rikoksesta. Hyödynnän siten lineaarista regressioanalyysia vain yleisen rikollisen käyttäytymisen kasautumisen analysoinnissa

Kuvaan lineaarisella ja logistisella regressiolla aluksi jokaisen selittävän muuttujan kahdenvälisiä yhteyttä rikollisuuden kasautumiseen ja kaikkiin rikostyyppisiin ilman muita muuttujia (kahdenvälinen tarkastelu). Kahdenvälisten yhteyksien tarkempi avaus kuvailevine tunnusluokineen on liitetaulukoissa 2–7. Tämän jälkeen hyödynnän askeltavaa mallia, jossa tuon selit-

täviä muuttujia vähitellen mukaan. Mallissa 1 mukana on vanhempien kontrolli sekä yhteenkuuluvuutta mittaavat muuttujat (asuinalue ja koulu). Mallissa 2 on huomioitu lisäksi seurusteluun liittyvät muuttujat (vakituksen kumppanin olemassaolo ja kumppanien määrä). Mallissa 3 mukaan tulee sukupuoli. Viimeisenä on Malli 4, jossa on huomioitu tutkimuksen kontrollimuuttujat: koettu taloudellinen tilanne ja kaupunkimaisuusaste (”full model”). Raportoin malleista aina tapausten lukumäärän ja selitysasteen, sekä lineaarisen regression kohdalla vakiotermin.

5.4 Tutkimuseettiset näkökohdat

Kun tutkimuksen kohteena ovat ihmiset ja heidän toimintansa, tutkimuksen eettisiin näkököhtiin on kiinnitettävä erityisen tarkkaa huomiota. Käytän valmista aineistoa, joten omat mahdollisuuteni vaikuttaa aineistonkeruuvaiheessa tapahtuneisiin eettisiin valintoihin ovat olemattomat. On kuitenkin tärkeää pohtia käytettävää aineistoa eettisten valintojen kannalta. Aineistosani on kyse alle 18-vuotiaista, mikä tekee eettisistä valinnoista entistä tärkeämpiä. Valmista aineistoa käytettäessä oleellista on myös viitata aineistoon ja sen tekijöihin asianmukaisesti kaikissa tilanteissa, joissa aineistoa käytetään (Kivivuori & Näsi 2016).

Nuorisori-kollisuuskyselyyn vastaaminen tapahtui täysin luottamuksellisesti, eikä vastaajien nimi- tai osoitetietoja kerätty missään vaiheessa. Aineistosta on poistettu joitakin tietoja tunnistusyistä: tieto vastaajan luokasta, vastaajan ”muu, mikä” syntymämaa, ”muu, mikä” kotona puhuttu kieli, isän ”muu, mikä” syntymämaa, äidin ”muu, mikä” syntymämaa sekä ”muu, mikä” uskonto. Ikämuuttujassa on merkitty puuttuviksi tiedoiksi iät, jotka ovat harvinaisia yhdeksännen luokan oppilailta (jätetty ikävuodet 15–17). Myös paikkakunnalla asutuista vuosista on poistettu 17 vuotta ylittävät arvot ja joitakin syntymämaahan liittyvien muuttujien arvoja on yhdistetty. Aineistoon jätetyistä avomuuttujista on poistettu tunnisteita, kuten nimiä. Aineiston käyttö on sallittu vain tutkimukseen ja ylempiin opinnäytteisiin, eikä sitä saa käyttää esimerkiksi opetukseen tai alempiin opinnäytteisiin. (Kivivuori & Näsi 2016.)

Hyvän tieteellisen käytännön (HTK) mukaan tutkimuksenteossa tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joihin kuuluvat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa (TENK 2012, 6). Pyrin tutkimuksessani parhaani mukaan noudattamaan tätä periaatetta aina teoreettisen pohjan rakentamisesta analyysiin ja tuloksiin asti. Noudatan myös HTK-ohjeen mukaisesti tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tiedonhankinnan ja tut-

kimus- sekä arviointimenetelmien kohdalla, sekä huomioin muiden tutkijoiden työtä asianmukaisesti viittaamalla heidän julkaisuihinsa ja antamalla näin heille heidän saavutuksistaan kuuluvan arvon (TENK 2012, 6).

6 TULOKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten sosiaalisten verkostojen muodostaman sosiaalisen pääoman tuottama epävirallinen sosiaalinen kontrolli (vanhemmat, yhteenkuuluvuus, seurustelu) on yhteydessä 15–16-vuotiaiden rikollisuuteen Suomessa. Tässä luvussa analysoin sekä rikollisen käyttäytymisen kasautumisen että eri rikostyyppien yhteyttä sosiaaliseen kontrolliin. Pääasiallinen hypoteesini on, että epävirallinen sosiaalinen kontrolli on positiivisesti yhteydessä vähäisempään nuorisoriikollisuuteen: mitä enemmän nuoreen kohdistuu sosiaalista kontrollia, sitä epätodennäköisemmin hän on osallistunut rikoksiin, eikä toiminta todennäköisesti ole yhtä kasautunutta. Seurustelun osalta yhtä vahvoja ennako-olettamuksia ei kuitenkaan voi tehdä, sillä tutkimustulokset ovat osittain ristiriitaisia (ks. luku 4.3).

6.1 Rikoskäyttäytymisen kasautuneisuus

Taulukossa 3 selvitän lineaarisen regressioanalyysin avulla epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyttä nuorten rikollisen käyttäytymisen kasautumiseen. Kahdenvälisen tarkastelujen perusteella (ks. myös Liitetaulukko 2) havaitaan jokaisen selittävän muuttujan ja rikoskäyttäytymisen kasautumisen välillä tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys ($p < 0.001$).

Havaitaan, että nuoret, joiden vanhemmat kohdistavat heihin keskimääräistä tai korkeaa kontrollia, tekevät keskimääräisesti vähemmän rikoksia verrattuna nuoriin, joiden vanhempien kontrolli on heikkoa. Myös vähäisempi koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on yhteydessä keskimääräisesti korkeampaan rikoskäyttäytymiseen. Nuoret, jotka ovat vastanneet, että koulussa tunnetaan yhteenkuuluvuutta ”harvoin”, ”joskus”, ”usein” tai ”aina” tekevät keskimääräisesti vähemmän rikoksia verrattuna nuoriin, joiden mukaan koulussa ei tunneta koskaan yhteenkuuluvuutta. Sama pätee asuinalueella tunnettuun yhteenkuuluvuuteen: yhteenkuuluvuuden tunne on kahdenvälisessä tarkastelussa yhteydessä keskimääräisesti vähäisempään rikolliseen käyttäytymiseen. Nuoret, jotka ovat vastanneet, että heidän asuinalueellaan tunnetaan yhteenkuuluvuutta ”harvoin”, ”joskus”, ”usein” tai ”aina” tekevät keskimääräisesti vähemmän rikoksia verrattuna niihin, joiden mukaan heidän asuinalueellaan ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta.

Taulukko 3. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorisorikollisuuden kasautuneisuuteen, kahdenväliset yhteydet ja askeltava malli. Lineaarinen regressio.

	Kahdenväl.	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vanhempien kontrolli					
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimääräinen	-0.716***	-0.668***	-0.541***	-0.533***	-0.528***
Korkea	-1.141***	-1.097***	-0.895***	-0.864***	-0.853***
Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.452***	-0.275**	-0.170*	-0.148	-0.144
Joskus	-0.638***	-0.387***	-0.265***	-0.270***	-0.258**
Usein	-0.808***	-0.475***	-0.340***	-0.364***	-0.352***
Aina	-0.769***	-0.414***	-0.350***	-0.384***	-0.372***
Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.301***	-0.0874	-0.0317	-0.0225	-0.0179
Joskus	-0.448***	-0.172**	-0.121*	-0.124*	-0.107
Usein	-0.461***	-0.0722	-0.0557	-0.0823	-0.0644
Aina	-0.455***	0.00717	-0.0537	-0.0890	-0.0715
Vakituinen tyttö/poikaystävä					
Ei	ref.		ref.	ref.	ref.
Kyllä	0.578***		0.0348	0.0968*	0.0941*
Seurustelukumppanien lukumäärä					
Nolla	ref.		ref.	ref.	ref.
Yksi	0.574***		0.520***	0.496***	0.494***
Kaksi	0.909***		0.793***	0.759***	0.753***
Kolme	1.199***		1.074***	1.035***	1.025***
Neljä tai yli	1.448***		1.264***	1.170***	1.161***
Sukupuoli					
Nainen	ref.			ref.	ref.
Mies	0.444***			0.342***	0.350***
KONTROLLIMUUTTUJAT					
Koettu taloudellinen tilanne					
Huonompi					ref.
Sama					-0.218***
Parempi					-0.145***
Kaupunkimaisuusaste					
Kymmenen suurinta kaupunkia					ref.
Muut kaupunkimaiset kunnat					0.0280
Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat					0.0539
_cons		3.656***	2.946***	2.796***	2.890**
N		5964	5964	5964	5964
r2		0.103	0.217	0.232	0.236
rmse		1.293	1.208	1.197	1.194
bic		20075.7	19304.1	19198.6	19204.1

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Vakituisen tyttö- tai poikaystäväen olemassaolo on niin ikään yhteydessä rikollisen käyttäytymisen kasautumiseen. Yllättävää on, että yhteys on eri suuntainen verrattuna muihin sosiaalisen kontrollin lähteisiin: nuoret, joilla on vakituinen tyttö- tai poikaystävä, tekevät keskimääräisesti enemmän rikoksia verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakikumppania. Samoin seurustelukumppanien määrä on kahdenvälisessä tarkastelussa yhteydessä korkeampaan rikoskäyttäytymiseen. Regressioanalyysin perusteella jo yhden seurustelukumppanin olemassaolo on yhteydessä korkeampaan rikollisuuteen verrattuna siihen, jos nuorella ei ole ollut yhtään kumppania. Yhteys vahvistuu systemaattisesti seurustelukumppanien määrän kasvaessa. Molemmat seurustelun yhteyksiä mittaavista muuttujista indikoivat, että nuoret, joilla ei ole ollut seurustelukumppania, tekevät keskimääräisesti vähemmän rikoksia verrattuna nuoriin, jotka ovat olleet tai ovat tällä hetkellä seurustelusuhteessa. Sukupuolen osalta tulokset tukevat aiempia tutkimustuloksia siinä, että nuoret miehet tekevät keskimääräisesti enemmän rikoksia verrattuna nuoriin naisiin.

Taulukossa 3 on kuvattu kahdenvälisen yhteyksien lisäksi niin kutsuttu askeltava malli, jossa lisään selittäviä muuttujia järjestelmällisesti mukaan malleihin. Mallissa 1 on huomioitu vanhempien kontrolli sekä koulussa ja asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus. Kun mallia 1 verrataan kahdenvälisiin tarkasteluihin, havaitaan, että kaikki regressiokertoimet heikkenevät vähintään hieman muiden muuttujien tullessa mukaan. Vanhempien kontrollin sekä koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys nuorisrikollisuuteen säilyy kuitenkin tilastollisesti merkitsevä. Asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus puolestaan menettää tilastollisen merkitsevyytensä lähes kokonaan, kun vanhempien kontrolli ja koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus lisätään samaan malliin. Ainoa tilastollisesti merkitsevä yhteys säilyy vastausluokassa ”joskus”. Mallin 1 selitysaste on 10,3 prosenttia.

Mallissa 2 mukaan otetaan vanhempien kontrollin ja yhteenkuuluvuuden lisäksi seurusteluun liittyvät tekijät (tyttö- tai poikaystäväen olemassaolo ja seurustelukumppanien lukumäärä). Selitysaste nousee 10,3 prosentista 21,7 prosenttiin. Vanhempien kontrollin ja koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteydet säilyvät tilastollisesti merkitsevinä. Sen sijaan asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys heikkenee entisestään seurustelumuuuttujien vakioinnin jälkeen.

Malli 2 osoittaa, että seurustelun merkitys muuttuu hieman vanhempien kontrollin ja koulussa sekä asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden huomioon ottamisen jälkeen: vakituisen tyttö- tai poikaystäväen olemassaololla ei ole enää tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Kumppanien

lukumäärällä on kuitenkin edelleen vahva yhteys rikollisuuden kasautuneisuuteen: lisäksi yhteys kasvaa sitä mukaan, mitä useampi seurustelukumppani nuorella on ollut. Vakituisen kumppanin olemassaolon tilastollisen merkitsevyyden katoaminen voi johtua siitä, että seurustelukumppanien lukumäärää selittävä muuttuja on mukana mallissa: verrokkiluokkana kyseisessä muuttujassa ovat nuoret, jotka eivät ole koskaan seurustelleet, joten he luultavasti ovat vastanneet myös vakituisen kumppanin olemassaoloa koskevaan kysymykseen ”ei”. Vastaavasti moni, jolla on ollut yksi tai useampi seurustelukumppani, saattaa olla tällä hetkellä seurustelusuhteessa, vastaten näin vakituisen kumppanin olemassaoloon ”kyllä”.

Myös sukupuolella on muiden muuttujien vakioinnin jälkeen edelleen vahva yhteys nuorisoriikollisuuteen: miesten rikollisuuden kasautuminen on todennäköisempää kuin naisten (malli 3). Sukupuolen vakioinnista huolimatta vanhempien kontrollin ja rikoskäyttäytymisen kasautumisen välinen yhteys säilyy edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä. Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus näyttää olevan edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä luokissa ”joskus”, ”usein” ja ”aina”, kun taas vastausluokan ”harvoin” kohdalla tilastollinen merkitsevyys katoaa, kun sukupuoli tuodaan malliin. Asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys rikollisuuden kasautuneisuuteen säilyy mallin 2 kaltaisena.

Mielenkiintoista on, että kun sukupuoli otetaan mukaan (malli 3), osa koulussa ja asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden regressiokertoimista kasvaa, vaikka tilastollinen merkitsevyys pysyisi samana verrattuna malliin 2. Vaikka mallissa 2 vakituksella seurustelukumppanilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä nuorisoriikollisuuteen, niin sukupuolen vakioinnin jälkeen yhteys muuttuu tilastollisesti merkitseväksi. Kyseiset muutokset sukupuolen vakioinnin jälkeen viestivät osaltaan sukupuolen merkityksestä nuorten rikoskäyttäytymisen selittämisessä. Seurustelukumppanien lukumäärän yhteys säilyy kaikissa luokissa samankaltaisena verrattuna malliin 2. Mallissa 3 selitysaste nousee edelleen hieman, kivuten 23,2 prosenttiin.

Mallissa 4 mukaan vakiointiin otetaan vielä kontrollimuuttujat, eli koettu taloudellinen tilanne ja kaupunkimaisuusaste. Havaitaan, että koettu taloudellinen tilanne on yhteydessä nuorisoriikollisuuteen ja yhteys on kaikissa muuttujan luokissa tilastollisesti erittäin merkitsevä. Taloudellisen tilanteensa samaksi tai paremmaksi kokevat nuoret tekevät siis keskimäärin vähemmän rikoksia verrattuna nuoriin, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa muita huonommaksi. Toinen kontrollimuuttuja, eli kaupunkimaisuusaste ei sen sijaan ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä nuorisoriikollisuuden kasautumiseen.

Vanhempien kontrollin yhteys säilyy samankaltaisena mallissa 4, eli yhteys nuorisoriikollisuuden kasautuneisuuteen on edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden osalta yhteys heikkenee hieman vastausluokassa ”joskus”, mutta pysyy muutoin samanlaisena verrattuna malliin 3. Asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus ei ole enää lainkaan tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorisoriikollisuuden kasautuneisuuteen. Vakituisen kumppanin olemassaolon yhteys säilyy tilastollisen merkitsevyyden suhteen samanlaisena verrattuna malliin 3. Myös seurustelukumppanien lukumäärän sekä sukupuolen yhteydet säilyvät yhtä vahvoina mallista 3 malliin 4 siirryttäessä, vaikka kontrollimuuttajat vakioidaan. Kun kontrollimuuttajat on tuotu mukaan mallissa 4, mallin selitysaste kasvaa 23,6 prosenttiin.

6.2 Väkivaltarikollisuus

Taulukossa 4 selvitän logistisen regressioanalyysin keskimääräisten marginaaliefektien avulla epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyttä nuorten väkivaltarikollisuuteen. Taulukossa on esitetty selitettävien muuttujien kahdenväliset yhteydet väkivaltarikollisuuteen sekä askeltava malli. Kahdenvälisten tarkastelujen perusteella (ks. myös Liitetaulukko 3) jokaisen selittävän muuttujan ja nuorten väkivaltarikollisuuden välillä on tilastollisesti vähintään jonkin verran merkitsevä yhteys.

Kahdenvälisten tarkastelujen mukaan vanhempien kontrollin ollessa vähäistä nuori on keskimäärin todennäköisemmin tehnyt väkivaltarikoksen verrattuna nuoreen, jonka vanhemmat kohdistavat häneen keskimääräistä tai korkeaa kontrollia. Samoin koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on niin ikään yhteydessä nuorten väkivaltarikollisuuteen. Nuoret, joiden mukaan koulussa tunnetaan yhteenkuuluvuutta edes harvoin, ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 13,3 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mukaan koulussa ei tunneta yhteenkuuluvuutta koskaan. ”Joskus” vastanneet ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 15,8 prosenttiyksikköä, ”usein” vastanneet keskimäärin 19,2 prosenttiyksikköä ja ”aina” vastanneet keskimäärin 12,4 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mielestä koulussa ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta.

Taulukko 4. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten väkivaltarikollisuuteen, kahdenväliset yhteydet ja askeltava malli. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Kahdenväl.	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vanhempien kontrolli					
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimääräinen	-0.132***	-0.121***	-0.0860***	-0.0799***	-0.0794***
Korkea	-0.167***	-0.161***	-0.112***	-0.0921***	-0.0919***
Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.133***	-0.0792*	-0.0432	-0.0257	-0.0225
Joskus	-0.158***	-0.0927**	-0.0547	-0.0590*	-0.0534*
Usein	-0.192***	-0.121***	-0.0775**	-0.0924***	-0.0866**
Aina	-0.124**	-0.0610	-0.0390	-0.0684*	-0.0640
Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.119***	-0.0690**	-0.0558*	-0.0497*	-0.0485*
Joskus	-0.120***	-0.0597**	-0.0510*	-0.0555**	-0.0509*
Usein	-0.105***	-0.0269	-0.0254	-0.0468*	-0.0430*
Aina	-0.0682*	0.0128	-0.00758	-0.0343	-0.0329
Vakituinen tyttö/poikaystävä					
Ei	ref.		ref.	ref.	ref.
Kyllä	0.0936***		-0.0183	0.0303*	0.0293*
Seurustelukumppanien lukumäärä					
Nolla	ref.		ref.	ref.	ref.
Yksi	0.0793***		0.0798***	0.0669***	0.0666***
Kaksi	0.164***		0.155***	0.133***	0.133***
Kolme	0.225***		0.216***	0.188***	0.185***
Neljä tai yli	0.378***		0.347***	0.260***	0.256***
Sukupuoli					
Nainen	ref.			ref.	ref.
Mies	0.270***			0.251***	0.253***
KONTROLLIMUUTTUJAT					
Koettu taloudellinen tilanne					
huonompi					ref.
Sama					-0.0605***
Parempi					-0.0203
Kaupunkimaisuusaste					
Kymmenen suurinta kaupunkia					ref.
Muut kaupunkimaiset kunnat					0.00593
Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat					-0.00521
N		5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq		0.027	0.082	0.160	0.163
BIC		6661.2	6330.7	5813.1	5823.9

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Myös asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys nuorten väkivaltarikollisuuteen on selkeä kahdenvälisessä tarkastelussa. Nuoret, joiden mukaan heidän asuinalueellaan tunnetaan yhteenkuuluvuutta harvoin, ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 11,9 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mukaan asuinalueella ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta. ”Joskus” vastanneet ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 12 prosenttiyksikköä, ”usein” vastanneet keskimäärin 10,5 prosenttiyksikköä ja ”aina” vastanneet keskimäärin 6,8 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mielestä heidän asuinalueellaan ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta.

Lisäksi nuoret, joilla on vakituinen tyttö- tai poikaystävä, ovat tehneet keskimäärin 9,4 prosenttiyksikköä todennäköisemmin väkivaltarikoksen verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakituista kumppania. Myös seurustelukumppanien lukumäärällä on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys kahdenvälisessä tarkastelussa. Yhteys on samankaltainen kuin rikollisuuden kasautumisessa edellä (luku 6.1) havaittiin: seurustelukumppanien lukumäärän kasvaessa todennäköisyys väkivaltarikollisuuteen kasvaa. Myös sukupuoli on kahdenvälisen tarkastelun perusteella tilastollisesti merkitsevä yhteys nuorten väkivaltarikollisuuteen: nuoret miehet ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 27 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin.

Malli 1 aloittaa askeltavat mallit, ja tässä vaiheessa vakioidaan vanhempien kontrolli sekä koulussa ja asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus. Vanhempien kontrollin yhteys väkivaltarikollisuuteen säilyy edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevänä. Nuoret, joiden vanhemmat kohdistavat heihin keskimääräistä kontrollia, ovat tehneet keskimäärin 12,1 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin väkivaltarikoksen verrattuna nuoriin, joihin kohdistuu vanhempien osalta vain vähän kontrollia. Korkeaa kontrollia vanhemmiltaan kokevien nuorten kohdalla todennäköisyys väkivaltarikostaustaan on keskimäärin 16,1 prosenttiyksikköä pienempi verrattuna matalaa kontrollia kokeviin nuoriin.

Mallissa 1 koulussa ja asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys väkivaltarikoksiin on ainakin osittain jonkin verran heikompi kuin kahdenvälisessä tarkastelussa. Nuorten kohdalla, jotka ovat vastanneet koulussa tunnettuun yhteenkuuluvuuteen ”aina”, tilastollinen merkitsevyys häviää mallissa täysin. Sama koskee asuinalueella tunnettuun yhteenkuuluvuuteen ”aina” tai ”usein” vastanneita nuoria. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden osalta todennäköisyys väkivaltarikoksiin vähenee yhteenkuuluvuuden lisääntyessä. Asuinalueella tunnetun

yhteenkuuluvuuden kohdalla yhteys nuorten väkivaltarikoksiin säilyy merkitseväenä vastausluokissa ”harvoin” ja ”joskus”. ”Harvoin” vastanneet nuoret ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 6,9 prosenttiyksikköä ja ”joskus” vastanneet keskimäärin 6 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mielestä heidän asuinalueellaan ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta.

Mallissa 2 on vakioitu vanhempien kontrollin ja yhteenkuuluvuuden lisäksi vakituisen kumppanin olemassaolo ja seurustelukumppanien määrä. Vanhempien nuoriin kohdistama kontrolli säilyy yhä tilastollisesti erittäin merkitseväenä. Sekä koulussa että asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden merkitys näyttää edelleen vähenevän, ja tilastollinen merkitsevyys säilyy enää koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden vastausluokassa ”usein” sekä jossain määrin asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden luokissa ”harvoin” ja ”joskus”. Sen sijaan seurusteluun liittyvistä muuttujista kumppanien lukumäärässä ei tapahdu merkittäviä muutoksia tilastollisessa merkitsevyydessä: yhteys säilyy tilastollisesti erittäin merkitseväenä kaikissa muuttujan luokissa. Samoin kuin edellä rikollisuuden kasautumista tarkasteltaessa havaittiin (luku 6.1), vakituisen kumppanin olemassaolo menettää tilastollisen merkitsevyytensä täysin. Voidaan myös havaita, että muuttujien lisääminen malliin parantaa jonkin verran mallin pseudo-selitystasetta.

Mallin selitystaseta kaksinkertaistuu, kun sukupuoli tuodaan mukaan malliin (malli 3). Sukupuoli onkin tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten väkivaltarikollisuuteen. Nuoret miehet ovat tehneet keskimäärin 25,1 prosenttiyksikköä todennäköisemmin väkivaltarikoksen verrattuna nuoriin naisiin. Tulos viestii väkivaltarikollisuuden vahvasta sukupuolittuneisuudesta. Mallissa 3 vanhempien kontrollin ja väkivaltarikosten välinen yhteys säilyy yhä tilastollisesti erittäin merkitseväenä. Mielenkiintoista on, että koulussa ja asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden, sekä vakituisen tyttö- tai poikaystävän tilastolliset yhteydet ja merkitsevyydet kasvavat. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden osalta vastausluokat ”joskus” ja ”aina” nousevat tilastollisesti jonkin verran merkitseväksi, ja luokka ”usein” tilastollisesti erittäin merkitseväksi. Nuoret, joiden mukaan koulussa tunnetaan yhteenkuuluvuutta ”joskus”, ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 5,9 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mielestä heidän koulussaan ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta. ”Usein” vastanneet nuoret ovat syyllistyneet väkivaltarikokseen keskimäärin 9,2 prosenttiyksikköä ja ”aina” vastanneet 6,8 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna vastaajiin, joiden mielestä koulussa ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta, kun muut mallin 3 muuttujista on vakioitu.

Mallissa 3 asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys väkivaltarikollisuuteen kasvaa joissakin luokissa. Eri luokkien väliset erot ovat kuitenkin varsin pieniä, eivätkä ne ole systemaattisia: nuoret, joiden mukaan heidän asuinalueellaan tunnetaan yhteenkuuluvuutta joskus, ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin 5,6 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mielestä heidän asuinalueellaan ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta. Sen sijaan nuoret, joiden mukaan heidän asuinalueellaan tunnetaan yhteenkuuluvuutta ”usein”, ovat tehneet keskimäärin 4,7 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin väkivaltarikoksen verrattuna nuoriin, joiden mielestä heidän asuinalueellaan ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta.

Vakituisen kumppanin olemassaolon tilastollinen yhteys nuorten väkivaltarikollisuuteen vahvistuu, kun sukupuoli lisätään malliin. Nuoret, joilla on vakituinen kumppani, ovat tehneet keskimäärin 3 prosenttiyksikköä todennäköisemmin väkivaltarikoksen verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakikumppania. Seurustelukumppanien määrä on edelleen tilastollisesti erittäin merkittävästi yhteydessä nuorten väkivaltarikollisuuteen, ja todennäköisyys rikoksiin kasvaa lineaarisesti kumppanien lukumäärän kasvaessa.

Mallissa 4 on selittävien muuttujien lisäksi vakioitu kontrollimuuttujat eli koettu taloudellinen tilanne ja kaupunkimaisuusaste. Mallista nähdään, että vanhempien kontrollin, vakituisen seurustelukumppanin olemassaolon, seurustelukumppanien määrän sekä sukupuolen tilastolliset yhteydet väkivaltarikollisuuteen säilyvät edelleen yhtä vahvoina. Malliin 3 verrattuna koulussa ja asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkittävyys heikkenee osittain hieman.

Kontrollimuuttujien osalta nuoret, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa samaksi muihin perheisiin verrattuna, ovat tehneet keskimäärin 6 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin väkivaltarikoksen verrattuna nuoriin, jotka kokevat perheensä taloudellisen tilanteen muita heikommaksi. Sen sijaan nuoret, jotka kokevat perheensä taloudellisen tilanteen muita paremmaksi, eivät eroa väkivaltarikollisuuden kohdalla tilastollisesti merkittäväällä tavalla nuorista, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa muita huonommaksi. Kaupunkimaisuusasteella ei näytä olevan tilastollisesti merkittävää yhteyttä nuorten väkivaltarikollisuuteen. Kontrollimuuttujien heikkokosta selitysvoimasta kertoo myös se, että mallin selitysaste kasvaa vain hieman malliin 3 verrattuna.

6.3 Varkausrikollisuus

Taulukossa 5 tutkin logistisen regression avulla epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyttä nuorten tekemään varkausrikollisuuteen. Taulukossa on esitetty selitettävien muuttujien kahdenväliset yhteydet nuorten varkausrikollisuuteen, sekä askeltava malli. Kahdenvälisten tarkastelujen perusteella lähes jokaisen selittävän muuttujan ja selitettävän muuttujan eli nuorten varkausrikollisuuden välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys.

Vanhempien kontrollilla on selvä yhteys vähäisempään todennäköisyyteen tehdä varkausrikoksia. Nuoret, joiden vanhemmat kohdistavat lapsiinsa keskimääräistä kontrollia, ovat tehneet keskimäärin 18,2 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin varkausrikoksen verrattuna nuoriin, joiden vanhemmat kohdistavat lapsiinsa matalaa kontrollia. Lisäksi korkeaa kontrollia kokevat nuoret ovat tehneet keskimäärin jopa 31,5 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin varkausrikoksen verrattuna nuoriin, joiden vanhempien taholta tuleva kontrolli on matalaa.

Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on niin ikään lineaarisessa yhteydessä varkausrikollisuuteen: mitä vahvempaa yhteenkuuluvuus on, sitä epätodennäköisemmin nuoret ovat tehneet varkausrikoksen. Samankaltainen, joskin hieman lievempi tulos ilmenee asuinalueella tunnettua yhteenkuuluvuutta tarkasteltaessa. Kokonaisuudessaan yhteenkuuluvuudella on tulkinnallisesti selkeä ja tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys nuorten varkausrikollisuuteen.

Vakituisen kumppanin olemassaololla sekä seurustelukumppanien määrällä on selkeä ja aiempien analyysien (luvut 6.1 ja 6.2) kanssa samansuuntainen yhteys varkausrikollisuuteen. Nuoret, joilla on vakituinen kumppani, ovat tehneet keskimäärin 12,5 prosenttiyksikköä todennäköisemmin varkausrikoksen verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakikumppania. Lisäksi seurustelukumppanien lukumäärän kasvaessa todennäköisyys nuoren väkivaltarikollisuuteen kasvaa selvästi. Nuoret, joilla on ollut vähintään neljä kumppania, ovat tehneet väkivaltarikoksen keskimäärin jopa 30,5 prosenttiyksikköä todennäköisemmin kuin nuoret, joilla ei ole ollut yhtään seurustelukumppania. Sukupuolten väliset erot ovat sen sijaan huomattavasti pienemmät kuin edellä väkivaltarikollisuutta tarkasteltaessa (luku 6.2). Nuoret miehet ovat tehneet varkausrikoksen keskimäärin 4,7 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin.

Taulukko 5. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten varkausrikollisuuteen, kahdenväliset yhteydet ja askeltava malli. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Kahdenväl.	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vanhempien kontrolli					
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimääräinen	-0.182***	-0.170***	-0.144***	-0.144***	-0.141***
Korkea	-0.315***	-0.300***	-0.260***	-0.258***	-0.254***
Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei ikinä	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.111***	-0.0678	-0.0493	-0.0479	-0.0464
Joskus	-0.153***	-0.0867**	-0.0642*	-0.0646*	-0.0596
Usein	-0.193***	-0.100**	-0.0754*	-0.0771*	-0.0721*
Aina	-0.227***	-0.122**	-0.112**	-0.114**	-0.110**
Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0594*	-0.00914	0.00100	0.00152	0.00412
Joskus	-0.124***	-0.0588*	-0.0482*	-0.0484*	-0.0416
Usein	-0.129***	-0.0338	-0.0309	-0.0328	-0.0245
Aina	-0.153***	-0.0317	-0.0443	-0.0467	-0.0373
Vakituinen tyttö/poikaystävä					
Ei	ref.		ref.		
Kyllä	0.125***		0.00480	0.00902	0.00976
Seurustelukumppanien lukumäärä					
Nolla	ref.		ref.	ref.	ref.
Yksi	0.145***		0.130***	0.128***	0.128***
Kaksi	0.193***		0.161***	0.158***	0.157***
Kolme	0.263***		0.229***	0.227***	0.223***
Neljä tai yli	0.305***		0.261***	0.254***	0.251***
Sukupuoli					
Nainen	ref.			ref.	ref.
Mies	0.0470***			0.0233	0.0277*
KONTROLLIMUUTTUJAT					
Koettu taloudellinen tilanne					ref.
Huonompi					
Sama					-0.0897***
Parempi					-0.0724***
Kaupunkimaisuusaste					
Kymmenen suurinta kaupunkia					ref.
Muut kaupunkimaiset kunnat					-0.00238
Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat					-0.00178
N		5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq		0.042	0.070	0.071	0.074
BIC		7992.3	7799.8	7805.1	7810.3

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Mallissa 1 mukana on vanhempien kontrolli ja koulussa sekä asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus. Kun mallia 1 verrataan kahdenväliseen tarkasteluun, havaitaan, että vanhempien kontrollin yhteys varkausrikoksiin säilyy samankaltaisena ja tilastollisesti erittäin merkitsevä. Matalaa kontrollia vanhemmiltaan kokevat nuoret ovat keskimääräisesti 17 prosenttiyksikköä todennäköisemmin syyllistyneet varkausrikokseen verrattuna keskimääräistä kontrollia vanhempien taholta kokeviin nuoriin, ja jopa 30 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna korkeaa kontrollia vanhemmilta kokeviin nuoriin.

Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkitsevyys säilyy merkitsevästä vastausluokissa ”usein”, ”joskus” ja ”aina”. Tulos ei myöskään ole tulkinnallisesti enää yhtä selvä kuin kahdenvälisen tarkastelun kohdalla. Myös asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen yhteys nuorten tekemään varkausrikollisuuteen heikkenee merkittävästi, ja säilyy merkitsevästä vain vastausluokassa ”joskus”.

Malliin 2 lisätään vakituisen kumppanin olemassaolo ja seurustelukumppanien määrä. Vanhempien kontrollin yhteys säilyy edelleen vahvana. Myös asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden heikohko yhteys varkausrikollisuuteen säilyy samanlaisena verrattuna malliin 1. Sen sijaan koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkitsevyys heikkenee osittain, olen kuitenkin edelleen tilastollisesti jonkin verran merkitsevä. Nuoret, jotka ovat vastanneet, että koulussa tunnetaan yhteenkuuluvuutta ”usein”, ovat tehneet varkausrikoksen keskimäärin 7,5 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin, ja ”joskus” vastanneet keskimäärin 6,4 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden mielestä koulussa ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta. Yhteys seurustelukumppanien määrän ja varkausrikosten välillä säilyy tilastollisesti erittäin merkitsevästä mallissa 2. Samoin kuin edellä luvuissa 6.1. ja 6.2, vakituisen kumppanin olemassaolo puolestaan menettää tilastollisen merkitsevyytensä kokonaan. Muuttujien asteittainen lisääminen malliin parantaa jonkin verran mallin pseudo-selitystasetta

Malliin 3 on lisätty sukupuoli. Sen lisääminen kasvattaa vain hieman mallin selitystasetta. Sukupuolella ei myöskään ole enää tilastollisesti merkitsevää yhteyttä varkausrikoksiin. Vanhempien kontrollilla ja seurustelukumppanien lukumäärällä on edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys varkausrikoksiin. Sukupuolen lisääminen malliin ei myöskään muuta koulussa sekä asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden, vakituisen seurustelukumppanin olemassaolon tai seurustelukumppanien lukumäärän yhteyksiä varkausrikoksiin.

Lopulliseen malliin on lisätty kontrollimuuttujina toimivat koettu taloudellinen tilanne ja kaupunkimaisuusaste. Mallin selitysaste säilyy edelleen pienenä ja selvästi pienempänä kuin edellä väkivaltarikollisuutta analysoitaessa (luku 6.2). Mallin 4 tulokset kertovat edelleen sen, että vanhempien kontrollilla ja seurustelukumppanien lukumäärällä on tilastollisesti merkitsevä ja tulkinnallisesti selkeä yhteys varkausrikollisuuteen. Malliin 3 verrattuna koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen yhteys heikkenee ja asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden aiempi vähäinen yhteys varkausrikollisuuteen häviää täysin mallissa 4. Vakituisen kumppanin olemassaolon ja varkausrikollisuuden välillä ei myöskään mallissa 4 ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Mielenkiintoista on, että kontrollimuuttujien vakioinnin jälkeen sukupuolen yhteys varkausrikollisuuteen muuttuu tilastollisesti jonkin verran merkitseväksi, vaikka mallissa 3 yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin pienet: nuoret miehet ovat tehneet varkausrikoksen keskimäärin vain 2,8 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin.

Kontrollimuuttujista koettu taloudellinen tilanne on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten varkausrikollisuuteen. Nuoret, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa samaksi verrattuna muihin perheisiin, ovat tehneet keskimäärin 9 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin varkausrikoksen verrattuna nuoriin, jotka kokevat perheensä taloudellisen tilanteen muita heikommaksi. Nuoret, jotka kokevat perheensä taloudellisen tilanteen muita paremmaksi, ovat syyllistyneet keskimäärin 7,2 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin varkausrikokseen verrattuna nuoriin, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa muita perheitä huonommaksi. Kaupunkimaisuusasteella ei näytä olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä nuorten varkausrikollisuuteen.

6.4 Ilkivalta

Taulukossa 6 siirryn selvittämään epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyttä nuorten tekemään ilkivaltaan. Samoin kuin edellä, analysoin yhteyttä kahdenvälisin yhteyksin ja askeltavin mallein. Kahdenvälisissä tarkasteluissa lähes jokaisen selittävän muuttujan ja nuorten ilkivallan välillä on vähintään jonkinlainen tilastollisesti merkitsevä yhteys.

Kuten myös edellä tarkasteltujen rikostyyppien kohdalla, vanhempien kontrolli on kahdenvälisessä tarkastelussa tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten ilkivaltaan: kontrollin kasvaessa nuorten ilkivallan todennäköisyys pienenee selvästi. Myös yhteenkuuluvuus niin koulussa kuin asuinalueella on yhteydessä ilkivaltaan. Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on

kuitenkin voimakkaammassa yhteydessä ilkivaltaan verrattuna asuinalueella tunnettuun yhteenkuuluvuuteen. Molempien kohdalla yhteenkuuluvuuden vahvistuessa todennäköisyys ilkivaltaan pienenee. Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että nuoret, jotka eivät koskaan koe yhteenkuuluvuutta koulussa tai asuinalueellaan, ovat syyllistyneet ilkivaltaan keskimäärin todennäköisemmin kuin nuoret, jotka uskovat, että koulussa tai asuinalueella tunnetaan yhteenkuuluvuutta edes jonkin verran.

Myös vakituisen seurustelukumppanin olemassaolo on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä ilkivaltaan. Nuoret, joilla on vakikumppani, ovat tehneet ilkivaltaa keskimäärin 10,9 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakituista kumppania. Lisäksi seurustelukumppanien lukumäärällä on samansuuntainen ja hyvin voimakas yhteys ilkivaltaan kuin edellisissä analyyseissa muiden rikostyyppien ja rikollisuuden kasautumisen kohdalla: seurustelukumppanien lukumäärän kasvaessa todennäköisyys sille, että nuori on tehnyt ilkivaltaa, kasvaa selvästi. Sukupuolella on niin ikään yhteys myös ilkivaltaan: nuoret miehet ovat tehneet ilkivaltaa keskimäärin 13,2 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin.

Mallissa 1 on mukana vanhempien kontrolli sekä koulussa ja asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus. Vanhempien kontrollin yhteys ilkivaltaan säilyy saman suuntaisena ja tilastollisesti erittäin merkitsevä. Tulos on edelleen selvä: mitä vahvempaa vanhempien kontrolli on, sitä pienempi on todennäköisyys sille, että nuori on tehnyt ilkivaltaa. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen yhteys ilkivaltaan heikkenee ja luokkien väliset erot ovat erittäin pieniä. Lisäksi asuinalueella koetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkitsevyys katoaa täysin, kun vanhempien kontrolli ja koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on vakioitu.

Malliin 2 on lisätty vakituisen kumppanin olemassaolo ja seurustelukumppanien määrä. Mallin selitysaste kasvaa, mutta on edelleen varsin pieni. Tuloksista havaitaan samankaltainen muutos kuin aiemmissa analyyseissa (taulukot 3–5): seurustelukumppanien määrän ja ilkivallan välinen yhteys säilyy tilastollisesti erittäin merkitsevä kaikkina luokissa. Vakituisen kumppanin olemassaolo puolestaan menettää tilastollisen merkitsevyytensä kokonaan mallissa. Vanhempien kontrollin yhteys säilyy edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä ja tulkinnallisesti yhtä selvänä. Sen sijaan koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkitsevyys heikkenee edelleen. Asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus ole edelleenkaan tilastollisesti lainkaan merkitsevä.

Taulukko 6. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten tekemään ilkivaltaan, kahdenväliset yhteydet ja askeltava malli. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Kahdenväl.	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vanhempien kontrolli					
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimääräinen	-0.179***	-0.172***	-0.143***	-0.140***	-0.138***
Korkea	-0.288***	-0.281***	-0.238***	-0.228***	-0.223***
Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.101**	-0.0766*	-0.0522	-0.0454	-0.0464
Joskus	-0.143***	-0.103**	-0.0758*	-0.0774*	-0.0768*
Usein	-0.175***	-0.112***	-0.0814*	-0.0886**	-0.0878**
Aina	-0.182***	-0.103*	-0.0889*	-0.100*	-0.0982*
Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0195	0.0349	0.0465	0.0493*	0.0498*
Joskus	-0.0506*	0.0188	0.0284	0.0270	0.0313
Usein	-0.0642**	0.0324	0.0350	0.0261	0.0307
Aina	-0.0927**	0.0213	0.00669	-0.00450	0.00124
Vakituinen tyttö/poikaystävä					
Ei	ref.		ref.	ref.	ref.
Kyllä	0.109***		-0.0106	0.00947	0.00813
Seurustelukumppanien lukumäärä					
Nolla	ref.		ref.	ref.	ref.
Yksi	0.115***		0.108***	0.101***	0.100***
Kaksi	0.179***		0.157***	0.146***	0.145***
Kolme	0.292***		0.269***	0.256***	0.255***
Neljä tai yli	0.319***		0.283***	0.251***	0.250***
Sukupuoli					
Nainen	ref.			ref.	ref.
Mies	0.132***			0.110***	0.112***
KONTROLLIMUUTTUJAT					
Koettu taloudellinen tilanne					
Huonompi					ref.
Sama					-0.0520**
Parempi					-0.0512**
Kaupunkimaisuusaste					
Kymmenen suurinta kaupunkia					ref.
Muut kaupunkimaiset kunnat					0.0314*
Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat					0.0437**
<hr/>					
N		5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq		0.037	0.070	0.080	0.083
BIC		7779.3	7554.7	7485.2	7499.1
<hr/>					
* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001					

Sukupuolen lisääminen malliin parantaa pseudo-selitystasetta hieman (malli 3). Sukupuolella itsellään on edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys nuorten ilkivaltaan: nuoret miehet

ovat syyllistyneet ilkivaltaan keskimäärin 11 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin. Sukupuolen lisääminen ei muuta vanhempien kontrollin ja seurustelukumppanien lukumäärän tilastollisesti erittäin merkitsevää yhteyttä nuorten ilkivaltaan. Vakituisen kumppanin olemassaolon ja ilkivallan yhteys ei myöskään mallissa 3 ole tilastollisesti merkitsevä. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen yhteys ilkivaltaan sen sijaan hieman kasvaa ja luokkien väliset erot tulevat systemaattisimmiksi: koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden kasvaessa todennäköisyys ilkivaltaan pienenee hienokseltaan. Mallissa 3 asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden luokka ”harvoin” nousee tilastollisesti jonkin verran merkitseväksi, mutta muuten muuttujan yhteys ilkivaltaan ei ole tilastollisesti merkitsevä.

Vanhempien kontrollin, seurustelukumppanien lukumäärän sekä sukupuolen tilastolliset merkitsevyydet ilkivaltaan säilyvät vahvoina ja tilastollisesti erittäin merkitsevinä myös kontrollimuuttujien lisäämisen jälkeen (malli 4). Myös koulussa sekä asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden maltilliset yhteydet ilkivaltaan säilyvät samankaltaisina. Kontrollimuuttujien mukaan ottaminen ei siis näytä juuri vaikuttavan tuloksiin. Tämä näkyy myös mallin pseudo-selityksessä tarkasteltaessa, joka nousee vain hienoisesti kontrollimuuttujien lisäämisen myötä

Kontrollimuuttujista koettu taloudellinen tilanne on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorten ilkivaltaan, joskin luokkien väliset erot ovat erittäin pieniä. Myös kaupunkimaisuusaste on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorten ilkivaltaan, kun mallin muut muuttujat on vakioitu: ilkivallan tekemisen todennäköisyys kasvaa hieman siirryttäessä kaupunkimaisista kunnista taajama- ja maaseutumaisiin kuntiin.

6.5 Alkoholi

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan päihteiden käytön yhteyttä epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin. Tässä luvussa keskityn nuorten raportoimaan alkoholin humalajuomiseen. Analyysit raportoidaan samalla tavoin kuin edellisissä alaluvuissa. Kahdenvälisen tarkastelujen perusteella lähes jokaisen selittävän muuttujan ja humalajuomisen välillä on jonkinlainen tilastollisesti merkitsevä yhteys, ja yhteys on useimpien selittävien muuttujien kohdalla tilastollisesti erittäin merkitsevä. Kiinnostava tulos on se, että sukupuoli ei ole kahdenvälisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorten humalajuomiseen.

Vanhempien lapsiinsa kohdistama sosiaalinen kontrolli on kahdenvälisessä tarkastelussa tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten humalajuomiseen. Tulos on myös tulkinnallisesti erittäin selvä: mitä suurempi kontrolli, sitä pienempi on todennäköisyys nuoren humalajuomiselle. Nuoret, joilla vanhempien kontrolli on korkeaa, ovat juoneet itsensä humalaan keskimäärin jopa 35,7 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden vanhempien kontrolli on matalaa.

Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten humalajuomiseen. Luokkien väliset erot ovat kuitenkin melko maltillisia. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että vahvempi koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus on yhteydessä nuorten pienempään todennäköisyyteen juoda itsensä humalaan. Myös asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus on tilastollisesti yhteydessä nuorten humalajuomiseen: yhteenkuuluvuuden kasvaessa todennäköisyys humalajuomiseen hienokseltaan pienenee.

Samoin kuin edellä rikollisuuden kasautumisen (luku 6.1) ja eri rikostyyppien kohdalla (luvut 6.2, 6.3 ja 6.4), vakituisen seurustelukumppanin olemassaolo ja seurustelukumppanien lukumäärä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten humalajuomiseen. Nuoret, joilla on vakituinen kumppani, ovat juoneet itsensä humalaan keskimäärin 28,2 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakikumppania. Lisäksi seurustelukumppanien lukumäärän kasvaessa todennäköisyys humalajuomiseen kasvaa selvästi. Nuoret, joilla on ollut yksi seurustelukumppani, ovat juoneet itsensä humalaan keskimäärin 24,6 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin, joilla ei ole ollut yhtään kumppania. Kaksi seurustelukumppania omanneet ovat juoneet itsensä humalaan keskimäärin 37,9 prosenttiyksikköä, kolme kumppania omanneet keskimäärin 45,9 prosenttiyksikköä ja vähintään neljä kumppania omanneet keskimäärin jopa 47,6 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin, joilla ei ole ollut yhtään kumppania.

Mallissa 1 on mukana vanhempien kontrolli sekä koulussa ja asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus. Vanhempien kontrollin yhteys nuorten humalajuomiseen säilyy edelleen yhtä voimakkaana ja selkeänä. Sen sijaan koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen yhteys humalajuomiseen vähenee ja asuinalueella koetun yhteenkuuluvuuden tilastollisesti merkitsevä yhteys katoaa kokonaan. Lisättäessä malliin seurustelukumppanin olemassaolo sekä kumppanien lukumäärä, myös koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteys humalajuomiseen katoaa (malli 2).

Taulukko 7. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten humalajuomiseen, kahdenväliset yhteydet ja askeltava malli. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Kahdenväl.	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vanhempien kontrolli					
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimääräinen	-0.208***	-0.201***	-0.152***	-0.153***	-0.152***
Korkea	-0.357***	-0.351***	-0.278***	-0.281***	-0.279***
Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0563	-0.0120	0.0168	0.0145	0.0140
Joskus	-0.114***	-0.0530	-0.0150	-0.0146	-0.0147
Usein	-0.175***	-0.0894**	-0.0489	-0.0465	-0.0469
Aina	-0.162***	-0.0618	-0.0459	-0.0416	-0.0402
Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0675**	-0.0143	0.00586	0.00507	0.00416
Joskus	-0.0834***	-0.0111	0.0110	0.0117	0.0125
Usein	-0.0852***	0.0250	0.0333	0.0368	0.0368
Aina	-0.113***	0.0241	0.00605	0.0102	0.0103
Vakituisen tyttö/poikaystävä					
Ei	ref.		ref.	ref.	ref.
Kyllä	0.282***		0.0848***	0.0772***	0.0756***
Seurustelukumppanien lukumäärä					
Nolla	ref.		ref.	ref.	ref.
Yksi	0.246***		0.215***	0.217***	0.216***
Kaksi	0.379***		0.316***	0.320***	0.318***
Kolme	0.459***		0.392***	0.397***	0.396***
Neljä tai yli	0.476***		0.405***	0.417***	0.416***
Sukupuoli					
Nainen	ref.			ref.	ref.
Mies	-0.00478			-0.0394***	-0.0394***
KONTROLLIMUUTTUJAT					
Koettu taloudellinen tilanne					
Huonompi					ref.
Sama					-0.0132
Parempi					-0.00905
Kaupunkimaisuusaste					
Kymmenen suurinta kaupunkia					ref.
Muut kaupunkimaiset kunnat					0.0158
Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat					0.0312*
N		5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq		0.056	0.163	0.165	0.165
BIC		7635.4	6823.1	6820.3	6849.6

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Seurustelusuhteiden huomioonottaminen pienentää myös vanhempien kontrollin eri luokkien välisiä eroja, vaikka yhteys toki säilyykin tilastollisesti erittäin merkitsevänä mallissa 2. Kummankaan seurusteluun liittyvän muuttujan kohdalla ei puolestaan tapahdu mallissa 2 merkittäviä muutoksia tilastollisen merkitsevyyden suhteen verrattuna kahdenväliseen tarkasteluun. Sekä seurustelukumppanien määrän että vakituisen kumppanin olemassaolon välinen yhteys nuorten humalajuomiseen säilyy tilastollisesti erittäin merkitsevänä. Selittävien muuttujien asteittainen lisääminen malliin parantaa selvästi mallin pseudo-selitysasetta.

On mielenkiintoista, että rikollisuuden kasautuneisuudesta (luku 6.1) ja aiemmin käsitellyistä rikostyypeistä (luvut 6.2, 6.3 ja 6.4) poiketen vakituisen kumppanin olemassaololla on tilastollisesti merkitsevä yhteys, vaikka seurustelukumppanien määrä on otettu huomioon. Tämä saattaa johtua esimerkiksi alkoholin humalajuomisen erilaisesta sosiaalisesta hyväksyttävyydestä ja sen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Alkoholin nauttiminen on rikos vain alle 18-vuotiaana, ja sen käyttäminen voi olla nuorten keskuudessa sosiaalisesti hyväksyttävämpää verrattuna muihin rikoksiin. Näin ollen seurustelu (tällä hetkellä) voi lisätä sosiaalisen hyväksynnän tarpeita sekä ryhmän ulkopuolelle jäämisen pelkoa (esim. Honkatukia ym. 2006), kun hyväksyntää haetaan myös kumppanilta ja mahdollisesti hänen vertaispiireistään. Seurustelukumppanien määrä saattaa osaltaan ilmentää taas enemmän yleistä kokeilunhalua nuoruudessa (ks. Elonheimo 2010), mikä näkyykin vahvana yhteytenä muita rikostyyppisiä tarkasteltaessa. Päihteiden käytön ja seurustelun muusta rikollisuudesta eroavaa yhteyttä tukee myös Kimin (2013) tutkimus (ks. luku 4.3).

Sukupuolen yhteys ei ollut kahdenvälisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitsevä. Sukupuolen lisääminen malliin 3 ei juurikaan nosta mallin pseudo-selitysasetta, mutta sukupuolen yhteys alkoholin humalajuomiseen muuttuu tilastollisesti erittäin merkitseväksi, kun samassa mallissa olevat muut selittävät tekijät on huomioitu. Sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin yhä melko pienet: nuoret miehet ovat juoneet itsensä humalaan keskimäärin 3,9 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin. Sukupuolen lisäämisen jälkeenkin vanhempien kontrollilla, vakituisen kumppanin olemassaololla ja seurustelukumppanien lukumäärällä on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys nuorten humalajuomiseen.

Vaikka erot sukupuolten välillä ovatkin suhteellisen pienet, on mielenkiintoista pohtia, miksi muut mallissa 3 olevat muuttujat saavat sukupuolen yhteyden nuorten humalajuomiseen nou-

semaan tilastollisesti merkitseväksi. Taustalla voi vaikuttaa vanhempien kontrolli, sillä muuttajan keskimääräiset marginaaliefektit kasvavat hienoisesti mallista 2 malliin 3 siirryttäessä. Aiemman tutkimuksenkin mukaan vanhemmat saattavat kontrolloida naissukupuolisia lapsiaan ja näiden sosiaalisia verkostoja enemmän, kuin mitä he kontrolloivat miessukupuolisia lapsia ja heidän suhteitaan (ks. Haynie ym. 2014). Toinen vaikuttava tekijä voi olla seurustelukumppanien määrän yhteyksien sukupuolittuneisuus, sillä myös kyseisen muuttajan marginaaliefektit kasvavat hieman mallista 2 malliin 3 tultaessa. On todettu, että epävirallista kontrollia tuottavien verkostojen ja elämäntapahtumien yhteydet näyttäytyvät vahvempina naisten kuin miesten kohdalla, mikä on osaltaan yhteydessä ilmiön sukupuolittuneisuuteen (ks. Wong ym. 2010), ja voi kytkeytyä niin nuoren perheessä kuin seurustelusuhteissa tapahtuviin muutoksiin.

Kontrollimuuttajien lisääminen malliin (malli 4) ei lisää mallin pseudo-selitystasetta. Kontrollimuuttajista koettu taloudellinen tilanne ei ole tilastollisesti merkitsevällä tavalla yhteydessä nuorten humalajuomiseen. Kaupunkimaisuusasteen kohdalla taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa asuvat nuoret ovat juoneet itsensä humalaan keskimäärin 3,1 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin, jotka asuvat kymmenessä suurimmassa kaupungissa. Lopullisessa mallissa vanhempien kontrollin, vakituisen seurustelukumppanin, seurustelukumppanien lukumäärän sekä sukupuolen yhteydet nuorten humalajuomiseen säilyvät edelleen yhtä vahvoina ja näin ollen tilastollisesti erittäin merkitsevinä. Vakituisen seurustelukumppanin olemassaolo sekä seurustelukumppanien lukumäärän kasvu lisäävät todennäköisyyttä nuorten humalajuomiseen. Vastaavasti vanhempien kontrollilla on selvä yhteys nuorten humalajuomisen epätodennäköisyyteen. Lisäksi nuorten miesten humalajuominen on hieman epätodennäköisempää kuin nuorten naisten.

6.6 Huumeet

Lopuksi tarkastelen epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyttä nuorten huumeiden käyttöön tai kokeiluihin (Taulukko 8). Kahdenvälisen tarkastelujen perusteella jokaisen selittävän muuttajan ja nuorten huumeiden käytön tai kokeilun välillä on jonkinlainen tilastollisesti merkitsevä yhteys.

Vanhempien nuoriin kohdistama kontrolli on kahdenvälisessä tarkastelussa tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä nuorten huumeekokeiluihin tai käyttöön. Luokkien väliset erot ovat kuitenkin huomattavasti pienemmät kuin aiempien alalukujen analyyseissa. Nuoret, joiden

vanhemmat kohdistavat lapsiinsa keskimääräistä sosiaalista kontrollia, ovat käyttäneet tai kokeilleet huumeita keskimäärin 9,2 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden vanhemmat kohdistavat lapsiinsa matalaa kontrollia. Jos vanhemmat kohdistavat nuoreen korkeaa kontrollia, todennäköisyys huumeikokeiluihin tai käyttöön pienenee entisestään: kyseiset nuoret ovat kokeilleet tai käyttäneet huumeita keskimäärin 12,9 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin verrattuna nuoriin, joiden vanhempien heihin kohdistama kontrolli on matalaa. Vanhempien kontrollin yhteys on siten myös huumeiden käytön ja niihin liittyvien kokeilujen osalta selvä, mutta ei yhtä voimakas kuin esimerkiksi edellä alkoholin humalajuomisen kohdalla.

Koulussa ja asuinalueella tunnettu yhteenkuuluvuus ovat myös tilastollisesti yhteydessä nuorten huumeikokeiluihin tai käyttöön. Molempien muuttujien kohdalla luokkien väliset erot ovat kuitenkin varsin maltillisia. Tulosten valossa nuoret, joiden mukaan koulussa tai asuinalueella tunnetaan yhteenkuuluvuutta, ovat keskimäärin harvemmin kokeilleet tai käyttäneet huumeita verrattuna nuoriin, joiden mielestä koulussa tai asuinalueella ei koskaan tunneta yhteenkuuluvuutta. Lisäksi nuoret, joilla on vakituinen kumppani, ovat kokeilleet tai käyttäneet huumeita keskimäärin 7 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin, joilla ei ole vakikumppania. Seurustelukumppanien määrällä on myös samansuuntainen yhteys huumeiden käyttöön ja kokeiluihin kuin muissakin rikostyyeissä: seurustelukumppanien lukumäärän kasvaessa huumeidenkäytön ja kokeilujen todennäköisyys kasvaa. Lisäksi nuoret miehet ovat kokeilleet tai käyttäneet huumeita keskimäärin 2,3 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna nuoriin naisiin.

Mallissa 1 on tarkasteltu vanhempien kontrollin sekä koulussa ja asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden yhteyttä huumeiden käyttöön ja kokeiluihin. Vanhempien kontrollin yhteys nuorten huumeiden käyttöön tai kokeiluihin säilyy samansuuntaisena ja tilastollisesti erittäin merkitsevä. Luokkien väliset erot kuitenkin pienentyvät: matalaa kontrollia vanhemmiltaan kokevat nuoret ovat mallissa 1 keskimääräisesti 8,8 prosenttiyksikköä todennäköisemmin kokeilleet tai käyttäneet huumeita verrattuna keskimääräistä kontrollia vanhempien taholta kokeviin nuoriin, ja 12,2 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattuna korkeaa kontrollia vanhemmilta kokeviin nuoriin. Yhteenkuuluvuuden merkitys puolestaan vähenee mallissa 1. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkitsevyys vähenee huomattavasti verrattuna kahdenvälisiin tarkasteluihin. Koulussa tunnetulla yhteenkuuluvuudella näyttäisi kuitenkin

edelleen olevan huumeiden käytön todennäköisyyttä vähentävä yhteys. Asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden kohdalla tilastollisesti merkitsevä yhteys katoaa puolestaan täysin.

Taulukko 8. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten huumeiden käyttöön tai kokeiluihin, kahdenväliset yhteydet ja askeltava malli. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Kahdenväl.	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vanhempien kontrolli					
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimääräinen	-0.0916***	-0.0827***	-0.0600***	-0.0597***	-0.0593***
Korkea	-0.129***	-0.122***	-0.0964***	-0.0958***	-0.0960***
Koulussani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0545*	-0.0167	0.00112	0.00222	0.00393
Joskus	-0.0957***	-0.0471*	-0.0283	-0.0283	-0.0254
Usein	-0.0999***	-0.0429*	-0.0216	-0.0219	-0.0187
Aina	-0.0958***	-0.0377	-0.0267	-0.0278	-0.0257
Asuinalueellani tunnetaan yhteenkuuluvuutta					
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0589***	-0.0233	-0.0160	-0.0156	-0.0120
Joskus	-0.0638***	-0.0204	-0.0155	-0.0158	-0.0123
Usein	-0.0728***	-0.0188	-0.0170	-0.0180	-0.0135
Aina	-0.0606**	0.00353	-0.00643	-0.00761	-0.00456
Vakituinen tyttö/poikaystävä					
Ei	ref.		ref.	ref.	ref.
Kyllä	0.0701***		0.00881	0.0111	0.0133
Seurustelukumppanien lukumäärä					
Nolla	ref.		ref.	ref.	ref.
Yksi	0.0339***		0.0306***	0.0303***	0.0305***
Kaksi	0.0936***		0.0793***	0.0787***	0.0788***
Kolme	0.125***		0.105***	0.105***	0.102***
Neljä tai yli	0.181***		0.146***	0.141***	0.138***
Sukupuoli					
Nainen	ref.			ref.	ref.
Mies	0.0227**			0.0110	0.0137
KONTROLLIMUUTTUJAT					
Koettu taloudellinen tilanne					
Huonompi					ref.
Sama					-0.0294**
Parempi					-0.0192
Kaupunkimaisuusaste					
Kymmenen suurinta kaupunkia					ref.
Muut kaupunkimaiset kunnat					-0.0238**
Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat					-0.0348***
N		5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq		0.061	0.125	0.126	0.134
BIC		3241.8	3068.2	3074.4	3081.6

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Malliin 2 on lisätty vakituisen kumppanin olemassaolo ja seurustelukumppanien määrä. Mallin pseudo-selitysaste kaksinkertaistuu, ollen kuitenkin edelleen varsin pieni. Vanhempien kontrollin yhteys nuorten huumekeiluihin tai -käyttöön säilyy myös mallissa 2 tilastollisesti erittäin merkitsevä, mutta luokkien väliset erot pienevät edelleen. Lisäksi koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden tilastollinen merkitsevyys katoaa. Samoin vakituisen seurustelukumppanin olemassaolon tilastollinen merkitsevyys katoaa mallissa 2, mikä voi osittain johtua seurustelukumppanien määrää mittaavan muuttujan vakioimisesta. Huumausaineet on Suomessa kriminalisoitu kaikissa ikäryhmissä, eivätkä ne siksi ole samalla tavalla osa suomalaista kulttuuria, mikä saattaa selittää vakituisen kumppanin kohdalla ilmeneviä merkitsevyyseroja huumeiden ja alkoholin humalajuomisen välillä (vrt. luku 6.5). Vakituisen kumppanin merkitsevyys myötäilee rikollisuuden kasautuneisuuden (luku 6.1) ja muiden rikostyyppien (luvut 6.2, 6.3 ja 6.4) yhteyksiä. Kumppanien määrään yhteys nuorten huumekeiluihin ja -käyttöön säilyy tilastollisesti erittäin merkitsevä ja tulos on tulkinallisesti selkeä: huumekeilujen ja -käytön todennäköisyys kasvaa seurustelukumppanien lukumäärän kasvaessa.

Sukupuolen lisääminen malliin (malli 3) ei muuta tuloksia. Sukupuoli ei myöskään ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorten huumeiden käyttöön tai kokeiluihin, kun muut selittävät tekijät ovat samassa mallissa. Sukupuolella ei siten näytä olevan merkitystä sen suhteen, onko nuori kokeillut tai käyttänyt huumeita – myös kahdenvälisessä tarkastelussa sukupuolierot olivat varsin pienet, vaikkakin tilastollisesti merkitsevät.

Mallissa 4 huomataan, että kontrollimuuttujien lisääminen kasvattaa mallin pseudo-selitystasetta jonkin verran. Erityisesti kaupunkimaisuusasteella on tulkinnallisesti selvä, joskin maltillinen, yhteys nuorten huumekeiluihin ja -käyttöön siten, että kokeilut ja käyttö ovat todennäköisempää suurimmissa kaupungeissa. Kontrollimuuttujien vakiointi ei kuitenkaan vaikuta itse päätulokseen: vanhempien kontrollin ja seurustelukumppanien lukumäärän yhteydet nuorten huumeiden käyttöön ja kokeiluihin säilyvät yhtä vahvoina ja tilastollisesti erittäin merkitsevinä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää sosiaalisten suhteiden synnyttämän sosiaalisen pääoman tuottaman epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyttä 15–16-vuotiaiden nuorisorikollisuuteen ja sen eri tyyppisiin Suomessa. Tutkin, onko sosiaalisen kontrollin yhteys nuorisorikollisuuteen erilainen rikostyyppittäin. Lisäksi tarkoitus oli tarkastella, onko epävirallisen kontrollin eri lähteillä erilainen yhteys rikostyyppisiin, ja mikä on sukupuolen rooli. Tarkastelin yhteyksiä lineaarisen ja logistisen regression avulla. Taulukkoon 9 olen koonnut lopullisissa tilastollisissa malleissa olevat yhteydet. Rikollisuuden kasautumisen kohdalla raportoin regressiokertoimet. Rikostyyppien tapauksessa eli logistisista regressioista raportoin keskimääräiset marginaaliefektit eli AME:t prosenteiksi muutettuna merkittävyyksien tulkinnan helpottamiseksi. Sekä rikollisuuden kasautuneisuuden että rikostyyppien kohdalla raportoin kokoavasti myös tilastolliset merkitsevyydet asteriskien muodossa.

Yhteenveto

Pääasiallisesti tutkimustulokset tukevat kontrolliteoreettista näkökulmaa, jossa rikollisuutta selitetään ihmisen antisosiaalisen perusluonteen kautta, jota ulkoa tuleva (epävirallinen) kontrolli hillitsee (Hirschi 1969; Junger-Tas 1992; Laitinen & Aromaa 2005; Kivivuori ym. 2018) vaikuttaen esimerkiksi nuoren omaksumiin arvoihin (Laine 2014). Yhteys on selkein ja järjestelmällisin vanhempien kontrollin sekä kumppanien lukumäärän kohdalla. Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden synnyttämällä kontrollilla on jonkin verran merkitystä useimpien rikostyyppien ja rikollisuuden kasautuneisuuden kohdalla, mutta humalajuomisen ja huumeiden käytön tapauksessa yhteyttä ei juuri ole. Asuinalueella tunnetun yhteenkuuluvuuden tuottama kontrolli ei ole kovin merkittävässä roolissa useimpien rikostyyppien tai rikollisuuden kasautumisen kohdalla: tilastollisestikin ainoa merkitsevä yhteys löytyy väkivaltarikollisuudesta.

Vakituisella kumppanilla on yhteys rikollisuuden kasautuneisuuden, väkivallan ja alkoholin humalajuomisen kohdalla, kun taas varkauksiin, ilkivaltaan ja huumeiden käyttöön yhteyttä ei juuri ole. Seurustelukumppanien lukumäärää mittaava muuttuja voi vaikuttaa vakituisen kumppanin olemassaoloa kuvaavan muuttujan yhteyksiin: kumppanien lukumäärä voi olla merkittävämpää kuin se, onko juuri nyt suhteessa.

Taulukko 9. Kokoava taulukko: selittävien muuttujien yhteydet sekä rikollisuuden kasautuneisuuteen että rikollisuuden eri muotoihin, kun muut muuttujat on vakioitu ("full model", mallit 4).

	Rikosten kasautuminen, Regressio-kertoimet	Väkivalta, AME:t (%)	Varkaudet, AME:t (%)	Ilkivalta, AME:t (%)	Alkoholi, AME:t (%)	Huumeet, AME:t (%)
Vanhemmat						
Matala	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Keskimäär.	-0.528***	-7,9***	-14,1***	-13,8***	-15,2***	-5,9***
Korkea	-0.853***	-9,2***	-25,4***	-22,3***	-27,9***	-9,6***
Yhteenkuuluvuus, koulu						
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.144	-2,3	-4,6	-4,6	1,4	0,4
Joskus	-0.258**	-5,3*	-6,0	-7,7*	-1,5	-2,5
Usein	-0.352***	-8,7**	-7,2*	-8,8**	-4,7	-1,9
Aina	-0.372***	-6,4	-11,0**	-9,8*	-4,0	-2,6
Yhteenkuuluvuus, asuinalue						
Ei koskaan	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Harvoin	-0.0179	-4,9*	0,4	5,0*	0,4	-1,2
Joskus	-0.0107	-5,1*	-4,2	3,1	1,3	-1,2
Usein	-0.0644	-4,3*	-2,5	3,1	3,7	-1,4
Aina	-0.0715	-3,3	-3,7	0,1	1,0	-0,5
Vakituisen tyttö-/poikaystävä						
Ei	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Kyllä	0.0941*	2,9*	1,0	0,8	7,6***	1,3
Kumppanien määrä						
Nolla	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Yksi	0.494***	6,7***	12,8***	10,0***	21,6***	3,5***
Kaksi	0.753***	13,3***	15,7***	14,5***	31,8***	7,9***
Kolme	1.025***	18,5***	22,3***	25,5***	39,6***	10,2***
Neljä tai yli	1.161***	25,6***	25,1***	25,0***	41,6***	13,8***
Sukupuoli						
Nainen	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Mies	0.350***	25,3***	2,8*	11,2***	-3,9***	1,4

Tulokset osoittavat, että sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten tekemään rikollisuuteen on pääpiirteittäin samankaltainen riippumatta siitä, onko kyseessä väkivaltarikos, varkausrikos, ilki-

valta, alkoholin humalajuominen vai huumeiden käyttö. Kaikkien rikostyyppien ja rikollisuuden kasautuneisuuden kohdalla vanhempien korkeampi kontrolli vähentää todennäköisyyttä rikollisuuteen, kun taas yhden tai useampien seurustelukumppanien omaaminen kasvattaa todennäköisyyttä syyllistyä rikoksiin. Koulussa tunnettu yhteenkuuluvuus pienentää todennäköisyyttä rikoksiin useimpien rikostyyppien ja rikollisuuden kasautumisen kohdalla. Sama pätee asuinalueella tunnettuun yhteenkuuluvuuteen, vaikka yhteydet eivät useimmiten olekaan kovin merkittäviä, saati tilastollisesti merkitseviä. Vakituisen kumppanin yhteys on samankaltainen kuin seurustelukumppanien lukumäärää mittaavan muuttujan kohdalla, vaikka yhteydet ovatkin heikompia: vakituinen kumppani lisää hienoisesti todennäköisyyttä rikosten tekemiseen. Joitakin pienehköjä eroja yhteyksissä kuitenkin esiintyy. Esimerkiksi yhteenkuuluvuudella näyttäisi olevan suurin merkitys väkivaltarikollisuuden kohdalla, kun taas humalajuomisen tai huumeiden käytön yhteys yhteenkuuluvuuden tunteisiin on oikeastaan olematon.

Tulkinta ja johtopäätökset

Tulokset tukevat useita aiempia teorioita ja tutkimuksia, joissa perheen on todettu olevan merkittävä sosiaalisen kontrollin ja pääoman tuottaja nuorten elämässä (esim. Coleman 1988; Morrow 1999; Ellonen ym. 2008; Danska-Honkala & Poteri 2011; Haynie ym. 2014; Van Aerscht & Salminen 2018), ja vanhempien kontrollin puute sekä esimerkiksi rikkinäinen perherakenne, huono vanhemmuus ja muut perheeseen kytkeytyvät stressitekijät on yhdistetty nuorten myöhempään rikoskäyttäytymiseen (esim. Elonheimo 2010; Haapasalo 2006; Low ym. 2012; Harris-McKoy & Cui 2013). Tulokset tukevat myös nuorten omia kokemuksia, joiden mukaan vanhemmat ovat tärkeässä roolissa sosiaalisen kontrollin tuottamisessa (Ellonen 2008).

Tulosten perusteella näyttää, että yhteenkuuluvuuden tunteiden rooli ja merkitys vaihtelee jonkin verran rikostyypeittäin, eikä yhteys ole yhtä selkeä kuin vanhempien kontrollin tai seurustelukumppanien määrän kohdalla. Tilastollisesti vahvin yhteys on koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden ja rikollisuuden kasautuneisuuden välillä: koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden kasvaessa rikoskäyttäytymisen kasautuneisuus vähenee. Yhteenkuuluvuuden jossain määrin heikompana näyttäytyvä kytkös rikollisuuteen – erityisesti alkoholin humalajuomiseen ja huumeisiin – saattaa selittyä muun muassa Kääriäisen (1994) teoriolla, jonka mukaan nuoret toisaalta osallistuvat usein rikolliseen toimintaan yhdessä muiden kanssa sen sijaan, että tekisivät rikoksia yksin. Tiiviit suljetut verkostot (esim. ystäväpiiri koulussa tai asuinalueella) voivat lisätä rikollista käyttäytymistä erityisesti siinä tapauksessa, jos yksilöltä puuttuvat siteet yhteiskunnan muihin verkostoihin tai rikollinen toiminta nähdään ryhmän sisällä hyväksyttävänä tai

jopa toivottuna (esim. Lederman ym. 2002; Beyerlein & Hipp 2005; Lehti 2006; Demant & Järvinen 2011; Strohschein & Matthew 2015; Van Aerschot & Salminen 2018). Toisaalta tiiviissä ja suljetuissa verkostoissa syntyvä luottamus ja normit saattavat nimenomaan vähentää rikollisuutta (ks. Coleman 1988; Korkiamäki 2013) ja lisätä kontrollia (Friedman 2007).

Yhteenkuuluvuuden tunteiden yhteyden ”laimeutta” suhteessa nuorten rikollisuuteen voi siis selittää se, että yhteenkuuluvuus ja yhteisön normien ja sääntöjen noudattaminen saattaa sekä vähentää että lisätä rikollisuutta: joissakin tilanteissa normit, ulkopuolelle joutumisen pelko ja ryhmässä vallitseva ilmapiiri saattavat jopa ohjata rikoskäyttäytymiseen. Erityisesti yhteys näyttää liittyvän päihteiden käyttöön. (Ojajärvi 2009; Korkiamäki 2013.) Myös Hirschi (1969) korostaa arvomaailman merkitystä ja yksi hänen määrittelemistään sosiaalisen siteen ulottuvuudesta on lain noudattamiseen liittyvät uskomukset, jotka muodostuvat kiinteästi nuoren vertaisryhmien arvojen kautta. Tulokset voivat kertoa osaltaan myös siitä, että nuorten vertaisverkotot eivät enää 15–16-vuotiaana rajoitu vain kouluun tai omalle asuinalueelle, ja vertaisilla on suurempi merkitys verrattuna esimerkiksi kouluun itsessään. Vertaisia koulun ja vanhempien roolin kustannuksella painottava näkökulma on ollut esillä myös aiemmassa tutkimuksessa (esim. Harris 1995; Rubin ym. 2006).

Koulussa tunnetun yhteenkuuluvuuden kytkös rikollisuuteen ja sen eri tyyppeihin on kuitenkin vahvempi verrattuna asuinalueella tunnettuun yhteenkuuluvuuteen, joka menettää tilastollisen merkitsevyytensäkin kaikkien muiden rikostyyppien paitsi väkivaltarikollisuuden kohdalla. Asuinalueen merkityksen vähäisyyttä tukee Ellosen ja muiden (2008) tutkimus, jonka mukaan asuinympäristön tuottama kontrolli koetaan myös itse suhteellisen vähäiseksi.

Tulosten pohjalta näyttää, että seurustelulla – erityisesti kumppanien lukumäärällä – on tärkeä rooli nuorisirikollisuudessa. Syy, miksi seurustelun yhteys ei muiden tutkittujen epävirallista kontrollia ilmentävien muuttujien tavoin vastaa täysin Hirschin (1969) käsityksiä sosiaalisten suhteiden ja kontrollin yhteyksistä vähäisempään rikoskäyttäytymiseen, voi löytyä esimerkiksi Elonheimon (2010) tutkimuksesta: Elonheimo olettaa, että sekä seurustelu että rikollisuus voivat viestiä yleisestä kokeilunhalukkuudesta nuoruudessa, mikä selittäisi seurustelun yhteyttä korkeampaan todennäköisyyteen tehdä rikoksia nuoruudessa. Tätä tukevat tulokset siitä, että mitä useampi seurustelukumppani nuorella on ollut, sitä vahvempana yhteys rikollisen käyttäytymisen kasautumiseen sekä rikostyyppeihin näyttäytyy. Elonheimon tutkimuksen mukaan seurustelu olisi kuitenkin yhteydessä lähinnä satunnaiseen rikosten tekemiseen, mikä ei täysin tue

tämän tutkimuksen tuloksia: tutkittaessa seurustelukumppanien lukumäärän yhteyttä rikollisuuden kasautumiseen, jo yhden kumppanin omaamisella on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys. Lisäksi vakituisen kumppanin olemassaololla on jonkinasteinen yhteys rikollisuuden kasautumiseen, joka näyttäytyy vahvimpana humalajuomisen kohdalla. Myös Kimin (2013) tutkimustulokset tukevat osaltaan tuloksiani siitä, että seurustelu on yhteydessä korkeampaan nuorisorikollisuuteen.

Low ja kumppanit (2012) toteavat suhdeongelmien olevan yhteydessä muun muassa marihuanan käyttöön, alkoholin humalajuomiseen ja käytöshäiriöihin, mikä osaltaan tukee tuloksia useampien seurustelukumppanien omaamisen ja nuorisorikollisuuden vahvoista yhteyksistä rikostyyppistä riippumatta. Kimin (2013) tutkimuksen mukaan rikollisuuden ja seurustelun välinen yhteys hälvenee iän karttuessa, mikä voi viitata Kivivuoren ja kumppanien (2018) esille tuomaan ilmiöön: avioliiton eli pitkäaikaisen, vakavamman parisuhteen olemassaolo näyttäisi vähentävän rikollisuutta. 15–16-vuotiaiden suhteet voivat usein kuitenkin olla melko epävakaita, mikä selittää sitä, että tutkimustulokseni ovat pääsääntöisesti linjassa Elonheimon (2010), Low'n ja kumppanien (2012) sekä Kimin (2013) tutkimustulosten kanssa. Tämä voi myös selittää sitä, miksi tulokset ovat vastakkaisia sekä omani että Hirschin (1969) oletuksen kanssa siitä, että sosiaaliset suhteet pääasiassa vähentävät rikoskäyttäytymistä: Hirschin teorian keskiössä ovat nimenomaan vakaammat suhteet, joissa yksilö on kiinteästi osa erilaisia yhteisöjä, eikä epävakaa parisuhde-elämä edusta tällaisia verkostoja.

Sukupuolella on yhteys sekä rikollisuuden kasautumiseen että kaikkiin muihin rikostyyppeihin paitsi huumeisiin liittyviin käyttörikoksiin. Vahvinta sukupuolittuneisuus on väkivaltarikollisuudessa: miehet ovat syylistyneet väkivaltaan huomattavasti naisia useammin. Kivivuoren (2006) mukaan naiset syylistyvät pahoinpitelyihin, ryöstöihin, vahingontekoihin ja varkausrikoksiin huomattavasti miehiä harvemmin, mikä on linjassa omien tutkimustulosteni kanssa pahoinpitelyjen sekä ilkivallan osalta. Tulokset vahvistavat oletusta siitä, että nuorten miesten keskuudessa väkivalta saattaa olla jopa ryhmään kuulumisen ehto, joka ylläpitää sosiaalista järjestystä (Honkatukia ym. 2006). Nuorten naisten (väkivalta)rikollisuutta voi puolestaan rajoittaa ”perinteinen naisrooli”, johon ei sisälly väkivaltainen käytös (Honkatukia 1998; Lattu 2016).

Tässä tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan miehet eivät kuitenkaan syyllisty varkausrikokseen ”huomattavasti” naisia useammin (vrt. Kivivuori 2006). Myöskään alkoholin suhteen sukupuolittuneisuus ei ole yhtä selkeää: nuoret naiset ovat juoneet itsensä humalaan vain hivenen miehiä todennäköisemmin. Huumeiden käytön kohdalla erot ovat vieläkin mitättömämmät. Tulokset tukevat kuitenkin pääasiassa aiempaa tutkimusta ja oletusta siitä, että antisosiaalinen käytös ja näin ollen myös rikollisuus on suurelta osin sukupuolittunut ilmiö (esim. Jokela 2006; Lehti 2006; Wong ym. 2010; Haynie ym. 2014; Haapakangas 2018). Tulokset rikollisuuden kasautuneisuuden osalta tukevat aiempaa tutkimusta siitä, että naiset eivät myöskään uusi rikoksiaan yhtä usein kuin miehet (Harris-McKoy & Cui 2012; Laine 2014).

Aiempi tutkimus tukee osaltaan myös vanhempien kontrollin ja sukupuolen välistä yhteyttä, kun tarkastellaan epävirallisen kontrollin ja rikollisuuden välisiä yhteyksiä. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että vanhemmat voivat kontrolloida lapsiaan ja näiden sosiaalisia verkostoja eri tavalla tyttö- ja poikalastensa kohdalla. (esim. Haynie ym. 2014.) Kytkökset vanhempien kontrollin ja sukupuolen välillä tulevat esille erityisesti alkoholinkäytön kohdalla (ks. luku 6.5), kun sukupuolen mukaan ottaminen kasvattaa hienoisesti vanhempien kontrollin yhteyttä nuorten alkoholin humalajuomiseen.

Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset tukevat pääosin aiempaa teoriaa sosiaalisen pääoman (esim. Coleman 1988) ja epävirallisen sosiaalisen kontrollin (esim. Hirschi 1969) yhteyksistä antisosiaaliseen käyttäytymiseen ja rikollisuuteen. Sosiaalinen pääoma ohjaa ihmisten käyttäytymistä verkostojen, normien ja toimintasääntöjen sekä yleistyneen luottamuksen kautta (Coleman 1988; Siisiäinen 2003; Tripp ym. 2009). Erityisen vahvassa asemassa ovat tulosten perusteella Colemaninkin (1988) painottamat vahvat siteet, mitä ilmentää vanhempien kontrollin rooli. Seurustelukumppanien lukumäärän merkittävyys todennäköisesti ilmentää nuoruuden kokeilunhalua ja ailahtelevuutta (ks. Elonheimo 2010). Vaikka yhteenkuuluvuudella – joka ilmentää enemmän silloittavaa sosiaalista pääomaa ja joustavampia suhteita (Granovetter 1973; Putnam 2000) – ei näytä olevan aivan yhtä merkittävää roolia, silläkin on tulosten perusteella oma paikkansa sosiaalisen kontrollin tuottajana nuorten elämässä (ks. myös Lin 1999). Tiiviiden suljettujen verkostojen merkittävämpi rooli voi johtua myös tutkittavien iästä, sillä vanhemmat määrittävät syntymästä nuoruuteen hyvin tiiviisti lastensa elämää. Vanhempien kontrolli kytkeytyy myös Hirschin (1969) kolmannen sosiaalisen siteen ulottuvuuteen, joka on ajan käyttäminen laillisiin toimintoihin: esimerkiksi perheen kanssa syöminen sitoo nuorta käyttämään aikaa toimintaan, joka ei ole kytköksissä rikollisuuteen (ks. myös Kivivuori ym. 2018).

Aiemman tutkimuksen mukaan taloudellinen tilanne on kiinteästi yhteydessä rikollisuuteen (Lehti ym. 2014) ja köyhyys on tunnistettu riskitekijäksi esimerkiksi pahoinpitelyjen (Näsi & Koltola 2022) ja omaisuusrikosten (Koltola & Anning 2022) kohdalla. Aiempi tutkimus on etenkin omaisuusrikosten kohdalla linjassa tulosten kanssa, sillä kontrollimuuttujista koettu taloudellinen tilanne on selkeästi yhteydessä rikollisuuden kasautuneisuuteen, varkausrikollisuuteen ja ilkivaltaan niin, että huonommaksi koettu taloudellinen tilanne on yhteydessä suurempaan keskimääräiseen todennäköisyyteen tehdä rikoksia. Väkivaltarikollisuuteen ja huumeiden käyttöön taloudellinen tilanne on yhteydessä osittain. Humalajuomiseen yhteyttä ei juuri ole.

Aiemman tutkimuksen mukaan rikollisuus on Suomessa myös alueellisesti jakautunutta (esim. Näsi & Koltola 2022; Suonpää & Raeste 2022). Kivivuoren ja muiden (2018) mukaan varkauksien, ryöstöjen ja väkivallan taso vaihtelee huomattavasti kaupunkialueiden, maaseutu- maisten kuntien ja taajaan asuttujen kuntien välillä, mikä ei kuitenkaan ole linjassa omien tutkimustulosten kanssa: kaupunkimaisuusasteella ei näytä olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä nuorten rikollisuuden kasautuneisuuteen, väkivaltarikollisuuteen tai varkauksiin, kun malleissa 4 olevat muut muuttujat on vakioitu (vrt. myös Näsi & Koltola 2022). Erot tulosten välillä voivat johtua siitä, että aiemmassa tutkimuksessa esiin tulleet, kaupunkimaisuusasteittain ilmenevät erot rikollisuudessa voivat kertoa enemmän esimerkiksi nuorten aikuisten rikollisuudesta, eivätkä kyseiset erot ole välttämättä havaittavissa vielä 15–16-vuotiaana. Nuorten ilkivallan tekemiseen ja huumeiden käyttöön kaupunkimaisuusasteella on kuitenkin jonkinlainen yhteys. Samoin hienoinen yhteys löytyy humalajuomisen kohdalla. Humalajuominen näyttäisi olevan hivenen yleisempää muualla kuin kymmenessä suurimmassa kaupungissa, kun taas huumeita käytetään tulosten perusteella hieman enemmän suurimmissa kaupungeissa. Kontrollimuuttujat eivät juuri vaikuta selittävien muuttujien ja rikollisuuden välisiin yhteyksiin.

Jatkotutkimustarpeet

Tämä tutkielma onnistuu tarjoamaan kattavan kuvan sosiaalisen pääoman aikaansaaman epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteyksistä nuorten tekemään ”perinteiseen” rikollisuuteen, ensisijaisesti rikollisuutta ehkäisevästä näkökulmasta. Tutkielma avaa yhteyksiä yksilöllisen rikoskäyttäytymisen ja sosiaaliseen ympäristöön – kuten perheeseen, seurusteluun ja yhteenkuuluvuuteen – liittyvien tekijöiden välillä, kuvaten näin ollen rikoskäyttäytymisen uppoutuneisuutta sosiaalisiin rakenteisiin (ks. Granovetter 1992). Rikosten tyypittely sekä rikollisuuden kasautuneisuuden mukaan ottaminen mahdollistavat ilmiön poikkeuksellisen laajan tarkastelun

verrattuna aiempaan tutkimukseen. Tutkielma tarjoaa tärkeää tietoa myös yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta esimerkiksi pohdittaessa niitä keinoja, joiden avulla nuorten tekemää rikollisuutta voitaisiin ennaltaehkäistä ja vähentää.

Keskityn tutkielmassa ”perinteiseen” rikollisuuteen, mutta rikollisuus on ilmiönä huomattavasti monimuotoisempi. Tutkimus ei kata kysymyksiä kiusaamisesta tai sähköisestä kiusaamisesta, humalassa ajamisesta, koulusta luvatta pois olemisesta, tekijänoikeuksien loukkaamisesta internetissä, murtautumisesta johonkin tilaan tai rakennukseen, tai aseiden tai aseiksi tarkoitettujen esineiden mukana kantamisesta. Lisäksi tutkimus ei sisältänyt sosiaalisen pääoman kolmatta komponenttia eli luottamuksen roolia, mutta huomioin luottamuksen tärkeän roolin sosiaalisten suhteiden sisällä (ks. luku 3.1.2). Nämä ovat teemoja, jotka olisi jatkotutkimuksen kannalta olennaista ottaa tarkempaan tarkasteluun.

Jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoista olisi tutkia myös perinteistä rikollisuutta pitkittäistutkimuksen keinoin. Tätä tutkielmaa rajoittaa aineiston koostuminen yhdestä poikkileikkauksesta (2016). Vuoden 2020 aineistoa leimaa esimerkiksi pandemian alku, joten vastaukset voisivat tarjota mielenkiintoisia tuloksia ja avata pandemian merkitystä nuorisoriikollisuudelle sosiaalisen kontrollin näkökulmasta. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla pitkittäistutkimus, jossa nuorisoriikollisuutta tutkittaisiin samoin periaattein ennen pandemiaa, pandemian alkuvaiheessa (2020) ja pandemian jälkeen. Esimerkiksi seurantatutkimus lapsuudesta nuoruuteen (ks. Elonheimo 2010) mahdollistaisi myös syvemmin kausaalisuhteiden tutkimisen. Tässä tutkimuksessa ei tutkittu kausaalisuhteita, sillä tarkastelun kohteena ovat yleisemmin epävirallisen kontrollin ja nuorisoriikollisuuden väliset yhteydet.

LÄHTEET

- Aro, J. (2011) Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa S. Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen.
- Becker, H. S. (1963) *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. Free Press Glencoe.
- Beyerlein, K. & Hipp, J. R. (2005) Social Capital, Too Much of a Good Thing? American Religious Traditions and Community Crime. *Social Forces* 84 (2), 995–1013.
- Bourdieu, P. (1986) The Forms of Capital. Teoksessa J. Richardson (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood.
- Burke, E. L., Zilberg, N. J., Amini, F., Salasnek, S. & Forkin, D. (1978) Some Empirical Evidence for Erickson's Concept of Negative Identity in Delinquent Adolescent Drug Abusers. *Comprehensive Psychiatry* 19 (2), 141–152.
- Coleman J. (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* 94, 95–120.
- Coleman, J. (1990) *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Danska-Honkala, K. & Poteri, M. (2011) Kohdennettu nuorisotyö sosiaalisen vahvistamisen kontekstissa. Teoksessa P. Lundbom & J. Herranen (toim.) *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Demant, J. & Järvinen, M. (2011) Social capital as norms and resources: Focus groups discussing alcohol. *Addiction Research & Theory* 19 (2), 91–101.
- Ellonen, N. (2008) *Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ellonen, N., Rostila, I., Korkiamäki, R., Kääriäinen, J., Kivivuori, J. & Salmi, V. (2008) Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (3), 287–294.
- Elonheimo, H. (2010) *Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu*. Turku: Turun yliopisto.
- Friedman, J. & Rosenbaum, D. P. (1988) Social control theory: The salience of components by age, gender, and type of crime. *Journal of Quantitative Criminology* 4, 363–381.
- Friedman, S. R., Mateu-Gelabert, P., Curtis, R., Maslow, C., Bolyard, M., Sandoval, M. & Flom, P. L. (2007) Social Capital or Networks, Negotiations, and Norms? A Neighborhood Case Study. *American Journal of Preventive Medicine* 32 (6), 160–170.
- Goodhand, J., Hulme, D. & Lewer N. (2000) Social Capital and the Political Economy of Violence: A Case Study of Sri Lanka. *Disasters* 24 (4), 390–406.

- Granovetter, M. (1973) The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78 (6), 1360–1380.
- Granovetter, M. (1992) Economic Institutions as Social Constructions: A Framework for Analysis. *Acta Sociologica* 35 (1), 3–11.
- Haapakangas, K. (2018) Nuorten miesten rikollisuus on laskussa. [online]. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/nuorten-miesten-rikollisuus-on-laskussa/>. Luettu 11.1.2023.
- Haapasalo, J. (2006) Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Harris, J. R. (1995) Where is child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102 (3), 458–489.
- Harris-McKoy, D. & Cui, M. (2013) Parental Control, Adolescent Delinquency, and Young Adult Criminal Behavior. *Journal of Child and Family Studies* 22 (6), 836–843.
- Haynie, D. L., Doogan, N. J. & Soller, B. (2014) Gender, Friendship Networks, and Delinquency: A Dynamic Network Approach. *Criminology* 52 (4), 688–722.
- Hirschi, T. (1969) *Causes of Delinquency*. California: University of California Press.
- Honkatukia, P. (1998) *Sopeutuvat tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Honkatukia, P., Nyqvist, L. & Pösö, T. (2006) Rikokset nuorten ”juttuina” – Narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Hosmer, D.W., Lemeshow, S. & Sturdivant, R.X. (2013) *Applied Logistic Regression*. Third Edition. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Ilmonen, K. (2000) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Johanson, J.-E. & Uusikylä, P. (1998) Sosiaalinen pääoma verkostoissa. *Sociologia* 35 (1), 17–27.
- Jokela, M. (2006) Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Julien, C. (2015) Bourdieu, Social Capital and Online Interaction. *Sociology* 49 (2), 356–373.
- Junger-Tas, J. (1992) An empirical test of social control theory. *J Quant Criminol* 8, 9–28.
- Juutinen, J. (2015) Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti* 4 (2), 159–179.

- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021a) Nuorisirikollisuus. Teoksessa I. Kolttola (toim.) Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 49/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021b) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Katsauksia 47/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kajanoja, J. (1998) Sosiaalinen pääoma. *Yhteiskuntapolitiikka* 63 (1), 36–49.
- Kim, R. H. (2013) Age-Sensitive Effect of Adolescent Dating Experience on Delinquency and Substance Use. *Crime & Delinquency* 59 (5) 670–696.
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. (2018) Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus.
- Kivivuori, J. (2006) Nuorisirikollisuuden kehitys. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) Nuorisirikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, J. & Näsi, M. (2016) Nuorisirikollisuus 2016. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-10-31). Helsingin yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3209>.
- Kolttola, I. & Danielsson, P. (2021) Omaisuusrikokset. Teoksessa I. Kolttola (toim.) Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 49/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kolttola, I. & Anning, L. (2022) Omaisuusrikokset. Teoksessa I. Kolttola (toim.) Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kolttola, I. & Näsi, M. (2022) Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2021: Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 51/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Korkiamäki, R. (2013) Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kujala, P., Kallio, J. & Niemelä, M. (2019) Income Inequality, Poverty, and Fear of Crime in Europe. *Cross-Cultural Research* 53 (2) 163–185.
- Kääriäinen, J. (1994) Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1994. Helsinki: Painatuskeskus.

- Kääriäinen, J., Rostila, I., Ellonen, N., Kivivuori, J. & Korkiamäki, R. (2005) Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (1), 28–41.
- Kääriäinen, J., Lehti, M., Danielsson, P. & Aaltonen, M. (2017) Pahoinpitely- ja ryöstörikkokset. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2016. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 22/2017. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Laine, M. (2014) *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Laitinen, A. & Aromaa, K. (1993) *Näkökulmia rikollisuuteen*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Laitinen, A. & Aromaa, K. (2005) *Rikollisuus ja kriminologia*. Tampere: Vastapaino.
- Laki nuorista rikoksenteijöistä 262/1940. [online]. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1940/19400262>. Luettu 3.1.2023.
- Lattu, E. (2016) *Naisten tekemä väkivalta*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Lederman, D., Loayza, N. & Menéndez, A. M. (2002) Violent Crime: Does Social Capital Matter? *Economic Development and Cultural Change* 50 (3), 509–539.
- Lehti, M., Salmi, V., Aaltonen, M., Danielsson, P., Hinkkanen, V., Niemi, H., Sirén, R. & Suonpää, K. (2014) Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265.
- Lin, N. (1999) Building a network theory of social capital. *Connections* 22 (1), 28–51.
- Low, N. C., Dugas, E., O’Loughlin, E., Rodriguez, D., Contreras, G., Chaiton, M. & O’Loughlin, J. (2012) Common stressful life events and difficulties are associated with mental health symptoms and substance use in young adolescents. *BMC Psychiatry* 12 (116).
- Mackenzie, D. L. & De Li, S. (2016) The Impact of Formal and Informal Social Controls on the Criminal Activities of Probationers. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 39 (3), 243–358.
- Malin, T., Vauhkonen, T. & Latvala, A. (2022) *Seksuaalirikokset*. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Marttunen, M. (2006) Nuorten rangaistusjärjestelmän toiminta 1990-luvun alusta nykypäivään. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Marttunen, M. (2008) Nuorisorikosoikeus: Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Merton, R. K. (1957) *Social Theory and Social Structure*. Illinois: The Free Press.
- Moffitt, T.E. (1993) Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological review* 100 (4), 674–701.
- Mood, C. (2009) Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It. *European Sociological Review* 2010, 26 (1), 67–82.
- Moore, M. D. & Recker, N. L. (2016) Social Capital, Type of Crime, and Social Control. *Crime & Delinquency* 62 (6), 728–747.
- Morrow, V. (1999) *Conceptualizing social capital in relation to the well-being of children and young people: a critical review*. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Nummenmaa, L. (2021) *Tilastotieteen käsikirja*. Helsinki: Tammi.
- Nuorisolaki 1285/2016. [online]. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>. Luettu 3.1.2023.
- Näsi, M. (2016) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Katsauksia 18/2016. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Näsi, M. (2022) Kyberrikollisuus. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Näsi, M. & Kaakinen, M. (2021) Kyberrikollisuus. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 49/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Näsi, M. & Kolttola, I. (2022) Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Oikeusministeriö (2023) Rikoksantorjunta. [online]. <https://oikeusministerio.fi/rikoksantorjunta>. Luettu 7.2.2023.
- Ojajärvi, A. (2009) Varusmies savuaa – tupakoinnin sosiaalinen ja kulttuurinen paikka armeijassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (4), 400–411.
- Portes, A. (1998) Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology* 24, 1–24.

- Portes, A. (2000) The Two Meaning of Social Capital. *Sociological Forum* 15, 1–12.
- Putnam, R. D. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (1995) Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy* 6, 65–78.
- Putnam, R. D. (2000) *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M. & Parker, J. G. (2006) Peer interactions, relationships, and groups. Teoksessa N. Eisenberg, W. Damon & R. Lerner (toim.) *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development*, 571–645. New York: Wiley.
- Seligman, A. (2000) Luottamuksen ongelma. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sellin, T. (1938) *Culture Conflict and Crime*. New York: Social Science Research Council.
- Siisiäinen, M. (2003) Yksi käsite, kaksi lähestymistapaa: Putnamin ja Bourdieun sosiaalinen pääoma. *Sociologia* 40 (3), 204–218.
- Strohschein, L. & Matthew, A. (2015) Adolescent Problem Behavior in Toronto, Canada: Associations with Family, School, and Neighborhood Social Capital. *Sociological Inquiry* 85 (1), 129–147.
- Suonpää, K. & Raeste, A. (2022) Henkirikokset. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 52/2022*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- TENK (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. [online]. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 8.2.2023.
- Terveyskirjasto (2021) Vanhempien ero. [online]. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00032>. Luettu 6.2.2023.
- THL (2022) Huumausaineiden laillisuus ja käytön rangaistavuus. [online]. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/huumausainepolitiikka/huumausaineiden-laillisuus-ja-kayton-rangaistavuus#Huumausaineet>. Luettu 3.2.2023.
- Tilastokeskus (2023) Sosioekonominen asema. [online]. https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/sosioekon_asema.html. Luettu 13.2.2023.

- Tripp, G., Payne, M. & Diodorus, D. (2009) *Social Capital*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. (2020) *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkin-
nan perusteita*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.
- Van Aerschot, L., & Salminen, J. (2018) Hyvä, paha lähiö: nuoret ja asuinalueella syntyvä so-
siaalinen pääoma. *Sociologia*, 55 (3), 248–262.
- Vold, G. (1958) *Theoretical Criminology*. 5th edition. New York: Oxford University Press.
- Wong, T. M. L, Slotboom, A.-M., & Bijleveld, C. C. J H. (2010) Risk factors for delinquency
in adolescent and young adult females: A European review. *European Journal of Cri-
minology* 7 (4), 266–284.
- Yle (2022a) Poliisi on havainnut uusia katujengejä Helsingin seudulla. [online].
<https://yle.fi/a/74-20006350>. Luettu 5.1.2023.
- Yle (2022b) Oppositio yrittää jälleen kaataa hallituksen, vaatii nyt vastauksia katujengien ja
ryöstöjen kuriin saamiseen. [online]. <https://yle.fi/a/74-20007738>. Luettu 5.1.2023.
- Yle (2022c) Poliisin havainto Lahdessa: nuoret rikoksentekijät ovat aiempaa piittaamatto-
mampia – mallia true crime -sarjoista. [online]. <https://yle.fi/a/3-12599333>. Luettu
5.1.2023.

LIITTEET

Liitetaulukko 1. Rikollisuuden kasautuminen, luokittelematon muuttuja

Rikollisen käyttäytymisen kasautuminen, luokittelemattoman muuttujan jakautuminen.

Tehtyjen rikosten määrä	N	%
0	1867	30.80
1	1185	19.55
2	796	13.13
3	625	10.31
4	488	8.05
5	358	5.91
6	245	4.04
7	173	2.85
8	150	2.47
9	72	1.19
10	54	0.89
11	27	0.45
12	13	0.21
13	8	0.13
yht.	6061	100

Liitetaulukko 2. Rikollisuuden kasautuminen

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorisorikollisuuden kasautumiseen, selittävien muuttujien kahdenväliset yhteydet. Lineaarinen regressio.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Vanhempien kontrolli						
Matala	ref.					
Keskimääräinen	-0.716***					
Korkea	-1.141***					
Yhteenkuul. koulussa						
Ei koskaan		ref.				
Harvoin		-0.452***				
Joskus		-0.638***				
Usein		-0.808***				
Aina		-0.769***				
Yhteenkuul. asuinalueella						
Ei koskaan			ref.			
Harvoin			-0.301***			
Joskus			-0.448***			
Usein			-0.461***			
Aina			-0.455***			
Vakituinen tyttö/poikaystävä						
Ei				ref.		
Kyllä				0.578***		
Seurustelukumppanien lukumäärä						
Nolla					ref.	
Yksi					0.574***	
Kaksi					0.909***	
Kolme					1.199***	
Neljä tai yli					1.448***	
Sukupuoli						
Nainen						ref.
Mies						0.444***
_cons	3.213***	3.203***	2.944***	2.454***	2.057***	2.345***
N	5964	5964	5964	5964	5964	5964
r2	0.0936	0.0188	0.00991	0.0272	0.150	0.0264
rmse	1.299	1.351	1.358	1.345	1.258	1.346
bic	20065.7	20556.4	20610.0	20478.9	19697.4	20483.5

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Liitetaulukko 3. Väkivaltarikollisuus

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten väkivaltarikollisuuteen, kahdenväliset yhteydet. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Vanhempien kontrolli						
Matala	ref.					
Keskimääräinen	-0.132***					
Korkea	-0.167***					
Yhteenkuuluva. koulussa						
Ei koskaan		ref.				
Harvoin		-0.133***				
Joskus		-0.158***				
Usein		-0.192***				
Aina		-0.124**				
Yhteenkuul. asuinalueella						
Ei koskaan			ref.			
Harvoin			-0.119***			
Joskus			-0.120***			
Usein			-0.105***			
Aina			-0.0682*			
Vakituinen tyttö/poikaystävä						
Ei				ref.		
Kyllä				0.0936***		
Seurustelukumppanien lukumäärä						
Nolla					ref.	
Yksi					0.0793***	
Kaksi					0.164***	
Kolme					0.225***	
Neljä tai yli					0.378***	
Sukupuoli						
Nainen						ref.
Mies						0.270***
N	5964	5964	5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq	0.019	0.008	0.005	0.006	0.068	0.088
BIC	6644.7	6737.3	6751.4	6722.1	6331.4	6168.4
* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001						

Liitetaulukko 4. Varkausrikollisuus

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten varkausrikollisuuteen, kahdenväliset yhteydet. Logistinen regressio.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Vanhempien kontrolli						
Matala	ref.					
Keskimääräinen	-0.182***					
Korkea	-0.315***					
Yhteenkuul. koulussa						
Ei koskaan		ref.				
Harvoin		-0.111***				
Joskus		-0.153***				
Usein		-0.193***				
Aina		-0.227***				
Yhteenkuul. asuinalueella						
Ei koskaan			ref.			
Harvoin			-0.0594*			
Joskus			-0.124***			
Usein			-0.129***			
Aina			-0.153***			
Vakituinen tyttö/poikaystävä						
Ei				ref.		
Kyllä				0.125***		
Seurustelukumppanien lukumäärä						
Nolla					ref.	
Yksi					0.145***	
Kaksi					0.193***	
Kolme					0.263***	
Neljä tai yli					0.305***	
Sukupuoli						
Nainen						ref.
Mies						0.0470***
N	5964	5964	5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq	0.039	0.006	0.006	0.007	0.038	0.002
BIC	7950.8	8233.3	8240.1	8203.2	7973.8	8246.6

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Liitetaulukko 5. Ilkivalta

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten tekemään ilkivaltaan, kahdenväliset yhteydet. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Vanhempien kontrolli						
Matala	ref.					
Keskimääräinen	-0.179***					
Korkea	-0.288***					
Yhteenkuul. koulussa						
Ei koskaan		ref.				
Harvoin		-0.101**				
Joskus		-0.143***				
Usein		-0.175***				
Aina		-0.182***				
Yhteenkuul. asuinalueella						
Ei koskaan			ref.			
Harvoin			-0.0195			
Joskus			-0.0506*			
Usein			-0.0642**			
Aina			-0.0927**			
Vakituinen tyttö/poikaystävä						
Ei				ref.		
Kyllä				0.109***		
Seurustelukumppanien lukumäärä						
Nolla					ref.	
Yksi					0.115***	
Kaksi					0.179***	
Kolme					0.292***	
Neljä tai yli					0.319***	
Sukupuoli						
Nainen						ref.
Mies						0.132***
N	5964	5964	5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq	0.035	0.005	0.002	0.006	0.043	0.014
BIC	7725.0	7979.7	8004.9	7950.1	7677.8	7884.6

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Liitetaulukko 6. Alkoholin humalajuominen

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten alkoholin humalajuomiseen, kahdenväliset yhteydet. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Vanhempien kontrolli						
Matala	ref.					
Keskimääräinen	-0.208***					
Korkea	-0.357***					
Yhteenkuul. koulussa						
Ei koskaan		ref.				
Harvoin		-0.0563				
Joskus		-0.114***				
Usein		-0.175***				
Aina		-0.162***				
Yhteenkuul. asuinalueella						
Ei koskaan			ref.			
Harvoin			-0.0675**			
Joskus			-0.0834***			
Usein			-0.0852***			
Aina			-0.113***			
Vakituinen tyttö/poikaystävä						
Ei				ref.		
Kyllä				0.282***		
Seurustelukumppanien lukumäärä						
Nolla					ref.	
Yksi					0.246***	
Kaksi					0.379***	
Kolme					0.459***	
Neljä tai yli					0.476***	
Sukupuoli						
Nainen						ref.
Mies						-0.00478
<hr/>						
N	5964	5964	5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq	0.053	0.007	0.002	0.037	0.119	0.000
BIC	7591.1	7974.2	8016.1	7712.7	7080.1	8007.3
<hr/>						
* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001						

Liitetaulukko 7. Huumeiden käyttö

Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys nuorten huumeiden käyttöön tai kokeiluun, kahdenväliset yhteydet. Logistinen regressio: keskimääräiset marginaaliefektit.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Vanhempien kontrolli						
Matala	ref.					
Keskimääräinen	-0.0916***					
Korkea	-0.129***					
Yhteenkuul. koulussa						
Ei koskaan		ref.				
Harvoin		-0.0545*				
Joskus		-0.0957***				
Usein		-0.0999***				
Aina		-0.0958***				
Yhteenkuul. asuinalueella						
Ei koskaan			ref.			
Harvoin			-0.0589***			
Joskus			-0.0638***			
Usein			-0.0728***			
Aina			-0.0606**			
Vakituinen tyttö/poikaystävä						
Ei				ref.		
Kyllä				0.0701***		
Seurustelukumppanien lukumäärä						
Nolla					ref.	
Yksi					0.0339***	
Kaksi					0.0936***	
Kolme					0.125***	
Neljä tai yli					0.181***	
Sukupuoli						
Nainen						ref.
Mies						0.0227**
N	5964	5964	5964	5964	5964	5964
pseudo R-sq	0.053	0.013	0.008	0.016	0.084	0.003
BIC	3198.2	3351.4	3367.0	3315.1	3110.0	3357.0

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001